

Overijssel voor elkaar!

Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie

21 juni 2022

provincie Overijssel

Overijssel voor elkaar!

Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie

21 juni 2022

Terug naar inhoudsopgave

Voorwoord

Voor u ligt “Overijssel voor Elkaar!”: het Fundament dat de basis vormt voor de nieuwe Omgevingsvisie van Overijssel. Daarin schetsen we het beleid dat we willen uitvoeren om een aantal grote opgaven aan te pakken, zoals klimaatverandering, stikstofproblematiek, en de woningbouwopgave. Maar we willen ook perspectief bieden en we zetten een toekomstbeeld van het Overijssel in 2050 neer.

Als provincie zijn wij niet de enige die voor deze grote opgaven staan. Samen met onze partners - medeoverheden belangenorganisaties, grondeigenaren, ondernemers en inwoners - zijn we verantwoordelijk voor het aangaan van deze gezamenlijke grote opgaven. Dat doen we samen met de gemeenten, de rijksoverheid en de waterschappen als één overheid. Samenwerking is in de komende periode essentieel. Daarom hebben we met onze partners gesproken over het invullen van de ruimte in Overijssel. Dat doen we zorgvuldig, want zo komen we tot een toekomstbestendig Fundament waar onze partners zich ook in kunnen herkennen. Zo geven we samen vorm aan de toekomst van Overijssel in 2050.

In de totstandkoming van het Fundament hebben we in talrijke gesprekken met onze partners gesproken over de toekomst van onze provincie. Met onze inwoners spraken we over de identiteit van Overijssel en hoe zij Overijssel in de toekomst graag zouden zien. Zij zijn tenslotte diegene die hier wonen, leven, en recreëren. Dit hebben we in dit document vertaald naar de waarden die we met z’n allen zo belangrijk vinden in Overijssel. Die waarden vormen het vertrekpunt voor de verdere ontwikkeling van Overijssel. Hiermee is het verhaal over de toekomst van Overijssel niet zozeer een beleidsverhaal van de provincie, maar ons gezamenlijke Overijsselse verhaal. Onmisbaar dus!

In het Fundament geven we aan wat voor ontwikkelingen we waar graag zouden zien. Maar daarmee zijn we nog niet klaar met de Omgevingsvisie. De komende tijd gaan we verder in gesprek met onze partners. In die gesprekken geven we samen vorm aan de uitvoering, bijvoorbeeld door een gebiedsgerichte aanpak waarin maatwerk mogelijk is. Zo komen we tot de definitieve Omgevingsvisie in 2024.

Monique van Haaf

Cultuur verrijkt: Deventer op Stelten, het cultuurevenement dat Overijssel op grote hoogte brengt. (Foto: provincie Overijssel / Femke Teussink)

In het Lutterzand heeft de Dinkel haar natuurlijk meanderend verloop behouden. Hermeanderen van beken en verbreden van beekdalen vertraagt de afvoer van water, waardoor het meer tijd krijgt om te infiltreren.

Beplanting in het beekdal draagt bij aan de biodiversiteit, de waterkwaliteit en de landschappelijke aantrekkelijkheid. (Foto: SamenTwente)

Terug naar inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

Inhoudsopgave 5

1. Inleiding 6
   - 1.1 Een zelfbewust Overijssel 6
   - 1.2 Status van het Fundament 6
   - 1.3 Sturing en samenwerking 6
   - 1.4 Leeswijzer 7

2. Waarom een nieuwe Omgevingsvisie? 8
   - 2.1 Drie grote uitdagingen 8
   - 2.2 Provinciaal belang 9
   - 2.3 Beperkte ruimte 9

3. Sturingsfilosofie 10
   - 3.1 Regierol 10
   - 3.2 Wat, waar en hoe 11
   - 3.3 Gebiedsgerichte samenwerking 12
   - 3.4 Rollen, sturing en verwachtingen 12

4. Belangrijke uitgangspunten voor de nieuwe Omgevingsvisie 14
   - 4.1 Rode draden 14
   - 4.2 Identiteit 18
   - 4.3 Leidende principes 18

5. WAT - zo ziet Overijssel eruit in 2050 21
   - 5.1 In harmonie met het natuurlijke systeem 21
   - 5.2 Onze ambities 21
   - 5.3 Mogelijke effecten op de leefomgeving 24

6. WAAR - hier realiseren we onze ambities in Overijssel 27
   - 6.1 Klimaatadaptatie, -mitigatie en energietransitie 29
   - 6.2 Landbouw en natuur 33
   - 6.3 Verstedelijking en mobiliteit 37

7. WAAR - gebiedsgerichte perspectieven 42
   - 7.1 Salland 42
   - 7.2 Noordwest Overijssel 46
   - 7.3 Het brede Vechtdal 50
   - 7.4 Twente 54

8. HOE - van visie naar uitvoering 58
   - 8.1 Rollen en wederzijdse verwachtingen 58
   - 8.2 Het Uitvoeringsmodel 60
   - 8.3 Instrumenten 61
   - 8.4 Onze hoofdstrategie: gebiedsgerichte aanpak 63
   - 8.5 Aanpak per opgave 64

9. Verdieping 72
   - 9.1 Begrippenlijst 72
   - 9.2 Beleidsvoorstel Water & klimaatadaptatie 78
   - 9.3 Beleidsvoorstel Klimaatmitigatie & energietransitie 84
   - 9.4 Beleidsvoorstel Natuur & biodiversiteit 90
   - 9.5 Beleidsvoorstel Landbouw & voedselproductie 94
   - 9.6 Beleidsvoorstel Verstedelijking & mobiliteit 98

Colofon 110

1. Inleiding

De Provincie Overijssel is een mooie provincie om in te wonen, te werken en te leven. En dat willen we graag zo houden. Tegelijkertijd staan we nu ook voor grote opgaven. Denk hierbij aan klimaatverandering, de stikstofproblematiek en de woningbouwopgave. Opgaven die gevolgen kunnen hebben voor de manier van wonen, werken en leven die we nu gewend zijn.

1.1 Een zelfbewust Overijssel

Vanwege deze grote opgaven werken we nu aan een nieuwe Omgevingsvisie. Dit Fundament is één van de stappen die we nemen om te komen tot die nieuwe visie. In dit Fundament presenteren we de basis voor ons nieuwe omgevingsbeleid, waarbij we de grote opgaven waar we als provincie voor staan als basis hebben gebruikt. We zoeken hierbij naar samenhang tussen de opgaven. We geven een beeld waar we naartoe willen en we scheppen kaders voor het omgevingsbeleid voor de lange termijn (2030-2050). Daarbij sluiten we met deze visie ook aan op het landelijke beleid, zoals dat in de NOVI (Nationale Omgevingsvisie) is opgenomen.

We werken via leidende principes en met rode draden. Deze worden verderop in dit Fundament nader toegelicht. Daarnaast geven we ook identiteit van Overijssel een belangrijke plek in ons beleid.

Tussen de opgaven is samenhang. Oplossingen voor de stikstofproblematiek, kunnen kansen bieden voor de woningbouwopgave. Oplossingen voor de klimaatopgave, kunnen leiden tot meer biodiversiteit of groen in de stad. Dit kan op zijn beurt weer zorgen voor verbetering op het gebied van gezondheid en sociale kwaliteit. Het vraagt sturing om de opgaven op te lossen en deze kansen te grijpen. Tegelijkertijd zijn de opgaven soms ook dermate groot dat een aanpak of benadering op hoger schaalniveau nodig is. Om die reden doen we dit als provincie 'zelfbewust'. Dit betekent dat we een regisserende rol pakken met het natuurlijke systeem als uitgangspunt. We gaan op zoek naar natuurlijke oplossingen en maken waar nodig keuzes op inhoud en proces. Wat we onder de regisserende rol verstaan lichten we toe in onze sturingsfilosofie.

1.2 Status van het Fundament

Het Fundament is zelfbindend voor ons als provincie en krijgt de status van voorgenomen beleid. Het Fundament gebruiken we om richting te geven aan nieuwe ontwikkelingen. Het is hiermee sturend voor ons Omgevingsbeleid en daarmee ook kaderstellend voor hoe we naar nieuwe initiatieven zullen kijken. Het is de basis voor de verdere, gebiedsgerichte uitwerking tot een volledige nieuwe Omgevingsvisie. In het Fundament gaat het om 'nieuw beleid'. Dat betekent dat niet al het ruimtelijke beleid is opgenomen in dit Fundament. In de nieuwe Omgevingsvisie zal het bestaande en het nieuwe beleid in samenhang worden beschreven.

1.3 Sturing en samenwerking

Het maken van de Omgevingsvisie doen we natuurlijk niet alleen. Samen met onze partners (medeoverheden, belangenorganisaties, beheerders, bedrijven, etc.) willen we de aankomende tijd dit Fundament verder uitwerken tot een Omgevingsvisie. Zodat er een gezamenlijk gedragen visie ontstaat.

De wijze waarop we dit samen met onze partners gaan uitwerken, is onder andere met een gebiedsgerichte aanpak. Dit omdat verschillende gebieden om verschillende oplossingen vragen voor dezelfde opgaven.

Tevens kan er ook beter ingespeeld worden op de lokale kennis van onze partners en kunnen er integrale oplossingen gezocht worden in de gebieden. Ook is het in een gebiedsgerichte aanpak mogelijk om de identiteit van een gebied een prominentere plek te geven. Er is namelijk niet één Overijssel. Overijssel kent meerdere identiteiten. Samen met onze inwoners zijn we gestart met een proces om de identiteiten van Overijssel goed in beeld te brengen. Hiermee krijgt ook de stem van de inwoners een plek in ons omgevingsbeleid. En dat is belangrijk, want onze inwoners willen goed en prettig kunnen wonen, werken en leven in onze provincie.

Hoe we met iedereen willen samenwerken, leggen we uit in onze sturingsfilosofie. We lichten daar ook toe wat we verstaan onder regie voeren. Dat betekent onder anderen dat we keuzes maken op inhoud en wijze van sturing. Door die keuzes geven we helderheid aan iedereen. Niet alleen door iets te verbieden maar ook door helder te maken waar iets wél kan en op welke plekken we samenwerking zoeken of nieuwe initiatieven stimuleren. Daarmee geven we als provincie duidelijk grenzen aan waarmee bijvoorbeeld gemeentes en waterschappen hun eigen keuzes kunnen maken. We willen onze partners daarin ook uitdagen. Dat betekent dat zij ook verantwoordelijk kunnen zijn voor de invulling van beleid. Zo kan die beleidsruimte soms ruimer zijn en soms smaller. In het 'hoe' van dit Fundament is beschreven hoe we dit vervolgens vorm willen geven.

1.4 Leeswijzer

In het document dat voor u ligt, schetsen we het toekomstbeeld van provincie Overijssel. Dat doen we door eerst de aanleiding te bespreken in het hoofdstuk *waarom*. Vervolgens beschrijven we op welke wijze we onze rol willen pakken bij het zoeken naar de oplossingen van de opgaven. Dat wordt beschreven in het hoofdstuk *sturingsfilosofie*. Daarna, in hoofdstuk 4, beschrijven we welke belangrijke *uitgangspunten* (identiteit, rode draden en leidende principes) we gebruiken om ons beleid te maken. Op basis van deze uitgangspunten hebben we ons toekomstbeeld uitgewerkt. Dat staat beschreven in het hoofdstuk *'wat'*. Dit is waar we als provincie naar toe willen in de toekomst. In het hoofdstuk *'waar'* is dit verder uitgewerkt en toegelicht. Wat we willen is namelijk niet overal hetzelfde. Tot slot beschrijven we in het hoofdstuk *'hoe'* op welke manier we deze visie tot werkelijkheid willen brengen. Hiervoor doen we een eerste opzet voor de uitvoering en bespreken we het uitvoeringsmodel en instrumenten. De quotes in dit document zijn afkomstig uit gesprekken met onze inwoners.

De eerste acht hoofdstukken samen vormen vooral een visievormend verhaal op hoofdlijnen. In hoofdstuk 9 is de verdere uitwerking en verdieping te vinden. Dit deel bevat concretere beleidsvoorstellen en geven aan 'wat', 'waar' en 'hoe' we het voor ons zien. Daarnaast vindt u verschillende kaartbeelden in dit document. De kaartbeelden maken op een verbeeldende manier duidelijk wat we bedoelen. Niet meer en niet minder. Met de kaarten in dit Fundament geven we het perspectief aan, de richting, voor de toekomst. Het zijn dus geen plankaarten. De kaarten worden pas echt werkelijkheid op het moment dat ze in de praktijk worden gebracht en er door ons, door initiatiefnemers of door gemeenten en waterschappen concrete plannen worden gemaakt.

2. Waarom een nieuwe Omgevingsvisie?

Waarom een nieuwe Omgevingsvisie? Is de huidige niet voldoende meer? In de inleiding is al kort aangegeven dat we te maken hebben met een aantal grote opgaven. Denk hierbij aan klimaatverandering, de stikstofproblematiek en de woningbouwopgave. Ons huidige beleid houdt nog niet voldoende rekening met deze opgaven. Of het vraagt om een versnelling of een uitbreiding van ons beleid. Daarnaast vragen deze opgaven om ruimte, terwijl niet alles kan en past binnen onze provincie. Daarom moeten er (ruimtelijke) keuzes gemaakt worden. Ook die keuzes zitten nog niet voldoende in onze huidige omgevingsvisie. Om deze redenen vernieuwen we ons beleid. Maar wat zijn deze opgaven dan? En hoe willen we ze aanpakken?

2.1 Drie grote uitdagingen

Klimaatverandering en energietransitie

Uit de meest recente rapporten over de klimaatverandering blijkt dat we nu echt iets moeten doen om klimaatverandering te beperken en oplossingen te vinden voor de gevolgen van klimaatverandering. We moeten veranderen; als wereld, als Nederland en als provincie. Die veranderingen gaan we merken op het platteland, in de stad en in de manieren waarop we onze energie opwekken en de wijze waarop we ons vervoeren. Omdat het klimaat verandert, krijgen we ook steeds meer te maken met extreem weer en de gevolgen daarvan; hevige regenval, hoge waterstanden, overstromingen en soms langdurige droogte. Dat vraagt om een andere inrichting van de ruimte om ons heen, zodat we in Overijssel veilig kunnen blijven wonen, werken en leven.

> *"Het landschap is ons kapitaal"*

Landbouw en natuur

Ons huidige landbouwsysteem is gericht op hoge productie tegen zo laag mogelijke kosten. Doordat we meer produceren dan ons water en bodemsysteem kan dragen, is dit systeem niet houdbaar. Het landbouwsysteem heeft ook effect op de kwaliteit van de natuur en biodiversiteit door de uitstoot van stikstof (ammoniak) en nitraat. De kwaliteit van natuur en biodiversiteit gaat onder andere hierdoor achteruit. Het versterken van biodiversiteit en het op orde krijgen van ons water en bodemsysteem vraagt om gebiedsspecifieke oplossingen voor zowel het verduurzamen van de landbouw als het versterken van de natuur. Het verbeteren van natuur en biodiversiteit is ook urgent, omdat zolang deze niet op orde is, het vrijwel niet mogelijk is om nieuwe ontwikkelingen te vergunnen. Dit heeft vervolgens weer gevolgen voor de brede welvaart in Overijsel.

Verstedelijking en mobiliteit

Als het gaat om het bouwen van huizen staan we ook voor een grote uitdaging. In heel Nederland zijn tot 2030 maar liefst 900.000 nieuwe woningen nodig om de huidige wooncrisis te bezweren. Het is dan ook logisch dat een deel van die woningen in Overijssel wordt gebouwd. Dat betekent dat het drukker gaat worden in onze provincie. Dat brengt weer andere vragen met zich mee, zoals hoe we dat gaan doen met werk, wegen en andere voorzieningen. Kortom: hoe zorgen we ervoor dat alle Overijsselse steden en dorpen bereikbaar blijven en prettig om in te wonen, te werken en te leven? En dat er een balans blijft bestaan tussen bebouwd en onbebouwd gebied, met mogelijkheden om te sporten en te bewegen? Ook hiervoor zoeken we naar oplossingen en kansen.

2.2 Provinciaal belang

Als provincie zijn we natuurlijk niet de enige die voor deze opgaven staat. In tegendeel, voor lokale opgaven zijn gemeenten aan zet. We zien echter ook dat de opgaven vaak in grotere regio's spelen en met elkaar samenhangen. Overlast door te veel of te weinig water houdt bijvoorbeeld niet op bij gemeentegrenzen. Door de grootte van die opgaven en het feit dat ze allemaal met elkaar te maken hebben, zien we dit ook als opgaven van provinciaal belang. Om die reden willen we als provincie ook het voortouw nemen.

Naast regio-overstijgende opgaven, spelen er ook nog opgaven van het Rijk en Europa. Denk hierbij aan de opgave voor de verbetering van de waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water). Of de Natura-2000 opgave, waarbij de natuurgebieden een bepaalde kwaliteit moeten behalen. De oplossingen liggen niet alleen op lokaal niveau. De provincie is hier ook voor verantwoordelijk. Dit alles zorgt ervoor dat we als provincie een grotere rol willen pakken. Dat doen we niet alleen omdat het moet, maar ook omdat we het belangrijk vinden dat onze inwoners goed, prettig en gezond kunnen wonen, werken en leven in onze provincie.

Overijssel heeft een rijk verleden en sporen hiervan zijn overal te vinden. Denk aan monumentale gebouwen, historische binnensteden en musea, maar ook aan tradities, rituelen en de streektaal. Samen vertellen ze het Verhaal van Overijssel. Zo hebben Toon en Karel Borghuis een stempel gedrukt op het culturele leven en de muziek in Oldenzaal. (Foto: SamenTwente)

2.3 Beperkte ruimte

Naast de grootte en de samenhang van de opgaven, doen ze ook allemaal een beroep op de beperkte ruimte die we hebben in Overijssel. Niet alles kan overal. Dat vraagt om ruimtelijke keuzes door de provincie. In het adviesrapport "Rol nemen, ruimte geven" van de Raad voor het Openbaar Bestuur wordt benadrukt dat de provincie een stevige rol heeft bij het realiseren van deze opgaven. Ook in de Ruimtelijke ordeningsbrief van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van mei 2022 wordt aan de provincies gevraagd om deze ruimtelijke puzzel te leggen. In dit Fundament leggen we de basis voor die ruimtelijke puzzel en lichten we onze keuzes toe. Vervolgens wordt dit Fundament samen met partners uitgewerkt tot een nieuwe Omgevingsvisie.

3. Sturingsfilosofie

In onze sturingsfilosofie maken we onderscheid tussen keuzes op inhoud en wijze van sturing. Door het maken van die keuzes geven we duidelijkheid en bieden we een toekomstperspectief aan onze partners waarmee creativiteit en constructieve samenwerking mogelijk wordt. Een keuze kan bijvoorbeeld zijn het stellen van gebiedsdoelen in het landelijk gebied, waardoor per gebied ruimte ontstaat voor verschillende vormen van landbouw en landgebruik die afgestemd is op de specifieke omstandigheden van dat gebied. Hiermee bieden we als provincie de kaders waarbinnen gebiedsgericht een nadere uitwerking van ruimtelijke keuzes door gemeenten en andere partners kan plaatsvinden.

3.1 Regierol

De regie voeren betekent dat we als provincie verantwoordelijkheid nemen voor de genoemde grote opgaven. We nemen het voortouw bij het formuleren van ambities en stellen kaders op waarbinnen ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Hiermee geven we ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en bieden we duidelijkheid over wat wel en niet (meer) kan. Tenslotte nemen we het initiatief om de ambities met onze partners in de praktijk te realiseren. Bij de regierol maken we onderscheid tussen beleidsregie en procesregie.

Beleidsregie

Met beleidsregie geven we aan *wat* we willen en *waar* we dit voor ons zien. Met beleidsregie schetsen we een toekomstperspectief dat gaat over onze ambities ten aanzien van de opgaven en waar we deze willen realiseren. Dit krijgt vorm door leidende principes (bijvoorbeeld functie volgt peil) en beleidsvoorstellen (keuzes die aangeven hoe we van ambities tot praktische resultaten komen). Daarbij beseffen we dat de doorvertaling van de provinciale belangen in hoofdzaak plaats moet vinden in juridisch houdbare en uitvoerbare gemeentelijke bestemmingsplannen of omgevingsplannen. We creëren daarmee de kaders voor hoe de uitvoering vorm krijgt.

Procesregie

Met procesregie geven we aan *hoe* we samen de uitvoering van beleid vormgeven. Bij procesregie gaat het over samenwerking en het vertalen van het beleid in concrete resultaten. Omdat de grote uitdagingen een sterk provinciaal belang kennen, maken we waar nodig scherpe keuzes en nemen we een stevige rol in de uitvoering. Vanuit die rol nemen we het initiatief en werken we zoveel mogelijk samen met partners. Procesregie omvat daarmee de uitvoering van het beleid door inzet van instrumenten, het proces van samenwerking met partners en het sturen op onze gestelde doelen (waarbij we als samenwerkingspartner ook rekening houden met de doelen van onze partners).

> ***"We moeten het goede behouden, maar niet stil blijven staan!"***

Cyclisch proces

Beleidsregie en procesregie volgen elkaar niet alleen op, maar beïnvloeden elkaar ook: beleid vormt de kaders waarbinnen de uitvoering plaatsvindt en praktijkervaringen leveren weer bijstelling van beleid op. Beleidsregie en procesregie vormen daarom een cyclisch proces. In de figuur op de volgende pagina is de sturingsfilosofie en het proces gevisualiseerd.

3.2 Wat, waar en hoe

Om het beleid helder te formuleren zijn deze systematisch doordacht langs de lijnen van het wat, waar en hoe:

Wat is de beoogde ontwikkeling en wat is onze inzet?

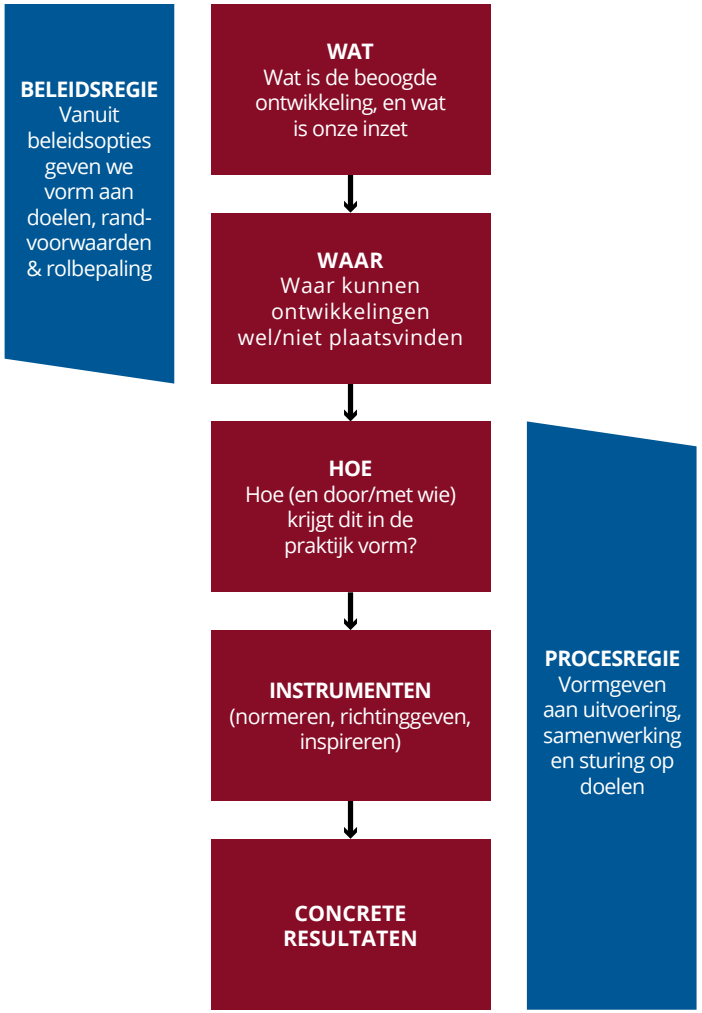
- We stellen kaders op ten aanzien van wat onder welke voorwaarden kan plaatsvinden gerelateerd aan het provinciaal belang. Dit zijn kaders die kunnen worden getoetst. De kaders bieden duidelijkheid aan onze partners zodat zij hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Ook ondernemerschap en de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen kan hierdoor gestimuleerd worden.
- De kaders bevatten ambities, leidende principes en beleidsuitspraken (normerend, richtinggevend en inspirerend).

Waar kunnen ontwikkelingen wel, niet of onder voorwaarden plaatsvinden?

- Op de grote opgaven benoemen we gebieden en ontwikkelingsperspectieven waarbinnen bepaalde functies wel of geen ontwikkelings-mogelijkheden (meer) hebben. We doen dit door de ruimtelijke uitwerking van beleids-voorstellen en leidende principes.
- We geven duidelijk aan waar iets wel kan, waar iets onder voorwaarden kan of waar iets juist niet (meer) kan.

Hoe (en door/met wie) krijgt dit in de praktijk vorm?

- Bij het vormgeven van het hoe werken we zoveel mogelijk samen met onze partners. Dit doen we met het provinciaal belang (benoemd in het wat en het waar) als vertrekpunt. Met onze partners maken we daarover goede afspraken voorafgaand aan de samenwerking.
- Binnen de kaders stimuleren we partijen om zelf ook ontwikkelingen te initiëren en we zetten hier ook instrumenten voor in.
- We sturen op resultaat en we hebben bij het opstellen van het beleid nagedacht over het bijsturen (bijvoorbeeld met een escalatie-ladder) wanneer doelen niet gehaald lijken te worden.

Schematische weergave van onze sturingsfilosofie

Terug naar inhoudsopgave

3.3 Gebiedsgerichte samenwerking

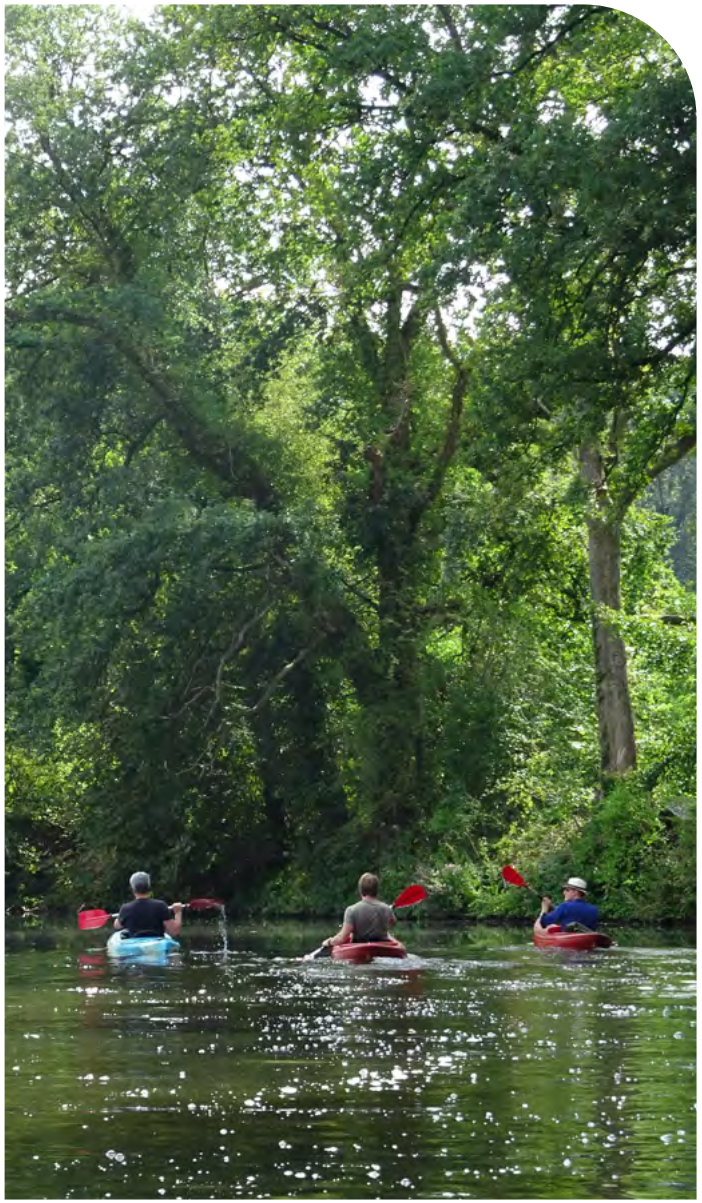
De onderliggende uitgangspunten zijn in de hele provincie van toepassing. Dat kan overigens betekenen dat op basis van hetzelfde uitgangspunt (bijvoorbeeld aansluiten op het natuurlijk systeem) per gebied tot een andere uitwerking gekomen kan worden. Waar veel opgaven samenkomen in hetzelfde gebied worden deze zoveel mogelijk gebiedsgericht en in samenhang opgepakt. Omdat we niet alles kunnen en willen regelen in dit Fundament zal de uitwerking vaak vragen om een gebiedsuitwerking met partners. Samenwerking wordt daarmee in de komende periode belangrijker dan ooit.

> *"Overijssel is een provincie met echte verschillen, maar ook grote overeenkomsten."*

Dit betekent dat we met onze partners in gesprek gaan over de manier waarop we onze ambities willen realiseren. In die gesprekken willen we duidelijkheid creëren over wederzijdse verwachtingen. De uitwerking daarvan zal per beleidsvoorstel verschillen, omdat de provincie vaak verschillende rollen tegelijkertijd heeft. In het hoofdstuk 'hoe' doen we een voorzet hoe we deze uitwerking voor ons zien.

3.4 Rollen, sturing en verwachtingen

Welke rollen dat zijn hangt af van de opgave(n) en onze verantwoordelijkheid. Per rol maken we duidelijk wat onze partners van ons mogen verwachten en wat wij van hen verwachten. Afhankelijk van de rol passen daar ook verschillende sturingsstijlen en instrumenten bij. Het kan dus voorkomen dat verschillende sturingsstijlen worden gebruikt voor dezelfde opgave. In onderstaand schema is de relatie tussen rol, sturingsstijl en instrumenten schematisch weergegeven met een aantal voorbeelden. De lijst met instrumenten is daarbij niet uitputtend. Zo kunnen bij de verdere uitwerkingen van het beleid en de gebiedsprocessen nieuwe instrumenten worden ontwikkeld en dus toegevoegd.

Toerisme & recreatie en natuurherstel kunnen elkaar versterken. Zo kunnen toeristen al peddelend op de Vecht of de Regge genieten van de prachtige, rustige natuur. (Foto: provincie Overijssel)

Terug naar inhoudsopgave

Rol	Regulerende rol	Samenwerkende rol	Faciliterende rol
Sturingsstijl	In deze rol sturen we door kaders te stellen en normerend op te treden. Wij zien toe op naleving hiervan door onze partners.	In deze rol werken we met onze partners aan een helder en gezamenlijk doel. Dat doen we als evenwaardig partner.	In deze rol anticiperen we op initiatieven uit de samenleving en stimuleren we deze proactief. We inspireren onze partners om te komen tot innovaties.
Instrumenten	Instrumenten die passen bij deze rol en stijl zijn bijvoorbeeld de omgevingsverordening, een provinciaal inpassingsplan, ontheffingen en vrijstellingen.	We geven richting aan de samenwerking door het gebruik van overleg of werken samen in een programma met bijbehorende programmerings-afspraken.	Instrumenten die passen bij deze rol en stijl zijn bijvoorbeeld subsidieregelingen, het uitwisselen van best practises of het opzetten van een kennisnetwerk.
Wederzijdse verwachtingen	Onze partners mogen van ons duidelijkheid verwachten. Wij verwachten dat partners de kaders en normen naleven.	Vertrouwen en gedeeld eigenaarschap zijn essentieel voor goede samenwerking. Onze partners mogen transparantie en betrouwbaarheid van ons verwachten, dat doen wij ook van hen.	Van onze partners verwachten wij creativiteit, innovativiteit, en proactiviteit. Zij mogen van ons verwachten dat we dit stimuleren en (mede) mogelijk maken.

4. Belangrijke uitgangspunten voor de nieuwe Omgevingsvisie

Om de nieuwe Omgevingsvisie te kunnen maken, moeten we keuzes maken om de grote opgaven op te lossen. Daarnaast willen we 'ons Overijssel' ook verder ontwikkelen en nóg mooier, nóg beter en nóg prettiger maken. Dit alles legt druk op de beperkte ruimte in Overijssel. Dat vraagt om ruimtelijke keuzes en om slimmer ruimtegebruik. Deze keuzes maken we aan de hand van onze rode draden en leidende principes. Daarnaast is de identiteit van Overijssel een belangrijk vertrekpunt voor ons nieuwe beleid.

Groenblauwe dooradering verbindt de leefgebieden van (kwetsbare) soorten, vergroot de biodiversiteit en versterkt de kwaliteit van onze leefomgeving. Het netwerk van o.a. houtwallen, watergangen, bossen en kruidenrijke akkerranden kan bijdragen aan CO_2-opslag, waterbuffering, groene recreatie en welzijn. (Foto: provincie Overijssel)

4.1 Rode draden

In het Overijssel van de toekomst staan vier waarden centraal:

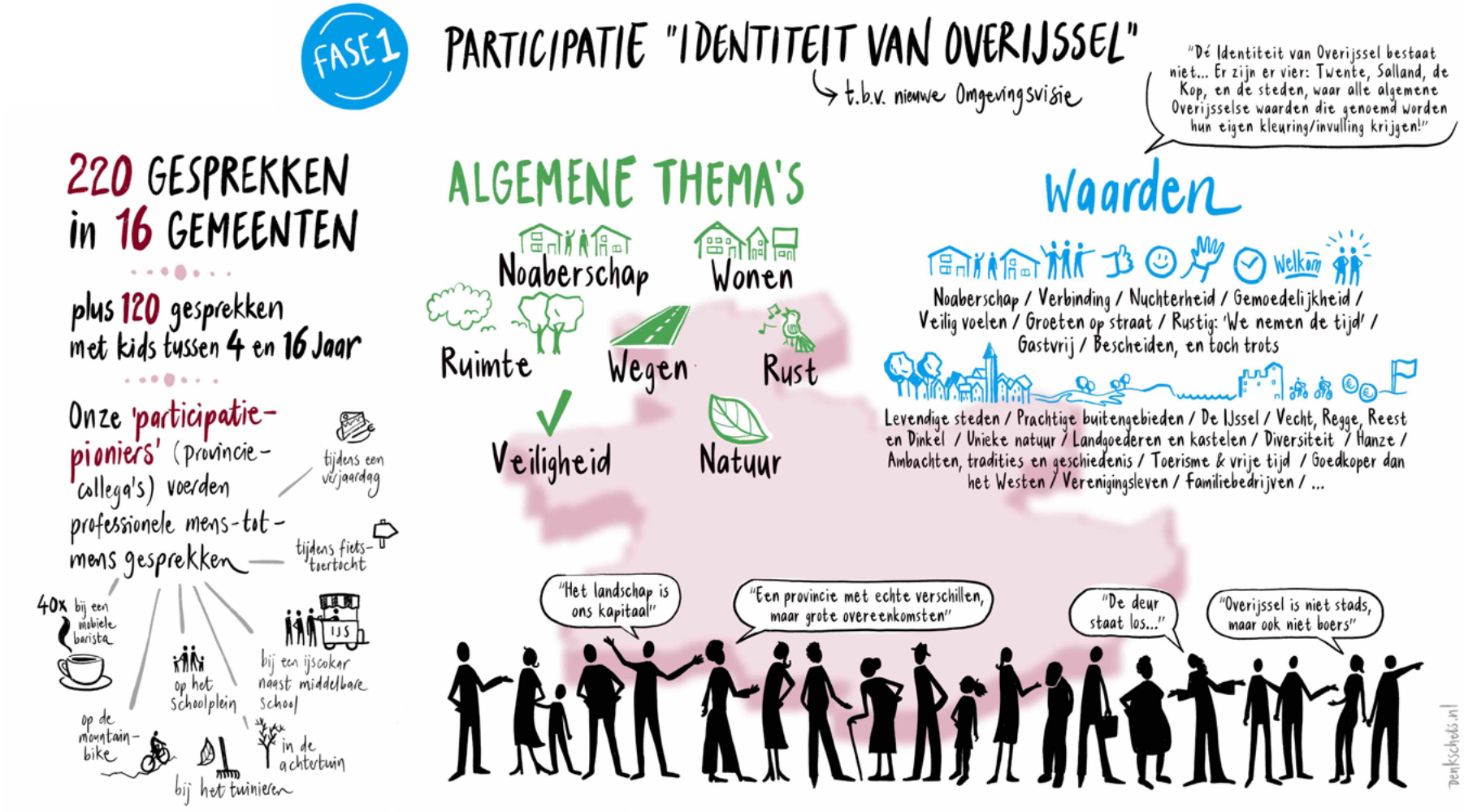
- Duurzaamheid
- Gezondheid
- Ruimtelijke kwaliteit
- Sociale kwaliteit.

De rode draden kennen een bepaalde samenhang, maar ook een eigen invalshoek. Met duurzaamheid bedoelen we dat we nu en straks kunnen wonen en werken in Overijssel. Met gezondheid bedoelen we dat we actief bewegen en ons thuis voelen in onze provincie. Het gaat daarbij niet alleen om lichamelijke maar ook om geestelijke gezondheid. Onder ruimtelijke kwaliteit valt alle ruimte die nodig is voor mens, dier en plant. Het gaat hierbij niet zozeer over 'mooi', maar vooral over 'goed': functioneel, mooi en toekomstbestendig. Met sociale kwaliteit bedoelen we hoe gelukkig mensen zijn als het gaat om de dagelijkse leefomgeving en spelen zaken als privacy en dagelijkse contacten. De rode draden staan centraal bij alle initiatieven in de fysieke leefomgeving. Hiermee sturen we op het toevoegen van kwaliteit en samenhang in de planvorming en uitvoering. Elke rode draad voegt twee kenmerken toe: een kwaliteitsambitie op het gebied van de rode draad, en een integrale verbinding van die kwaliteitsambitie met andere rode draden of onderwerpen. In de tabel hieronder is voor elke rode draad aangegeven wat onze kwaliteitsambities zijn.

Kwaliteitsambities van rode draden

Duurzaamheid	Ruimtelijke kwaliteit	Sociale kwaliteit	Gezondheid
Een schone, gezonde en veilige leefomgeving in Overijssel	Een bruikbaar, duurzaam en mooi Overijssel	En inclusieve samenleving waarin iedereen meedoet, meetelt en veilig zichzelf kan zijn.	Het realiseren van een langer leven in goede gezondheid en verminderde gezondheidsverschillen van de inwoners van Overijssel.
Instandhouden en bevorderen van de leefcondities, waarbij we met inwoners, bedrijven, gemeenten en maatschappelijke organisaties de milieukwaliteit, biodiversiteit en de natuur in Overijssel duurzaam beschermen, benutten en beleven.	Zie de bodem als basis en draag bij een robuust en beleefbaar watersysteem	Een inclusieve en participatieve samenleving. Een samenleving waar iedereen mee kan doen en zichzelf kan zijn.	Gezonde leefomgeving, met een goede milieukwaliteit, een groene en klimaatadaptieve leefomgeving en veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen.
Bevorderen van een duurzame economie en leefomgeving die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties, zowel hier als in andere delen van de wereld, in gevaar te brengen.	Bouw voort aan de kenmerkende structuren van de agrarische cultuurlandschappen	Een actieve samenleving. Een samenleving waar de mogelijkheid om te sporten en bewegen in de directe omgeving beschikbaar is en de omgeving uitdaagt tot bewegen.	Actief in de wereld, waarin we met ons mobiliteitsbeleid inzetten op actief bewegen (fietsen, rennen, wandelen), in ons beleid voor de woon- en werkomgeving meer plek te maken voor beweging en ontmoeting en initiatieven faciliteren die inzetten op meer bewegen.

Duurzaamheid	Ruimtelijke kwaliteit	Sociale kwaliteit	Gezondheid
Toekomstbestendig kringlopen sluiten, waarbij we inzetten op minder gebruik van niet her-nieuwbare grondstoffen, efficiënt (her)gebruik van grondstoffen, producten en materialen en vermindering van de CO_2 uitstoot.	Verbindt natuur tot een netwerk	Een gezonde samenleving. Een samenleving waar toegang is tot voorzieningen en/ of activiteiten die bijdragen aan (positieve) gezondheid.	Thuis voelen, met aandacht voor inclusiviteit, cultuurhistorie en korte voedselketens.
	Realiseer een brede waaier aan woon-, werk en mixmilieus en geef daarbij elk buurtschap, dorp en stad zijn eigen kleur	Overijssels Noaberschap. Een samenleving waarin de sociale cohesie wordt versterkt vanuit de Overijsselse identiteit	
	Zorg voor contrast tussen dynamische en luwe gebieden	Een samenleving waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten in een omgeving met voldoende vitaliteit van stads- en dorpscentra met beleving van jong en oud.	

De opbrengst van onze gesprekken met inwoners over de Identiteit van Overijssel. Wat waarderen zij in Overijssel? En wat vinden zij belangrijk voor de toekomst?

4.2 Identiteit

Naast de rode draden vinden we ook onze identiteit belangrijk. Die willen we beter zichtbaar maken en benutten. We nemen daarom de Overijsselse identiteit als vertrekpunt voor onze toekomst. Dat doen we omdat we uiteindelijk willen komen tot een provincie waar men goed en prettig kan wonen, werken en leven. En wie kan dit nou beter beoordelen dan de mensen die er wonen? Daarom hebben we gesprekken gevoerd met ruim 350 inwoners. Deze inwoners vormen een goede dwarssnede van de Overijsselse samenleving. De uitkomsten van deze gesprekken geven een echte Overijsselse visie op onze provincie, waar onze inwoners zich in herkennen.

De gesprekken leren ons dat mensen graag meedenken over hun leefomgeving. De uitkomsten van deze gesprekken staan op hoofdlijnen in onderstaande afbeelding. We hebben gemerkt dat inwoners van Overijssel hechten aan een paar belangrijke zaken: Noaberschap, rust, en natuur. Maar ook wonen, ruimte, en veiligheid zijn thema's die we vaak te horen kregen. Dit zijn thema's die we daarom ook terug laten komen in onze Omgevingsvisie.

De klimaatadaptieve inrichting van de Grotestraat in Nijverdal zorgt voor waterberging en afvoer van water bij hevige regenval en voor verkoeling op hete zomerdagen. De groenblauwe inrichting draagt bij aan de biodiversiteit en aan het verblijfsklimaat voor mens en dier. (Foto Thomas Klomp)

Ook kwam naar voren dat er eigenlijk niet één Overijsselse identiteit is. Het zijn er maar liefst vier: een Twentse, een Sallandse, een identiteit die we tegenkomen in de Kop van Overijssel en de stedelijke mentaliteit. Alle thema's die we hierboven noemen worden bij elke identiteit weer anders ingevuld. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan dingen als: een link met Nedersaksisch, een 'erfgoed-in-waardenkaart', een 'mozaïek als landschapsbiografieën' als aanvulling op de Catalogus Gebiedskenmerken. Dat lijkt wat ingewikkeld, maar het past goed bij de manier waarop we de opgaven waar we voor staan per gebied willen aanpakken.

Daarbij gaat het niet alleen maar om zaken zoals klimaatverandering, maar ook om andere onderwerpen zoals wonen, cultuur, erfgoed en vrije tijd.

4.3 Leidende principes

Zoals al eerder aangegeven moeten we keuzes maken om de grote opgaven op te kunnen lossen en om 'ons Overijssel' nóg mooier, nóg beter en nóg prettiger te maken. Dit doen we op basis van onze leidende principes.

1. Water en bodem als basis

Het eerste principe gaat uit van de bodem- en het watersysteem als basis. Dit leidende principe is gekozen vanwege de klimaatopgave. Onze bodem- en watersysteem staat onder druk. Deze kan de effecten van de klimaatverandering, zoals wateroverlast of extreme droogte, niet meer aan. Het is daarom nodig om dit systeem te herstellen. Dit principe komt ook overeen met het landelijke beleid. Ook de Rijksoverheid kiest ervoor om het bodem- en watersysteem sturend te laten zijn. We willen daarom aansluiten bij, of werken in harmonie met, het natuurlijke systeem. Het bodem- en watersysteem wordt niet meer aangepast aan (nieuwe) functies, maar nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moeten zich gaan aanpassen aan het bodem- en watersysteem ter plekke. We willen een robuust bodem- en watersysteem realiseren dat klimaateffecten opvangt en zorgt voor een zo goed mogelijke beschikbaarheid van water voor verschillende functies, zoals steden, natuur of landbouw. Op sommige plekken is het bodem- en watersysteem niet meer geschikt voor bepaalde functies, op andere plekken wel. Gebieden die een grote kans op overstromingen hebben, zijn bijvoorbeeld niet geschikt voor woningbouw. Gebieden die droogte kennen zijn niet meer geschikt voor hoogproductieve landbouw.

2. Duurzaam omgaan met onze ruimte en voorraden

Het tweede principe is dat we duurzaam willen omgaan met onze ruimte en onze voorraden. Zowel ruimte als natuurlijke voorraden raken op een gegeven moment op. In de ruimte zoeken we naar slimme combinaties. Als een gebied bijvoorbeeld meerdere functies kan hebben, dan geven wij daar voorrang aan boven functies die maar voor één doel gebruikt worden. Een goed voorbeeld is het klimaat- en natuurinclusief bouwen, omdat dit ook bijdraagt aan de biodiversiteit, hittestress helpt tegen te gaan en wateroverlast kan beperken. Bij het zuinig omgaan met voorraden denken wij aan kringlopen, het hergebruiken van voorraden en het voorkomen van het afschuiven van problemen en oplossingen naar andere gebieden of een later moment.

We kijken ook naar het zorgvuldig inpassen van functies in een ruimte waardoor er meer ruimte overblijft voor andere functies. Dit bekijken we niet alleen per gebied, maar ook over de hele provincie. Zo willen we in sommige gebieden geen functies toestaan die de ruimte voor de leidende functie in een gebied beperkt. Een voorbeeld is dat we in gebieden waar hoogproductieve duurzame landbouw mogelijk is geen grote zonnevelden willen. Deze zonnevelden nemen namelijk een te groot oppervlak van de landbouwgronden in beslag. Windmolens nemen minder ruimte in en zijn hierdoor wel mogelijk in deze gebieden. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheden voor vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's). Als de nieuwe functies die in de plaats komen van de VAB's zorgen voor beperkingen voor de landbouw, dan zijn deze niet passend in de gebieden die bedoeld zijn voor de hoogproductieve duurzame landbouw. Deze kunnen wel prima een plek krijgen in de andere gebieden in Overijssel waar sprake is van verbreding van het gebruik van het gebied en verdienmodellen. Bij elke ontwikkeling of ingreep wordt bekeken of dit past binnen de identiteit of de kwaliteit van het gebied en vragen we een bijdrage om dat te versterken.

3. Inzetten op krachtige DUS-regio's

Het derde principe gaat uit van sterke en krachtige DUS-regio's (Daily Urban System). In Overijssel zien we drie duidelijke DUS-regio's: Zwolle, Cleantech (Deventer) en Twente. Dit zijn samenhangende regio's waar mensen dagelijks heen en weer bewegen tussen wonen, werken en leven. Als we zeggen dat we willen inzetten op krachtige DUS-regio's, dan betekent het dat we graag ontwikkelingen zien die de bestaande DUS-regio's versterken en verbeteren. Dat gaat om verstedelijking in een duurzame omgeving van woningbouw, werklocaties, voorzieningen (waaronder cultuur), kernrandzones en mobiliteit. Binnen iedere DUS vindt verstedelijking plaats op een manier waarop het past.

Binnen een DUS hebben steden een centrale rol en zijn altijd in samenspel met omliggende kernen op het gebied van werken en voorzieningen. Steden en kernen hebben allemaal hun eigen identiteit, eigen rol en werken met elkaar samen. Dit geldt ook voor de kleinere kernen en het landelijk gebied.

We onderscheiden steden, middelgrote kernen, waaronder streekcentra, en kleinere kernen. Ontwikkelingen moeten passen en bijdragen aan de dynamiek en kenmerken van de steden, middelgrote kernen, streekcentra en kleinere kernen, alsmede bij het omliggende landschap.

- Steden hebben een bovenregionale functie op het gebied van bereikbaarheid, economie en cultuur.
- Middelgrote kernen hebben een goede OV-bereikbaarheid en hun voorzieningen (zoals een middelbare school, lokale werkgelegenheid of detailhandel). Voor de streekcentra geldt daarnaast dat zij een eigen centrumfunctie vervullen voor omliggende kernen (een bovenlokale functie) omdat er geen grote stad in de buurt ligt met deze voorzieningen (denk ook aan een theater of ziekenhuis).
- Kleinere kernen.

4. Voortbouwen op onze bestaande sterke netwerken

Het vierde principe is dat we voort willen bouwen op onze bestaande en sterke netwerken. Met netwerken bedoelen wij bijvoorbeeld (water)wegen, bebouwde gebieden, natuur en elektriciteitsnetwerken. We willen dat nieuwe ontwikkelingen zoveel mogelijk aansluiten op bestaande netwerken. Dat kan betekenen dat we meer willen bouwen op plekken die goed aangesloten zijn op bijvoorbeeld het openbaar vervoer, of energie willen opwekken in de buurt van bestaande infrastructuur. Als de bestaande netwerken een blokkade vormen voor een nieuwe ontwikkeling, dan houden we daar rekening mee. Dat kan betekenen dat bepaalde ontwikkelingen daardoor niet mogelijk zijn.

5. WAT - zo ziet Overijssel eruit in 2050

Tot nu toe zijn we in dit document ingegaan waarom we een nieuwe omgevingsvisie willen opstellen en wat we daarbij belangrijk vinden. Ook hebben we bij de leidende principes aangegeven op basis waarvan we de noodzakelijke keuzes maken, omdat niet alles overal kan. Maar wat willen we dan? Hoe willen we dat Overijssel er uit ziet in 2050?

> *"Klimaatverandering is wereldwijd een probleem. Ook in Overijssel moeten we onze verantwoordelijkheid pakken en het natuurlijke systeem op nummer één zetten. Dat zijn we verplicht aan onze kinderen en kleinkinderen!"*

In een notendop willen we onze inwoners een aantrekkelijke, prettige, gezonde en veilige woon-, werk- en leefomgeving bieden. Zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied en alles wat daartussen ligt. In deze leefomgeving willen we ruimte bieden voor de belangrijke opgaven voor water, klimaat, woningbouw, natuur, landbouw en energie. Tegelijkertijd willen we ook het waardevolle landschap en de lokale en regionale identiteit, cultuur en erfgoed in stand houden en versterken en willen we de regionale economie en bereikbaarheid op peil houden en verbeteren in stad en dorp.

5.1 In harmonie met het natuurlijke systeem

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de urgentie van de klimaat- en stikstofcrisis nu richtinggevend is voor het beleid. Deze bepalen in grote mate of en waar nieuwe ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Wij maken ons als provincie, gesteund door een groot deel van de bevolking, sterk voor een flinke aanpak van deze grote opgaven. Dit doen we 'zelfbewust'.

In Zelfbewust Overijssel woont, werkt en leeft iedereen in harmonie met het natuurlijke systeem. Mensen en bedrijven maken gebruik van de mogelijkheden van bodem, water, reliëf en natuur. Het natuurlijke systeem wordt niet meer aangepast aan (nieuwe) functies, nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moeten zich gaan aanpassen aan het natuurlijke systeem ter plekke. Lokale cultuur, identiteit en erfgoed is hiervoor de basis. Denk hierbij aan de kenmerkende Overijsselse Hanze-mentaliteit, het slim benutten van de ondernemersgeest en het Noaberschap. Dit betekent wel dat het natuurlijke systeem grenzen stelt aan gebruik en productie. We zoeken daarom naar oplossingen die het natuurlijke systeem herstellen en/of versterken, maar die ook zorgen voor kansen op het gebied van wonen, werken en leven. Dat doen we niet alleen. Ook initiatieven uit de samenleving sluiten aan op het natuurlijke systeem. Om dit te bereiken is duidelijk en richtinggevend beleid nodig, zodat initiatieven en projecten bijdragen aan het grotere natuurlijke systeem. Wij faciliteren en stimuleren, zodat er op de juiste plek aan samenhangende oplossingen gewerkt wordt en koppelkansen worden benut.

5.2 Onze ambities

Ambitie voor beperken klimaatverandering en de energietransitie

We willen komen tot regionale watersystemen die klimaatbestendig en veilig zijn, die voldoende en goed (drink)water bieden voor verschillende activiteiten en waarvoor het grond- en oppervlaktewater van goede ecologische en chemische kwaliteit zijn. Deze robuuste watersystemen zijn, met de bodem, sturend en richtinggevend voor functies en ontwikkelingen.

Terug naar inhoudsopgave

De klimaatopgaven zijn verweven met oplossingen voor gebruik. Zo wordt droogte tegengegaan door water zo lang mogelijk vast te houden in het gebied. Dit kan bijvoorbeeld door het vernatten en verbreden van beekdalen. Dit maakt combinaties mogelijk die bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit (groen-blauwe dooradering) en mogelijkheden voor het verbreden van de landbouw (recreatie, zorg, energie). Gebieden rond de IJssel en Vecht worden overstroombestendig ingericht. Dit verbetert de veiligheid, maar draagt ook bij aan het vergroten van de biodiversiteit.

We willen de emissies van broeikasgassen verminderen en koolstof meer vastleggen via het gebruik van de grond. Dat kan door slimme combinaties waarin bodem- en watersysteem bepalend zijn voor de mogelijkheden. Natuur ontwikkelt zich tot veenwouden met CO_2-vastlegging, landbouw krijgt nieuwe mogelijkheden met natte teelten zoals lisdodde en cranberries.

Grootschalige opwekking van duurzame energie vindt plaats op plekken in de buurt van de gebruikers en is gekoppeld aan het bestaande netwerk. De energieprojecten worden waar mogelijk gecombineerd met klimaatopgaven (bijvoorbeeld windbossen). Verder denken we op het gebied van energiebesparing aan het beperken van de energie-/warmtevraag en willen we overschakelen op duurzame, niet fossiele, energie- en warmtebronnen.

De gebieden met kansen voor duurzame hoogproductieve landbouw zijn ook geschikt voor grotere windclusters. Door de maat en schaal van het landschap en de aanwezigheid van het elektriciteitsnetwerk kunnen windturbines goed ingepast worden. (Verbeelding: HNS)

Ambitie voor landbouw en natuur

Omdat het water en bodemsysteem leidend is zal de landbouw in Overijssel veranderen en niet op elke plek op dezelfde manier door kunnen gaan. Onze ambitie is om een duidelijk ontwikkelingsperspectief voor ondernemers te schetsen. We zoeken daarbij naar een goede balans tussen een gezonde leefomgeving en een duurzame en toekomst-bestendige landbouw.

Hoogproductieve duurzame landbouw, zoals de grondgebonden melkveehouderij, vindt plaats op plekken met gunstige omstandigheden. Dus voldoende water met voldoende afstand tot natuur en woningen.

Daarnaast komt er meer ruimte voor natuurinclusieve landbouw, zoals extensievere vormen van grondgebonden landbouw die ook bijdraagt aan andere maatschappelijke doelen en meer ruimte voor verbrede landbouw. Doordat de provincie het water en bodemsysteem centraal stelt, zullen de perspectieven voor de landbouw in verschillende delen van de Overijssel anders zijn.

> ***"Zorg ervoor dat wonen en werken dichtbij elkaar zijn.***

Door natuurinclusief te bouwen, ontstaan gezonde en aantrekkelijke steden en dorpen die voor alle gebruikers een prettige leefomgeving zijn.Goed stedelijk groen zorgt voor verkoeling in de zomerhitte, zuivert de lucht en biedt volop ruimte aan mede-stadsbewoners, zoals huismus, gierzwaluw, merel of gewone dwergvleermuis. Groen is vanzelfsprekend en voor iedereen in de buurt. (Foto: provincie Overijssel)

Verder willen we de biodiversiteit en de natuur, zowel binnen als buiten de natuurgebieden, duurzaam beschermen, beleven en benutten. We willen de basiskwaliteit van de natuur versterken in gebieden waar andere functies dan natuur leidend zijn. We streven naar een netwerk van groene en blauwe verbindingen waarmee we natuurgebieden met elkaar kunnen verbinden. We zorgen voor goede ruimtelijke en milieucondities voor natuurtypen, planten en dieren in en buiten natuurgebieden (in zowel landelijk als stedelijk gebied) en in grote en kleine wateren. We richten ons daarbij op algemeen voorkomende wilde plant- en diersoorten, Overijsselse aandachtsoorten, Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)-soorten en overige rode lijst soorten. Ook zorgen we voor een basis voor ecosysteemdiensten.

Ambitie voor verstedelijking en mobiliteit

Op het gebied van verstedelijking en mobiliteit streven we naar een toekomstbestendige en gezonde leefomgeving door slim en zorgvuldig ruimtegebruik (inbreiding en meervoudig ruimtegebruik) en met optimaal fysieke en maatschappelijke toegankelijkheid die wonen, werken en recreëren verbindt. Het leven speelt zich af in de Daily Urban Systems (DUS). Dit betekent geconcentreerde groei van de steden én de goed bereikbare kernen en dorpen. Een centrale rol is er voor sterke, leefbare en zichzelf ontwikkelende steden als motoren voor het DUS. Maar hierbij is juist het samenspel met andere kernen in het DUS van belang en ook de opgaven in het landelijk gebied. Hierbij blijven het stedelijk en landelijk gebied met elkaar in balans.

De aantrekkelijke landschappen, waardevolle natuurgebieden en een gevarieerde omgeving zijn essentieel voor de vrijetijdsbesteding van inwoners, bezoekers en verblijvers én de economische sector die daarin met 47.500 arbeidsplaatsen werkzaam is. Door spreiding van gasten houden we lusten en lasten in balans en dragen zo bij aan de leefbaarheid in kernen en een goed sociaal klimaat. In lijn met de Nationale Actieagenda 'Perspectief 2030, Bestemming Nederland' zetten we met behulp van specifiek bestemmingsmanagement samen met bedrijven, partners en gemeenten in op:

- Ontwikkeling en behoud van iconen;
- 'MKB – groen en digitaal';
- Revitalisering van vakantieparken (provinciale inzet afhankelijk van continuering provinciale bijdrage aan het Expertisecentrum Vitale Vakantieparken Overijssel na 2023).

We blijven werken aan het behoud van deze verzorgde, aantrekkelijke en afwisselende vrijetijdslandschappen, waarin drie elementen samen komen: protectie (behoud van de kwaliteiten), productie (bedrijvigheid) en plezier (beleving, vermaak). Met Gastvrij Overijssel werken wij samen aan een toekomstvisie met daarin een concretere invulling op gebiedsniveau. We dagen onze bedrijven ook uit om gastheer, ambassadeur, exploitant of eigenaar van het landschap te worden. Daarnaast bieden we ruimte voor economische ontwikkeling op duurzame en toekomstbestendige werklocaties als basis voor een optimaal economisch vestigingsklimaat. En we optimaliseren de lokale en regionale mobiliteit, waardoor er goede verbindingen ontstaat met (inter)nationale multimodale netwerken voor personen- en goederenvervoer.

Het Centrumkwadraat rondom het station van Enschede wordt de komende jaren getransformeerd naar een levendig woon- en werkgebied met een openbare ruimte waar je je veilig, prettig en thuis voelt. We hebben samen met de gemeente een handreiking gemaakt met daarin principes voor het klimaatadaptief en natuurinclusief inrichten van stedelijk gebied. (Verbeelding: De Urbanisten)

5.3 Mogelijke effecten op de leefomgeving

Het behalen van onze ambities leidt tot effecten op de leefomgeving. Het werken met een systeemaanpak is gunstig voor waterkwaliteit en veiligheid, droogte en energietransitie. Aansluiten op het natuurlijk systeem is gunstig voor bodem, water, natuur en landschap.

In het landelijk gebied vinden meer verschillende vormen van landbouw plaats, hoogproductieve duurzame landbouw zal in sommige gebieden waarschijnlijk afnemen. Door het inbreiden van steden ontstaat er mogelijk meer milieuhinder, door bijvoorbeeld toename van geluid.

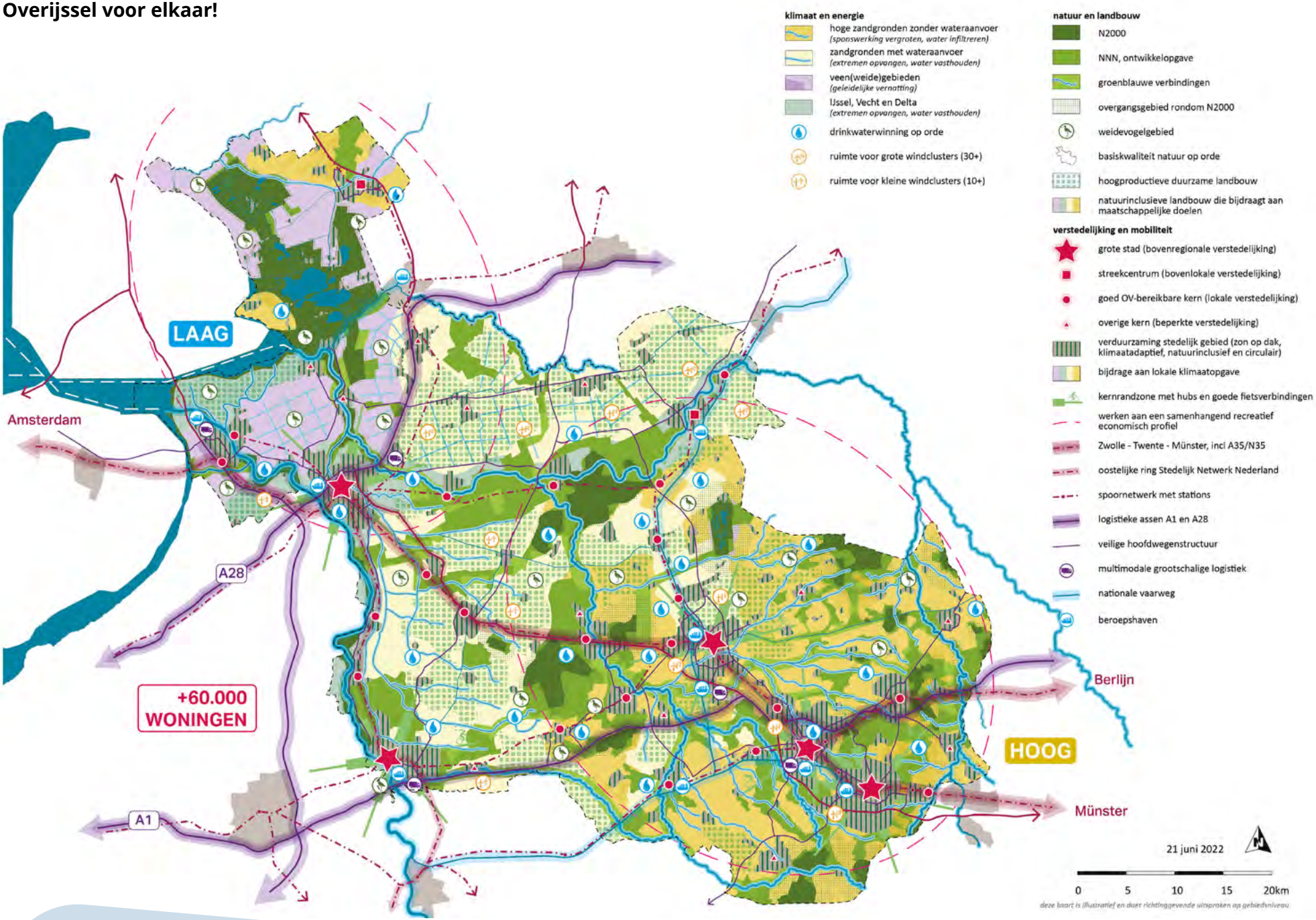
Daar staat tegenover dat door de toevoeging van groen (waaronder bomen) in het bebouwd gebied, de biodiversiteit wordt vergroot en de hitte wordt verminderd. Het ruimtebeslag door autoverkeer zal afnemen, door de inzet op gezonde mobiliteit (lopen en fietsen), al dan niet in combinatie met het regionale OV-systeem.

Dit regionale OV-systeem is bovendien gunstig voor de verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Groen in de directe nabijheid biedt een impuls tot gezond bewegen. Er is bij de inrichting slim gekeken naar de combinatie van natuur en techniek. De clustering van bedrijvigheid zal een positieve impuls aan de economie. Al met al zal de uitvoering van de ambities leiden tot een provincie waarin men goed, prettig en gezond kan wonen, werken en leven.

Door de eeuwen heen is Overijssel flink veranderd door bijvoorbeeld stormen en overstromingen, nieuwe technieken en inzichten of veranderende normen en waarden. Zo ligt de voormalige Zuiderzeedijk door de aanleg van de Noordoostpolder tegenwoordig als een kronkelende aal op het droge. En ook nu staan we weer voor flinke transities die ons landschap zullen veranderen, maar waar inwoners nog steeds goed, prettig en gezond kunnen wonen, werken en leven. (Foto: provincie Overijssel)

Overijssel voor elkaar!

Terug naar inhoudsopgave

6. WAAR - hier realiseren we onze ambities in Overijssel

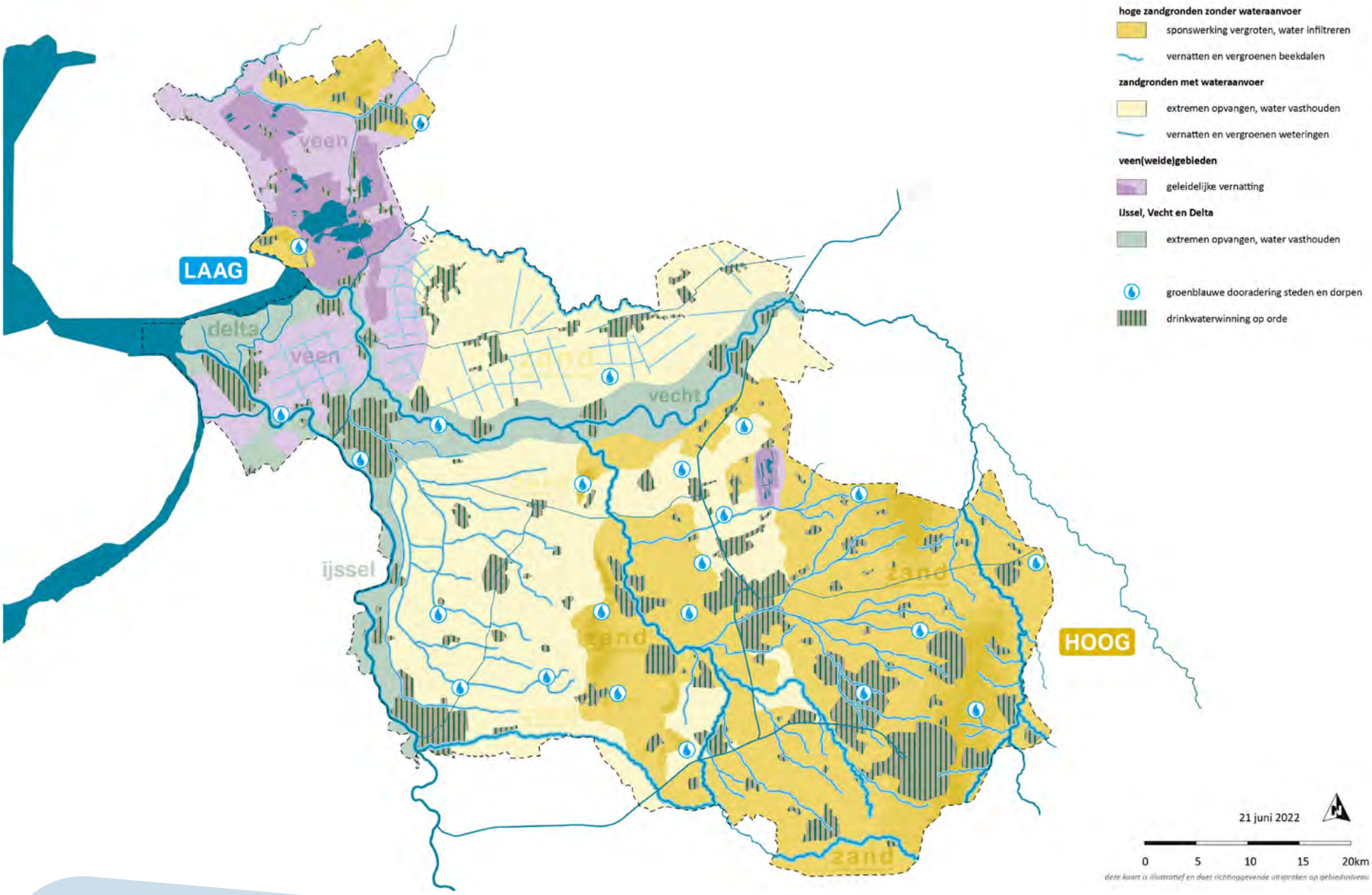
De uitwerking van onze ambities is niet overal in onze provincie hetzelfde. Dit hangt af van de lokale omstandigheden, zoals bijvoorbeeld het bodem- en watersysteem. Ook de DUS-regio's en de bestaande netwerken (eveneens leidende principes) spelen een grote rol bij de vraag waar ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Hieronder is in eerste instantie met opgave (thematisch) beschreven waar we welke ontwikkelingen voor ons zien. Vervolgens is per regio een perspectief beschreven. Deze gebiedsperspectieven geven een beeld van hoe Overijssel in dat gebied er zou komen te zien. In samenwerking met partners zullen deze perspectieven verder uitgewerkt worden tot een visie en beleid.

De kaart geeft onze visie op de toekomst van Overijssel. De visiekaart is opgebouwd uit de verschillende themakaarten.

"We mogen wel wat meer trots zijn. Het is hier allemachtig mooi!"

Cultuur verbindt: Bloemencorso Sint Jansklooster, een provinciaal beeldbepalend evenement van immaterieel erfgoed dat veel vrijwilligers trekt en een groot publiek raakt. (Foto: provincie Overijssel)

Terug naar inhoudsopgave

6.1 Klimaatadaptatie, -mitigatie en energietransitie

Klimaatadaptatie en water

Om in te spelen op de grote klimaatopgave gebruiken we het bodem- en watersysteem als sturend uitgangspunt. Door dit leidende principe ontstaat een verdeling van Overijssel in vier typen gebieden. Voor al deze gebieden geldt een verschillende opgave en verschillende (on) mogelijkheden voor functies:

- *De hogere zandgronden*, waar nauwelijks wateraanvoer mogelijk is. Deze gronden moeten in het voorjaar het water langer vast kunnen houden, als een spons, zodat dit water in de (drogere) zomerperiode beschikbaar is. Daarmee moeten ze grote regenbuien beter kunnen verwerken en vasthouden voor bijvoorbeeld de boeren of de natuur. Deze gebieden zijn niet geschikt voor functies die veel water gebruiken, omdat dan het aanbod van water in het gebied te snel op zal raken.
- *Zandgronden met wateraanvoer*. Door zorgvuldig om te gaan met het aangevoerde water kan het gebied het hele jaar door beschikbaar zijn voor de hier aanwezige functies. Mocht het grondwaterpeil alsnog te laag worden, dan is aanvulling mogelijk vanuit de IJssel en de Vecht indien voldoende rivierwater beschikbaar is. Hier kunnen functies die veel water vragen een plek krijgen.
- *De IJssel, Vecht en Delta*. Voor de Vecht en het Zwartewater kan Overijssel de extreme waterstanden als gevolg va de afvoer afvlakken dankzij beleid vanaf de bron tot aan de monding in samenwerking met Duitsland. Voor de waterstanden in de IJssel, en IJsseldelta en meren is Overijssel mede afhankelijk van nationaal en internationaal riviermanagement (Rijncommissie). Maar alle wateren hebben een hoge ecologische kwaliteit. Deze gebieden zijn daarmee geschikt voor bijvoorbeeld het ontwikkelen van natuur.
- *De Veenweidegebieden*. Hier wordt geprobeerd de bodemdaling te beperken en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen door verhoogde (grond)-waterstanden. Met dit als ontwikkelrichting wordt er voor deze gebieden naar mogelijkheden gezocht die zoveel mogelijk kansen bieden voor mens en natuur.

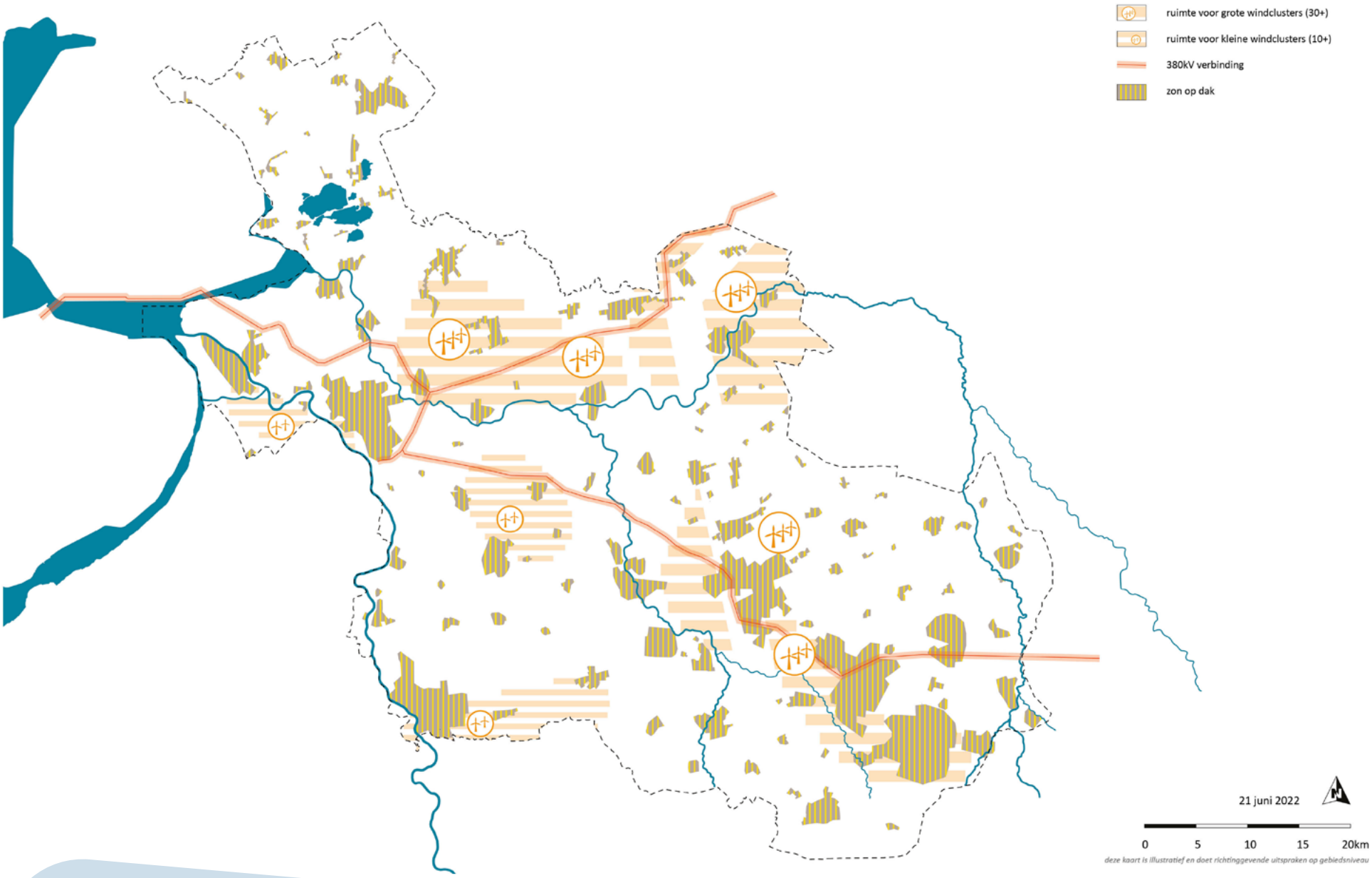
Op de kaart is dit onderscheid globaal in beeld gebracht.

Om dit te realiseren werken we met anti-verdrogingsmaatregelen, waterveiligheids- en wateroverlastmaatregelen, het remmen en opheffen van steeds grotere verschillen in waterpeilen en door de ruimte klimaatrobuust in te richten.

Het Twentse Landgoed Het Lankheet is vooral bekend om zijn vloeiweiden. Sinds de 14e eeuw worden de hooilanden met een vernuftig watersysteem bevloeid. Nu worden deze vloeiweiden weer gebruikt om de droogte te bestrijden en het water langer vast te houden. (Foto: Landgoed Het Lankheet)

Energie

Terug naar inhoudsopgave

Daarnaast is de ambitie om te zorgen voor grond- en oppervlaktewater met een goede ecologische en chemische kwaliteit. Dit doen we door de belasting van het grond- en oppervlaktewater met meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en stedelijk water / effluent waterzuivering te beperken door maatregelen in de landbouw, bij waterzuiveringen en met gericht peilbeheer.

Klimaatmitigatie en energietransitie

Naast het inspelen op een veranderend klimaat, moeten we ook proberen zoveel mogelijk te voorkomen dat het klimaat verandert. Dat doen we onder andere minder broeikasgassen uit te stoten en meer groene energie op te wekken.

We willen de uitstoot van broeikasgassen verminderen en de bodemdaling in het veenweidegebied beperken door delen van het gebied te vernatten. Ook leggen we bos en landschapselementen aan om CO_2 vast te houden. De aanleg van bossen kunnen we combineren met andere doelstellingen, bijvoorbeeld op plaatsen waar aanpassingen nodig zijn vanwege klimaatverandering of als onderdeel van de overgang naar kringlooplandbouw. Dat noemen we de 'bossenstrategie' waarmee we op vier verschillende manieren de aanleg van bos kunnen combineren.

Bijvoorbeeld met:

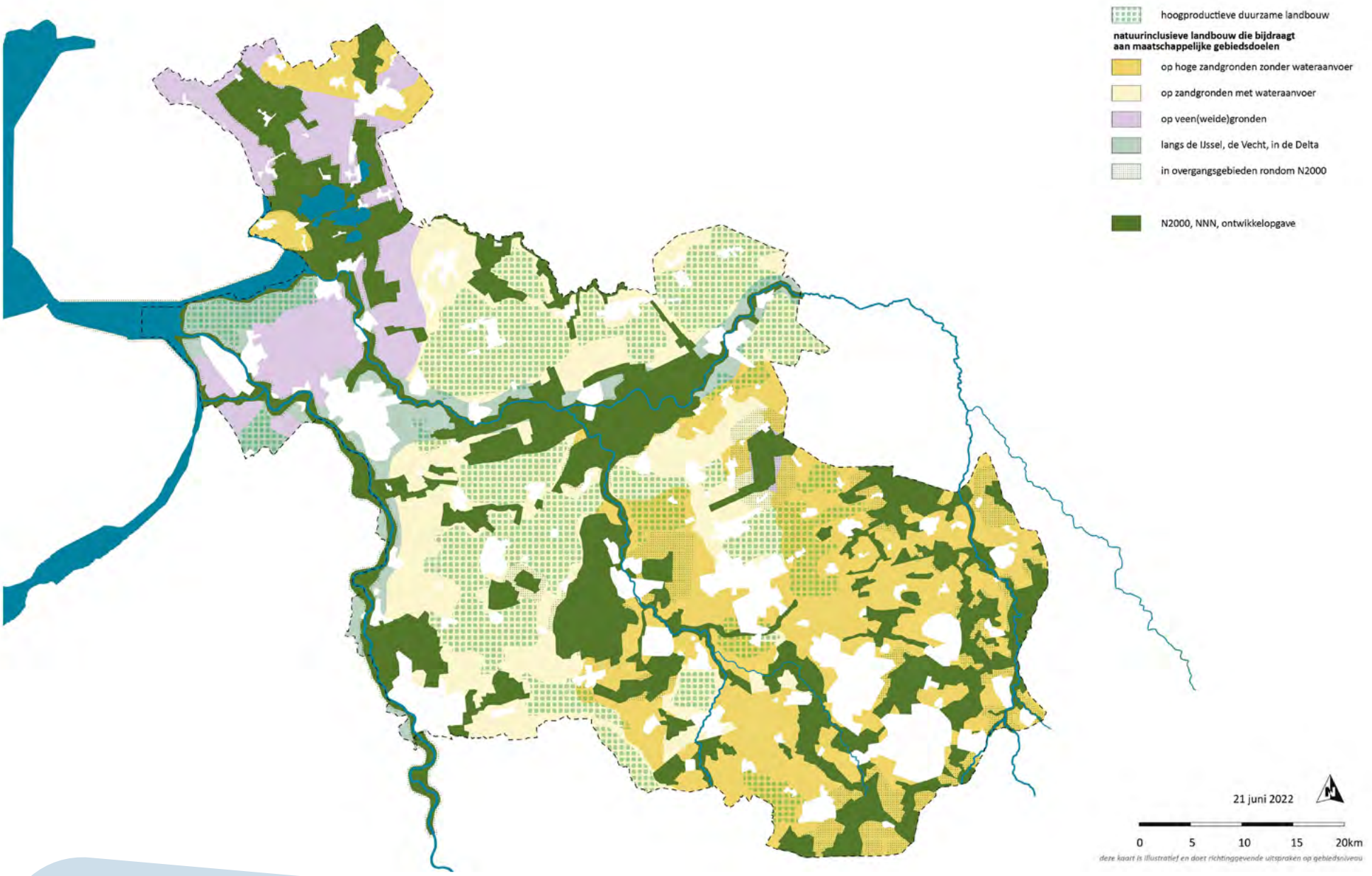
- De aanleg van de groenblauwe aders.
- Overgangsgebieden rondom of tussen natuurgebieden.
- Stedelijke uitloopgebieden.
- Bossen met een specifieke functie, zoals een voedselbos of een windbos.

Hoeveel en hoe we in Overijssel duurzame energie willen opwekken, staat beschreven in de Regionale Energie Strategie. De energieprojecten worden zoveel mogelijk gecombineerd met klimaatopgaven (bijvoorbeeld windbossen) of andere opgaven (agroforesty, voedselbossen, groenblauwe dooradering, etc.). Voor het bepalen waar we het opwekken van windenergie en zonne-energie (op dak en op land) willen toestaan, maken we gebruik van een windladder en een zonneladder.

Windladder: Onze eerste voorkeur gaat uit naar grootschalige opwekking van windenergie op weloverwogen plekken, passend in het landschap en nabij de gebruikers en het bestaande netwerk (trede 1 en 2). Op trede drie van de windladder zien we op een aantal locaties mogelijkheden voor kleinere groepen windmolens. Om te zorgen dat gebieden ruimtelijk gezien optimaal worden benut streven we binnen de voorkeursgebieden voor grootschalige clustering naar een optimale invulling van het gebied. Dit houdt in dat projecten die kleiner zijn dan de ruimtelijke potentie zo vormgegeven worden dat toekomstige projecten niet belemmerd worden. Onder voorwaarden willen we voortaan de bouw van windmolens ook toestaan in het Natuur Netwerk Nederland en de Nationale Landschappen. De mogelijkheden voor windmolens maken we hier gelijk aan de mogelijkheden voor andere ontwikkelingen in deze gebieden. Hierbij geldende nu al bestaande randvoorwaarden met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit en beoordeling van ecologische, landschappelijke en economische aspecten (trede 2 en 3).

Concreet betekent dat als het gaat om het Nationaal Landschap: we zeggen niet meer 'nee' maar 'ja, mits'. Dat noemen we trede 4 op de windladder. Daarnaast, als het gaat om het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) zeggen we niet meer 'nee' maar 'nee, tenzij'. Dit noemen we trede 5 op de windladder. Windmolens in deze gebieden willen we niet, tenzij er sprake is van zwaarwegende belangen en het echt nergens anders kan. Bovendien mogen er geen tot weinig nadelige gevolgen zijn voor de natuur, en als die er wel zijn moeten ze gecompenseerd worden.

Landbouw

Terug naar inhoudsopgave

De *Zonneladder* (voor het bouwen van velden met zonnepanelen) passen we niet in de hele provincie op dezelfde manier toe, we kijken per gebied wat kan. De reden hiervoor is dat een steeds kleiner deel van de provincie geschikt zal zijn voor reguliere landbouw en wij die gronden beschikbaar willen houden voor de landbouw. Het toestaan van zonnevelden in die gebieden zal leiden tot nog minder geschikte grond, en dat vinden we niet wenselijk.

Op andere plekken, zoals overgangsgebieden, kunnen de zonnevelden juist worden ingezet als onderdeel van een landbouwbedrijf. Bij de keuze voor de bouw van zonnevelden of windmolens houden we rekening met de kwaliteit van het gebied, het water- en bodemsysteem en met economische functies. Daarbij is ook van belang wat omwonenden vinden en wat de impact van de locaties van zonnepanelen en windmolens is op het energienetwerk. Verdere afspraken over de zonnevelden en windmolens komen voort uit de Regionale Energie Strategie (RES).

De kaart geeft kansrijke gebieden voor locaties voor met windenergie weer. Dit zijn gebieden waar de voorkeur van ons als provincie naar uit gaat en die wij in het RES-proces hebben ingebracht. In het verdere RES-proces worden de locaties nader uitgewerkt. In de omgevingsvisie zal de uitkomst van het RES-proces worden opgenomen. Dat betekent dat de locaties op deze kaart nog kunnen veranderen. Naast gebieden voor windenergie zijn op de kaart ook de locaties voor zon op dak en de 380 kV verbindingen aangegeven.

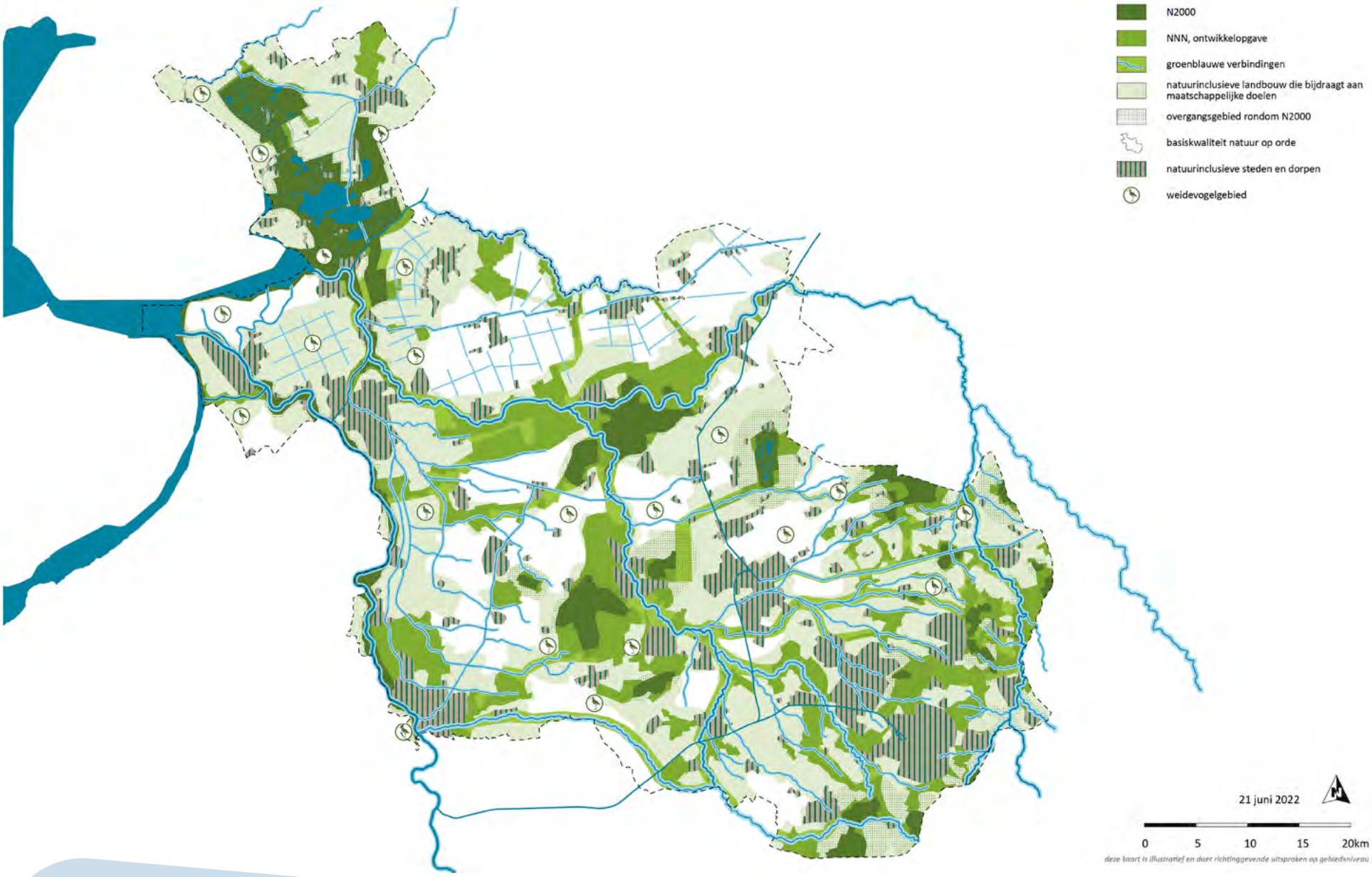
6.2 Landbouw en natuur

Verschillende typen landbouwgebieden

Door rekening te houden met het bodem- en watersysteem, zien we drie verschillende typen gebieden voor de landbouw ontstaan:

- Gebieden die geschikt blijven voor *grondgebonden duurzame hoogproductieve landbouw*. In Overijssel is dat vooral de melkveehouderij. Deze gebieden zijn juist vanwege de grond en de wateromstandigheden ook op lange termijn geschikt voor deze vorm van gebruik. Daarbij gelden de nationale en internationale normen en regels. Ook is hier sprake van voldoende afstand tot woningen en natuur. Nieuwe ontwikkelingen die deze landbouw in de weg kan zitten, vinden wij niet wenselijk. Denk hier bijvoorbeeld aan dat vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) niet overal her-ontwikkeld kunnen worden naar woningen. Dit wordt verderop toegelicht.
- Gebieden met *natuurinclusieve landbouw* die bijdragen aan maatschappelijke gebiedsdoelen, waaronder overgangsgebieden tussen en rondom natuurgebieden. Hier zien we mogelijkheden voor boeren die hun bedrijfsvoering afstemmen op de dichtbij gelegen kwetsbare gebieden, zoals onder andere de Kaderrichtlijn water (KRW) gebieden, natuurgebieden of drinkwaterwingebieden. Hier zien wij mogelijkheden voor het combineren van passende voedselproductie en werkzaamheden die nodig zijn voor het halen van natuurdoelen, onderhouden van het landschap of meehelpen om in te spelen op veranderend klimaat, maar ook voor bijvoorbeeld het opvangen van CO_2 in bossen en houtwallen of het vasthouden van water.
- Gebieden waar boerenbedrijven zich kunnen vestigen die voor hun bedrijfsvoering niet afhankelijk zijn van grond (*niet grondgebonden*) voor hun voedselvoorziening. Dit kan glastuinbouw zijn, gebouw-gebonden teeltbedrijven of kwekerijen, maar bijvoorbeeld ook pluimveehouderij of varkenshouderij als die niet gebonden zijn aan land voor de voedselvoorziening.

Natuur

N2000
NNN, ontwikkelopgave
groenblauwe verbindingen
natuurinclusieve landbouw die bijdraagt aan maatschappelijke doelen
overgangsgebied rondom N2000
basiskwaliteit natuur op orde
natuurinclusieve steden en dorpen
weidevogelgebied
21 juni 2022
0
5
10
15
20km
deze kaart is illustratief en doet richtinggevende uitspraken op gebiedsniveau

De kaart geeft aan waar de verschillende gebieden zich bevinden. Eveneens zijn de Natura 2000-gebieden en de NNN op de kaart gezet, omdat die een belangrijke basis zijn voor het bepalen van de omvang van overgangsgebieden.

Natuur en biodiversiteit

Voor het halen van doelen voor natuur en biodiversiteit werken wij met de volgende soorten gebieden:

1. de natuurgebieden zoals de Natura 2000 gebieden evenals de gebieden die vallen onder het Natuur Netwerk Nederland (NNN);
2. de overgangsgebieden rondom de natuurgebieden en;
3. het netwerk van groenblauwe dooradering door het landschap.

Voor de *hele provincie* zetten we in op het realiseren van een basiskwaliteit van de natuur. Dat is belangrijk voor diverse doelen voor de natuur en voor kwetsbare (dier)soorten waaronder de weidevogels. Dat betekent dat we hier werken aan het versterken of herstellen van de condities die nodig zijn om de algemene plant- en diersoorten algemeen te laten zijn, blijven of worden. We maken onderscheid in soorten Overijsselse landschappen, zoals oude zandontginningen, veengebieden en het rivierenlandschap en geven aan welke natuurwaarden daar gerealiseerd kunnen worden. Ook in steden en dorpen werken we aan de basiskwaliteit van de natuur. We leggen nadruk op plekken waar veel combinatiekansen liggen. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld speelnatuur die kan samenvallen met een waterberging in de stad. Zo kunnen we verschillende functies met elkaar verbinden.

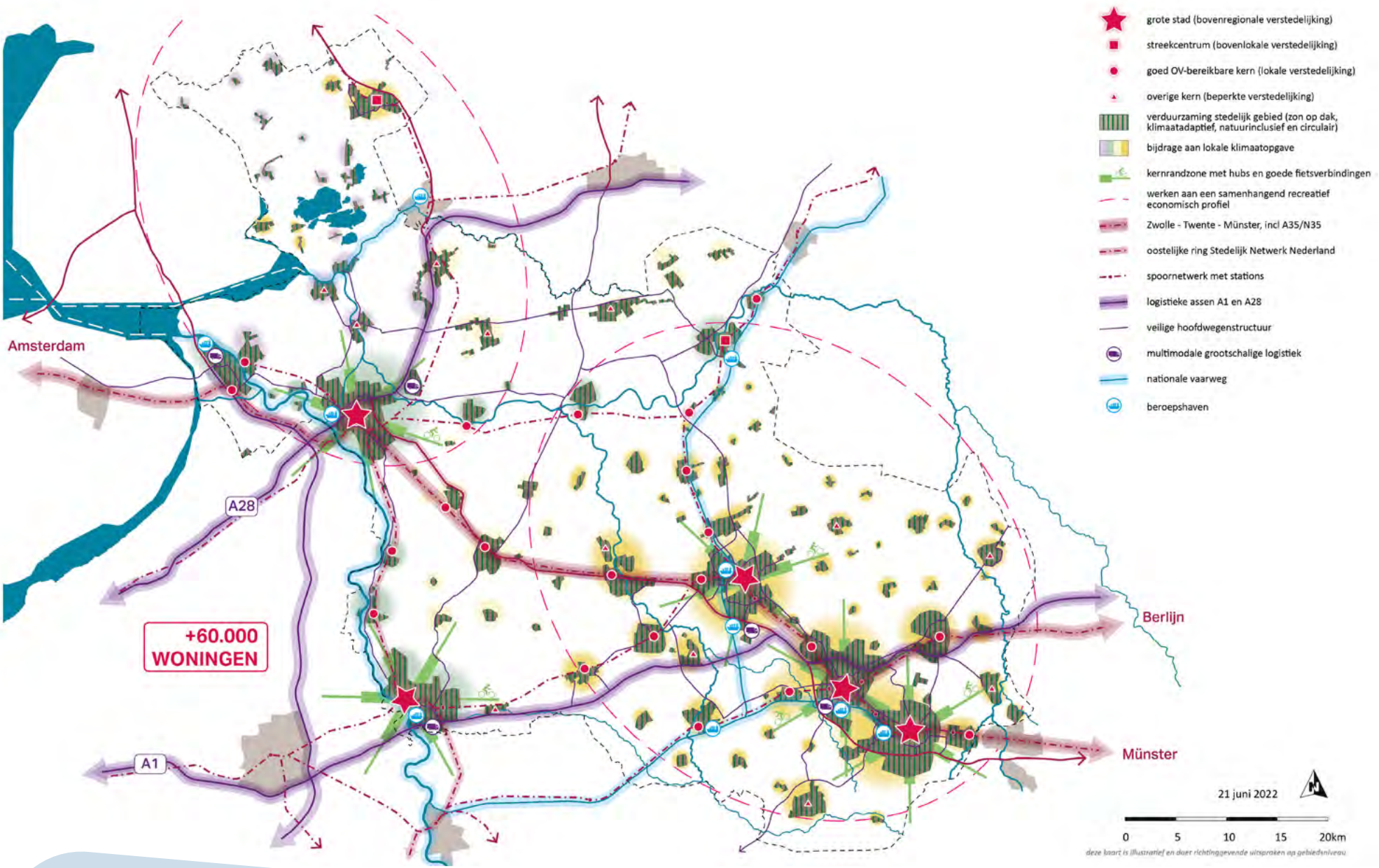

Door het verhogen van het waterpeil kunnen de veenweidegebieden minder intensief worden gebruikt. Het extensievere gebruik biedt kansen voor de biodiversiteit zoals weidevogelbeheer en het tegengaan van CO_2 uitstoot. Deze ecosysteemdiensten dragen bij aan het verdienmodel van de boer. (Foto: Anne van der Woude)

In de *natuurgebieden* werken we nu al aan het halen van de (Europese) doelstellingen zoals die zijn vastgelegd in de Natura 2000-beheerplan en het Natuurbeheerplan. Dit zetten we door. Zo leveren wij onze bijdrage aan Europese richtlijnen en het Natuur Netwerk Nederland.

In de *overgangsgebieden* rondom de natuurgebieden willen we sturen op aanpassingen en werken we aan perspectief voor (agrarische) ondernemers en natuur. Deze gebieden worden nu en straks vaak gebruikt door boeren. We zien hier mogelijkheden voor activiteiten die passen bij de kwetsbare natuur die hier dichtbij ligt.

Verstedelijking en mobiliteit

Terug naar inhoudsopgave

We denken aan duurzame agrarische productie in combinatie met werkzaamheden die nodig zijn voor het halen van natuurdoelen, onderhouden van het landschap of meehelpen om in te spelen op veranderend klimaat (bijvoorbeeld waterberging of CO_2-opslag). De afbakening van deze gebieden gebeurt op basis van wateropgaven (beleidsvoorstel water), economisch perspectief agrariërs (beleidsvoorstel landbouw), klimaatopgaven en (water)ecologische opgaven. Deze laatste betreffen met name het ontwikkelperspectief voor productie van ecosysteemdiensten, uitkomsten van de natuurdoelanalyse en het benodigde leefgebied voor VHR-soorten in het landelijk gebied (zoals weidevogels). We zien in deze gebieden ook mogelijkheden voor onze Nationale Parken nieuwe stijl. De overgangsgebieden zijn niet overal even groot. Dit hangt onder af van de uitkomsten van de natuurdoelanalyses die nu nog worden gemaakt of van overige doelen die we ook willen halen in deze gebieden (zoals bijvoorbeeld Kaderrichtlijn water (KRW)-doelen, weidevogelopgaven, vernatting van het veenweidegebied, etc.). De uitwerking van de overgangsgebieden vindt straks plaats in de gebiedsgerichte aanpak die we samen met partners vormgeven.

We verbinden tot slot natuurgebieden door middel van een *netwerk van groenblauwe verbindingen*. We streven naar 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied in de provincie. De gebiedstypen in onze provincie zijn de basis voor ontwikkelingen. Ze bieden ook mogelijkheden voor corridors en stepping stones die kunnen bijdragen aan de verspreiding van te beschermen plant- en diersoorten. Natuur en water verbinden de verschillende natuurgebieden. Waterbeken en andere verbindingen tussen de natuurgebieden kunnen ervoor zorgen dat plant- en diersoorten zich tussen gebieden kunnen verplaatsen om zich verder te verspreiden. Op de zandgronden kan de groenblauwe dooradering de vorm krijgen van houtwallen, -singels en poelen, in de laagveengebieden en de rivierlandschappen en -delta zal de nadruk liggen op blauwe dooradering (wateren, oevers & uiterwaarden). In alle gebieden is er aandacht voor kruidenrijke graslanden en bloemrijke randen.

Bovenstaande is weergegeven op de kaart. Op deze kaart hebben we de verschillende soorten gebieden op het gebied van natuur in beeld gebracht, zoals de Natura 2000-gebieden, de NNN, de groenblauwe verbindingen en de overgangsgebieden. Tevens is in beeld gebracht waar dan natuurinclusieve landbouw zou kunnen plaatsvinden. Hierdoor ontstaat een samenhangend beeld voor natuur en landbouw. Daarnaast is op de kaart zichtbaar dat we kansen zien voor natuurinclusieviteit in bebouwd gebied, want natuur kan in zowel het landelijke als het stedelijk gebied een goede plek krijgen.

6.3 Verstedelijking en mobiliteit

Woningbouw

Eén van de leidende principes is dat we de DUS-regio's (Daily Urban Systems) als uitgangspunt nemen. Dit betekent geconcentreerde groei van de steden én van de goed bereikbare middelgrote kernen en de dorpen. Stedelijk en landelijk gebied blijven met elkaar in balans. We onderkennen hierin drie regio's: Zwolle, Twente en Cleantech (Deventer).

Als een DUS goed wil werken, moeten er woningen komen in de buurt waar voorzieningen en werk dichtbij en goed bereikbaar zijn. Bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen stellen we als voorwaarde dat ze bijdragen aan het verminderen van CO_2-uitstoot, aan de biodiversiteit en de realisatie van een basiskwaliteit natuur, en dat ze bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Terug naar inhoudsopgave

De Hanzebadlocatie in de Zwolse Spoorzone zal de komende jaren doorgroeien naar een gebied waar wonen, werken, leren, ontmoeten en ontspannen hand in hand gaan. Een levendig en aantrekkelijk gebied in het hart van Zwolle. Op loopafstand van het station en het centrum worden circa 200 duurzame huur- en koopwoningen gebouwd. (Verbeelding: LAP Landscape & Urban Design, OZ Architects in opdracht van Trebbe & Dura Vermeer)

We bouwen voldoende toekomstbestendige woningen (zoals vastgesteld in de woon-agenda's) en aan de hand van een adaptieve strategie. Woningbouw na 2030 vindt met name plaats in en aan de steden en (middelgrote) kernen met een goede OV-verbinding, zoals de streekcentra. Gemeenten kunnen voor dorpen en kernen bouwen voor de natuurlijke aanwas. Het aantal en de aard van de woningen wordt bepaald op basis van de ruimte op de woning-markt en de regionale economie. Vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's) krijgen ruimte voor kleinschalige woningbouw als dat past met de agrarische functie. We bouwen ook voor specifieke doelengroepen zoals oude-ren, kenniswerkers/talent en betaalbaarheid. De woningen zelf worden klimaat-adaptief en circulair gebouwd om zo in te spelen op de klimaatopgaven en het zuinig omgaan met grondstoffen. De bestaande woningvoorraad wordt verduurzaamd.

Inbreiding heeft de voorkeur boven uitbreiding
Binnen de steden richten we ons op inbreiding. Zuinig, zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik zijn hierbij de kernwoorden. Uitbreiding is ook mogelijk, maar alleen als er sprake is van zuinig ruimtegebruik en het in harmonie is met het bodem- en watersysteem. 'In harmonie met het natuurlijke systeem' geldt daarmee niet alleen voor het landelijke gebied, maar ook voor het stedelijke en bebouwde gebied.

Gezonde en natuurlijke leefomgeving
We richten onze leefomgeving zo in dat deze bijdraagt aan de vitaliteit en gezondheid van Overijsselaars. Ook brengen we water en natuur meer binnen de bebouwde omgeving, onder andere door groenblauwe dooradering, om zo te zorgen voor wateropvang, om hittestress tegen te gaan en om de biodiversiteit te ver-groten. Dit betekent onder andere dat er ook meer bomen geplant worden in het bebouwde gebied. Bomen zorgen voor schaduw en dus koelte in bebouwde gebieden en leven een bijdrage aan de klimaatopgave.

Identiteit versterken
Daarnaast willen we gebruik maken van lokale identiteiten en rijke cultuur bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Onze prachtige omgeving en slim ingerichte openbare ruimte dagen uit tot activiteiten, individueel en samen. Ons cultureel erfgoed zorgt daarbij voor een herkenbare en kwalitatief hoogwaardige leef-omgeving. Daarom willen we dit erfgoed behouden en versterken.

Terug naar inhoudsopgave

Ook ligt hier een belangrijke verbinding met de vrijetijdseconomie en het benutten van Dutch DNA in het cultuuraanbod. Denk hierbij aan de Wieden-Weerribben en de Koloniën van Weldadigheid, of onze Hanzesteden.

Mooie en multifunctionele kernrandzones
We willen compacte aantrekkelijke steden met het buitengebied dichtbij. Zodat mensen snel kunnen genieten van rust en ruimte. Dit draagt bij aan woon- en werkgenot, en de gezondheid van onze inwoners. De randen van steden en dorpen (kernrandzones) worden ingericht als poort van de stad of het dorp en vormen een natuurlijke schakel tussen stedelijk en landelijk gebied. De zones zijn geschikt voor meerdere functies, waarbij moet worden voorkomen dat er verrommeling ontstaat of een te grote verdichting. Bij functieverandering in deze zones moet een zorgvuldige integrale afweging gemaakt worden.

Toekomstbestendige werklocaties

Als het gaat om de werklocaties in Overijssel, willen we dat die locaties ruimtelijk beter worden gebruikt en toekomstbestendig worden ingericht. We gaan zorgvuldig om met werklocaties; ze zijn van belang voor de economie en hebben vaak ook hun geheel eigen, unieke kwaliteiten. We willen dat bedrijven zich vestigen in clusters met een profiel, bijvoorbeeld op campussen rond innovatieve thema's en topwerklocaties. Of in clusters van bedrijven met hogere milieucategorieën.

Hierbij geldt dat inbreiding boven uitbreiding gaat en er sprake is van zorgvuldig ruimtegebruik. Ook functiemening is mogelijk en we ondersteunen (creatieve) bedrijvigheid die samengaat met horeca, sporten, cultuur, ontmoeting, vrijetijdsbesteding en onderwijs. Waar mogelijk wordt ruimte gecreëerd voor water en groen.

Grootschalige bedrijvigheid wordt geclusterd op plekken met ruimte en goede aansluitingen voor overslag (weg, water en spoor). Verder stimuleren we (tijdelijk) zorgvuldig gebruik met passende toekomstbestendige functies van vrijkomende winkelpanden en leegstaand cultureel erfgoed in binnensteden en centra van dorpskernen. Bij iedere werklocatie in heel Overijssel ontwikkelen we indien nodig een eigen aanpak, waarbij we inzetten op een zo zuinig mogelijk gebruik van de beschikbare ruimte. Als we werklocaties gaan uitbreiden of inbreiden, houden we rekening met het bodem- en watersysteem. Het resultaat is krachtige en florerende werklocaties die bijdragen aan een toekomstbestendige regionale economie.

Vrijetijdseconomie
Vrijetijdseconomie en nieuwe iconen komen op plekken met hoge natuurwaarde, cultuurhistorie of place-to-be-binnensteden. De vrijetijdseconomie zorgt voor inkomsten voor bedrijven, bewoners en de overheid. Bezoekers maken combinaties van activiteiten, daarom is het belangrijk om deze activiteiten bij elkaar in de buurt te plaatsen. De vrijetijdseconomie draagt bij aan het vestigingsklimaat van de regio en daarmee een mooie aanvulling op onze visie voor woon- en werklocaties. Als onderdeel van het landelijk gebied kan vrijetijdseconomie bijdragen aan de recreatie, leefbaarheid, sociale kwaliteit en de kwaliteit van openbare ruimtes en voorzieningen. Er is een goede combinatie mogelijk met water, natuur, erfgoed, maar ook met de landbouw. Voorbeelden hiervan zijn recreatieve voorzieningen (zoals musea, pretparken en andere attractiepunten), routenetwerken (voor fietsen, MTB, wandelen, varen en ruiterpaden), cultureel en natuurlijk erfgoed (beschermen, benutten en beleven). Tot slot zorgt een levendig gebied, met vormen van vrijetijdseconomie, ook voor sociale veiligheid in gebieden. Om al deze redenen willen we dit verder stimuleren.

Mobiliteit

We streven naar een transitie naar duurzamer mobiliteit. Een uitgangspunt van de mobiliteitstransitie is het STOMP-principe. Dat houdt in dat de voorkeursvolgorde van personenverplaatsingen is: Stappen, Trappen, OV, Mobiliteitsdiensten, Personenauto. Elke verplaatsing begint bij de voor- of achterdeur; we willen lopen en fietsen, al dan niet in combinatie met het OV, zo veel mogelijk stimuleren. Autoluwere zones en flankerend parkeerbeleid dragen bij aan de leefbaarheid van (binnen)steden, evenals de realisatie van (logistieke) hubs in centra, wijken, stadsranden en op grotere afstand van de steden. Door in te zetten op duurzamer vervoer en slimme overstapmogelijkheden op verschillende soorten vervoer hopen we andere en schonere mobiliteit te stimuleren.

We richten ons op verbetering van lokale en regionale mobiliteit binnen de DUS-regio's. We willen dat er goede mogelijkheden blijven voor het vervoer van mensen en goederen; de basis is op orde en al bestaande netwerken zullen zo goed mogelijk worden gebruikt. Wel is er behoefte aan een betere spoorverbinding tussen de Randstad en Duitsland, via Twente. Daarom willen we in onze provincie de spoorlijn Zwolle-Twente-Münster verbeteren en zo ook indirect werken aan een snellere treinverbinding met Berlijn. Dit staat los van onze wens om ook het bestaand spoor tussen Twente en de Randstad via Deventer beter te benutten voor personenverkeer. De oostelijke "velg" van het door het Rijk benoemde Stedelijk Netwerk Nederland loopt van Zwolle via Deventer naar Arnhem. Om deze verbinding betrouwbaarder te maken werken wij graag mee aan spoorverdubbeling tussen Olst en Deventer. Wij gaan - mede vanuit het Klimaatakkoord - de resterende drie dieselspoorlijnen in Overijssel verduurzamen. Ook bij het regionale busvervoer maken we de stap naar emissieloos OV.

Grootschalige logistiek wordt geclusterd op multimodale plekken met voldoende ruimte en goede omstandigheden voor overslag (weg, water, spoor).

De containerterminal in Hengelo behoort tot de modernste van Nederland en is bereikbaar via de A1/A35 en het Twentekanaal. (Foto: provincie Overijssel)

Ook willen we dat het regionale OV zorgt voor goede verbindingen, waardoor ook dorpen verbonden zijn met stedelijke voorzieningen. Nieuwe woningen of werklocaties worden in hoofdzaak ontwikkeld op of nabij bestaande locaties. Indien dat niet mogelijk is, dan ontwikkelen deze zich in de nabijheid van goede OV-verbindingen.

Terug naar inhoudsopgave

Dit heeft de voorkeur boven aansluiting op wegen, omdat dit een veiligere en gezondere keuze is. Deze keuze draagt tevens bij aan de klimaatopgave, omdat ook het regionale OV steeds minder CO_2-uitstoot (verduurzaming dieselspoorlijnen en busvervoer).

Dat betekent niet dat we niet meer kijken naar onze wegen. We streven naar een betere en verkeersveiligere hoofdwegenstructuur en zetten (samen met het rijk) in op verbeteringen van de rijkswegen N35, N36 en N50. Aanvullend willen we onze eigen provinciale wegen zo verkeersveilig, circulair en klimaatrobuust (met aandacht voor bijvoorbeeld evacuatieroutes, bereikbaarheid bij wateroverlast en hittebestendig) als mogelijk maken. Dat geldt uiteraard ook voor de voorgenomen aanleg van de rondweg Zenderen. We gaan een Meerjarenprogramma Wegen opstellen en onderzoeken of er vanuit ons nieuwe verkeersmodel voor wat betreft ambities en prioritering voor aanpak van de (provinciale) hoofdwegenstructuur bijstelling nodig is van de Wegenvisie uit de Integrale Netwerkvisie Overijssel. Daarbij zal ook nadrukkelijk worden gekeken naar de (on)mogelijkheden om landbouwverkeer op de hoofdrijbaan toe te staan, en de consequenties daarvan voor verkeersveiligheid (vooral fietsers) en doorstroming.

Slimme en schone (stads)logistiek vinden wij belangrijk en daarom kunnen ondernemers uit Overijssel subsidie aanvragen voor een elektrische vrachtfiets. Zo heeft Vinotheek Vintage uit Zwolle veel klanten in de binnenstad en dan is een fiets veel praktischer dan een auto. Duurzaamheid is een andere belangrijke drijfveer voor de jonge ondernemer. (Foto: Vinotheek Vintage)

Voor goederenvervoer werken we samen met vervoerders en verladers aan een steeds multimodaler logistiek netwerk. Naast het beter benutten van vaarwegen denken we daarbij aan ontwikkeling van spoorterminals op strategische locaties. Voor onze logistieke wegtransportassen A1 en A28 zetten we in op verduurzaming in combinatie met voorzieningen zoals parkeer- en rust-faciliteiten. Het Rijk heeft in 2021 besloten om met het oog op het groeiend vervoer over langere afstand een onderzoek uit te voeren naar de routering voor spoorgoederenvervoer naar Noordoost Europa (corridorstudie GNOE).

Behalve de bestaande route via Deventer naar Bad Bentheim gaat het om vier andere routes vanaf de Betuwelijn. De regionale partijen willen een goede afweging van voor- en nadelen van een nieuwe spoorlijn ten opzichte van het gebruik van bestaand spoor, voordat het Rijk een beslissing neemt.

Bovenstaande is weergegeven op de kaart. We laten het onderscheid zien tussen de grote steden, streekcentra en overige kernen. Ook zijn de verbindingen in en tussen de DUS-regio's in beeld gebracht. Deze kaart geeft hiermee de samenhang van verstedelijking en mobiliteit weer.

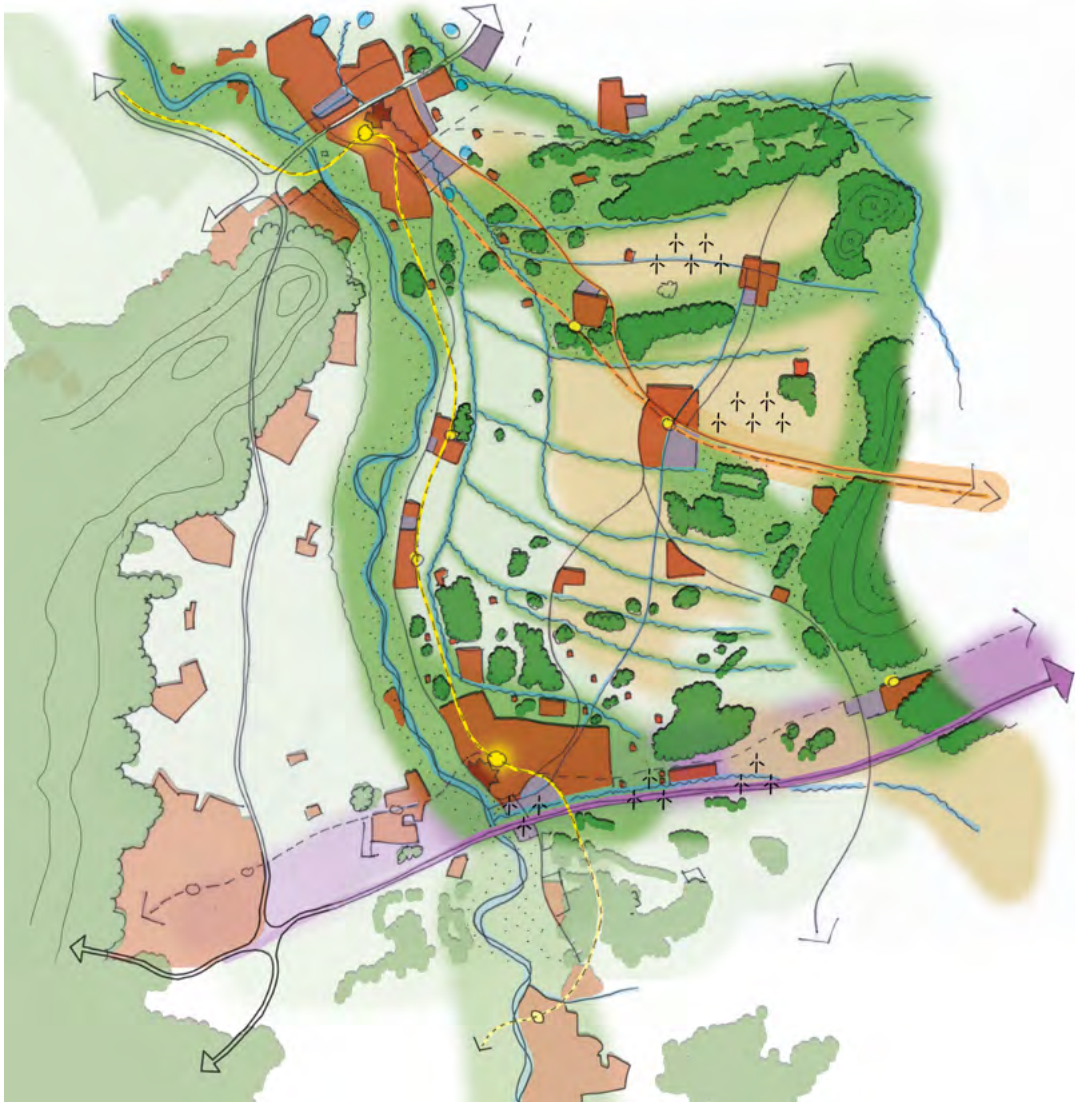
Terug naar inhoudsopgave

7. WAAR - gebiedsgerichte perspectieven

Zoals al eerder in dit Fundament is genoemd, zullen de grote opgaven in de verschillende gebieden van Overijssel anders uitgewerkt worden, omdat niet elk gebied hetzelfde is. Dit komt mede doordat we de identiteit van elk gebied willen benadrukken en versterken, wat kan zorgen voor andere oplossingen of een andere inrichting van het gebied. Om dit een beetje toe te lichten, hebben we gebiedsgerichte perspectieven gemaakt voor vier regio's (Salland, Noordwest Overijssel, Vecht en Twente). Deze perspectieven geven een beeld van hoe de regio eruit kan komen te zien. Het zijn geen uitgewerkte visies voor een regio, ze staan nog niet vast en worden verder uitgewerkt in de gebiedsgerichte aanpak. Maar ze geven wel een mooi beeld en perspectief hoe het beschreven beleid een plek krijgt in de verschillende regio's.

7.1 Salland

Tussen de Sallandse Heuvelrug en de IJssel en tussen het Vechtdal en de A1 ligt Salland. Een agrarische regio met bossen, weteringen, weilanden, landgoederen, gezellige dorpen, de Hanzestad Deventer en de IJssel met haar uiterwaarden.

Perspectief voor Salland

Hier kan je in het voorjaar genieten van de bloemrijke graslanden langs de weteringen, ‘s zomer van de paarse heide op de Sallandse Heuvelrug, in augustus Stoppelhaene vieren in Raalte, in het najaar wandelen door de kleurrijke bossen van de landgoederen rond Deventer en met een beetje geluk in de winter schaatsen op de uiterwaarden van de IJssel. Het is bovendien een hechte gemeenschap die samen veel voor elkaar krijgt. De *Kracht van Salland* is daar een mooi voorbeeld van. Een netwerk van vrijwilligers en organisaties die samen werken aan nieuwe ontwikkelingen in het gebied.

Veelzijdig watersysteem

Vanaf de Sallandse Heuvelrug stromen weteringen richting de IJssel. Daar buigen ze af naar het noorden en komen bij Zwolle uit in de stadsgracht en vervolgens in het Zwarte Water. De weteringen spelen een belangrijke rol in de waterhuishouding van Salland. Zij vormen een groenblauw netwerk waarin te veel aan water opgevangen en begeleid wordt naar plaatsen waar het geen kwaad kan. Het water wordt hier vastgehouden voor droge tijden. Dit groenblauwe netwerk is gelijktijdig het ecologisch raamwerk waarlangs planten en dieren zich kunnen verplaatsen, en leefgebied voor soorten die ook voor de landbouw belangrijk zijn.

In de lagergelegen delen rondom de weteringen is bos geplant dat CO_2 vastlegt en de aantrekkelijkheid van het landschap vergroot. Recreatieve routes langs de weteringen maken het landschap beleefbaar, vormen de verbindingen met de stad en bieden kansen voor recreatieondernemers.

De IJssel heeft twee gezichten, in de winter hoog met overstroomde uiterwaarden en in de zomer (te) laag met foeragerende vogels, vee en recreanten. Door het veranderende klimaat worden de verschillen tussen hoog en laag water groter. De rivier is daarom een belangrijke buffer, zowel in natte als in droge tijden. Zo kan tijdens droge zomers bijvoorbeeld water vanuit de IJssel ingelaten worden om kwetsbare natuur van water te voorzien.

De IJssel is de blauwe slagader van de regio. De rivier verbindt, vermaakt en voedt de regio al eeuwenlang. Nog steeds is de IJssel een belangrijke (vervoers)verbinding en een aantrekkelijke recreatieve route tussen de Hanzesteden van Kampen tot Arnhem. Hier vindt tweejaarlijks de *IJsselbiënnale* plaats. Bovendien werken twintig organisaties samen aan het verbeteren van de waterkwaliteit met als uitdagend vergezicht een *Drinkbare IJssel*.

Rijk boerenland

Salland is van oudsher een agrarische regio en dat geldt ook voor de toekomst. Raalte is het hart van agrarisch Salland waar onder meer *The Green East*, het agro & food innovatiecentrum van de regio, gevestigd is. Op de oostelijke zandgronden (naast de Sallandse Heuvelrug) is water vanuit de weteringen beschikbaar. Hier is volop ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw. Op deze gronden staat voedselproductie op de eerste plaats, daarom zijn hier beperkte mogelijkheden voor het herontwikkelen van vrijkomende agrarische bebouwing en zonnevelden. De grootschalige ontginningen rond Lemelerveld en bij Raalte zijn geschikt voor kleine clusters windturbines. Dit is goed te combineren met de voedselproductie.

Op lager gelegen, nattere kleigronden, langs de IJssel, rond natuurgebieden en nabij Deventer en Zwolle vinden we natuurinclusieve landbouw. De boeren verdienen hun geld niet alleen met het produceren van voedsel, waaronder streekproducten, maar ook met het bijdragen aan maatschappelijke doelen. Daarbij kun je denken aan het vasthouden van water, agrarisch natuurbeheer voor weidevogels en CO_2 opslag in de bodem of door bosaanplant.

Panorama van Salland

Daarnaast biedt de herontwikkeling van vrijkomende agrarische bebouwing nieuwe kansen en verdienmodellen tot bijvoorbeeld een B&B, tiny house of zorgboerderij en het aanleggen van zonnevelden. Initiatieven van onderop werken hier al aan. en mooi voorbeeld daarvan is *Salland Loont*, een netwerk dat de verduurzaming van het landelijk gebied verbindt met langjarige verdienmodellen voor boeren en grondeigenaren voor het leveren van maatschappelijke diensten.

Groen en gezond

De natuurgebieden van de Sallandse Heuvelrug, het Boetelerveld, de Lemelerberg, de IJssel met zijn uiterwaarden en de landgoederenzone rond Deventer vormen samen een robuust samenhangend natuurnetwerk met leefgebieden voor bedreigde soorten. Dit stevige groenblauwe netwerk is ook goed verbonden met de Veluwe, de Vecht, de Twentse natuurgebieden en de Schipbeek. Daarnaast vormen de weteringen en de natuurinclusieve landbouwgebieden met houtsingels, bosjes, bloemrijke slootkanten, wegbermen en akkerranden een fijnmazig en aantrekkelijk natuurnetwerk dat bijdraagt aan de biodiversiteit.

Dit aantrekkelijke landschap biedt recreatieve mogelijkheden met een uitgebreid wandel- en fietsnetwerk en extensieve en bijzondere verblijfsrecreatie. In de steden en dorpen draagt groenblauwe dooradering en duurzaam bouwen bij aan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving voor mens, dier en plant. Wateroverlast en hittestress kan worden opgevangen en stad en landelijk gebied worden goed verbonden.

Cleantech Regio

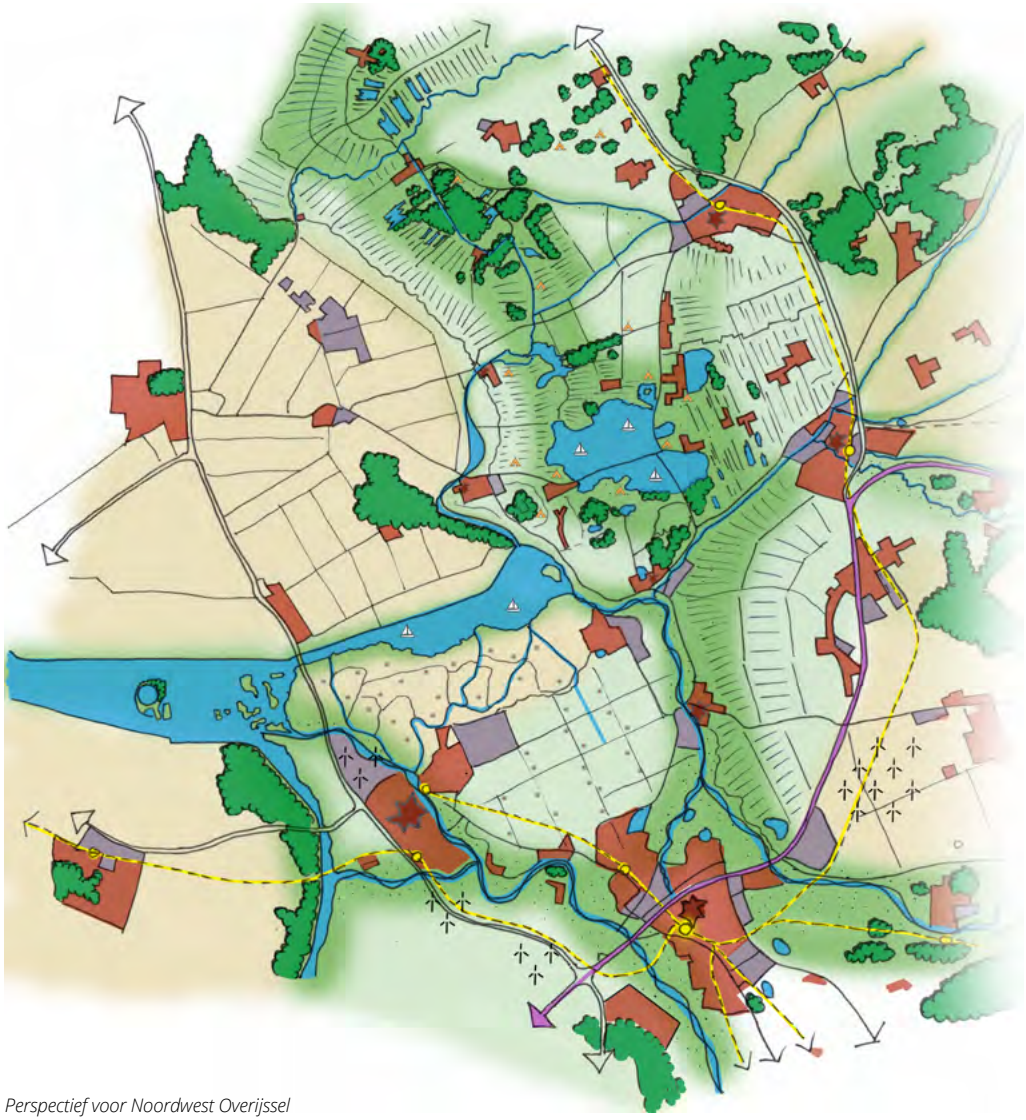
Deventer is de grootste stad van Salland. De omliggende dorpen zijn voor bovenlokale

voorzieningen aangewezen op Deventer en Zwolle. Deventer is goed bereikbaar via provinciale wegen en (snel)fietsroutes. De stad ligt op het kruispunt van de A1, de A50, de IJssel en het oostelijk deel van Stedelijk Netwerk Nederland (rondje Randstad). Dit maakt Deventer goed bereikbaar en aantrekkelijk voor wonen en werken. In de stad wordt mede daarom de woningbouw voor bovenregionale groei gerealiseerd, met bijzondere plekken als het Havenkwartier. In de overige kernen is ruimte voor woningbouw om de eigen groei op te vangen.

Rondom het station wordt als onderdeel van ontwikkelingen in de hele centrumschil, *Stadscampus De Kien* ontwikkeld. Hier werken bedrijven, scholen en overheden samen aan innovatieve oplossingen voor maatschappelijke opgaven. De Kien is de poort van de Kennisas Deventer. Deze as loopt van het station via onder andere het Havenkwartier en de Gasfabriek richting de A1. Deventer, Zutphen en Apeldoorn vormen samen de centrumsteden van de Cleantech Regio, een samenwerkingsverband van acht gemeenten en 2 provincies. De Cleantech Regio werkt aan behoud en versterking van de omgevingskwaliteiten in het hier en nu èn in de toekomst voor werk, welvaart en welzijn.

A1 Bedrijvenpark, ten zuiden van Deventer, is één van de Overijsselse topwerklocaties. Door de ligging aan de A1-corridor en de aanwezigheid van een haven is dit een aantrekkelijke vestigingslocatie voor onder meer logistieke bedrijvigheid. Dit duurzame bedrijventerrein wil in 2030 energieneutraal zijn en heeft bovendien veel aandacht voor natuurinclusief bouwen. Langs de A1 is ruimte voor kleine clusters windturbines.

Perspectief voor Noordwest Overijssel

7.2 Noordwest Overijssel

De kop van Overijssel is uniek. Het grootste veenmoeras van noordwest Europa, met de grote toeristische trekker Giethoorn. De IJssel-delta is Nederland in het klein, een laaggelegen delta waarin veen, klei en zand tussen oude rivierarmen en hooggelegen stuwwallen en keileembulten het landschap en grondgebruik bepalen. Met een bijzondere verwevenheid van landbouw, natuur, bodem, cultuur en recreatieve infrastructuur. En waardevolle kwaliteiten van natuur, water en landschap. Nationaal Park Wieden-Weerribben, Nationaal Landschap IJsseldelta en verschillende natuur-gebieden, zoals Oldematen-Veerslootlanden en de Uiterwaarden van het Zwarte Water en de Vecht liggen onder de rook van Hanzesteden als Zwolle, Kampen en Hasselt en naast de Zuiderzeestadjes Vollenhove en Blokzijl. Het is een levend, duurzaam landschap waarin het grondgebruik in balans is met het bodem- en watersysteem. Hier wordt gewoond en gewerkt, recreanten worden ontvangen en streekeigen producten geproduceerd. Bijzondere plant- en diersoorten, zoals de kievitsbloemen en de grote vuurvlinder, voelen zich hier thuis. De riet-cultuur, de hooi-winning en biezenverwerking maken deel uit van de cultuurhistorie.

Terug naar inhoudsopgave

Veenbodems vernatten

De komende jaren gaat het waterpeil geleidelijk omhoog om zo het veenpakket, dat is ontstaan tussen de voormalige Zuiderzeekust en de hogere zandgronden van Drenthe en Overijssel, te behoeden voor oxidatie en daarmee bodemdaling en CO_2-uitstoot. Dit biedt kansen voor de ontwikkeling van de bestaande natuurgebieden tot een robuust netwerk als onderdeel van de 'Natte As', die zich uitstrekt van de Zeeuwse Delta tot het Lauwersmeer en de Waddenzee inhet noorden van Nederland. Niet alleen de natuurgebieden hebben baat bij een peilverhoging. Ook voor weidevogels, zoals de grutto en de tureluur, zijn de vernatte veenweiden bijzonder aantrekkelijk. Het waterrijke gebied draagt bovendien bij aan voldoend en schoon drinkwater via de al bestaande drinkwaterwinning van Sint Jansklooster en de nieuwe winning bij Zalk.

Natuur en landbouw gaan hand in hand

Door de peilverhoging kunnen weilanden minder intensief worden beweid en gemaaid. Daarom hebben boeren ook andere inkomstenbronnen nodig. Dit kan door de bedrijfsvoering te verbreden met de verwerking en verkoop van eigen (streek)producten, zoals *Weerribben Zuivel* en *Erf 1*, het bieden van zorg- of recreatievoorzieningen en/of het telen van gewassen die baat hebben bij de natte omstandigheden, zoals lisdodde of cranberry's. Ook met het leveren van ecosysteemdiensten als het vastleggen van CO_2 door bosaanplant of bijdragen aan biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit kunnen inkomsten worden gegenereerd. Al deze vormen van landbouw behoren tot natuurinclusieve landbouw, landbouw die hand in hand gaat met natuur en biodiversiteit.

Op de hogere en drogere zandgronden rond Steenwijk en Vollenhove produceert de natuurinclusieve landbouw niet alleen voedsel, maar draagt ook bij maatschappelijke doelen zoals het vastleggen van CO_2 door bosaanplant en het vasthouden van water. Op de zeekleigronden van de Kampereilanden zijn de omstandigheden geschikt voor hoogproductieve duurzame landbouw. De buitendijks gelegen boerderijen zijn van oudsher al op terpen gebouwd en daarom bestand tegen hogere waterstanden van het IJsselmeer.

Landschapspark met kansen

Naast kansen voor natuur en landbouw worden ook de mogelijkheden voor recreatief gebruik van het gebied vergroot; kanovaren, zeilen, punteren, fietsen in combinatie met een bezoek aan Giethoorn, historische Hanzesteden en voormalige Zuiderzee-stadjes, het Waterloopbos bij Vollenhove of de Koloniën van Weldadigheid. Nationaal Park Wieden-Weerribben en Landschap IJsseldelta werken nauw samen aan een herkenbaar en gevarieerd recreatief profiel waar de hele regio van profiteert. De combinatie van natuur en cultuur biedt kansen voor recreatieondernemers, maar ook voor boeren die extensiever en natuurinclusief produceren. Zij kunnen een bijzondere overnachtingsplek of streekproducten aanbieden. Het Drents Friese Woud en het Vechtdal liggen op steenworp afstand en maken een gevarieerd, recreatief aanbod compleet.

Klimaatadaptieve groeiregio

Zwolle, de grootste stad van de gelijknamige regio, vormt het kloppende hart waar alle bovenlokale voorzieningen te vinden zijn. Als centrale stad van het Daily Urban System heeft Zwolle uitstekende verbindingen met andere steden en dorpen in de regio via spoor, provinciale wegen en (snel)fietsroutes. Zwolle ligt op het kruispunt van verschillende (water) wegen en spoorlijnen; de A28, A50, de corridor Amsterdam – Zwolle -Twente – Münster - Berlijn en het IJsselspoor (onderdeel van Stedelijk Netwerk Nederland / Rondje Randstad).

Panorama van Noordwest Overijssel

Samen met de gevarieerde landschappelijke omgeving maakt dit Zwolle tot een zeer goed bereikbare en aantrekkelijke stad om in te wonen en te werken.

Met de ligging in een delta van rivieren en weteringen wil de regio zich ontwikkelen als klimaatbestendige groeiregio. Dit betekent dat de komende jaren veel woningen klimaat-adaptief worden gebouwd, in eerste instantie in Zwolle zelf en ook in de kernen die met hoogwaardig openbaar vervoer bereikbaar zijn. Hiermee geeft de regio een impuls aan de klimaatadaptieve inrichting van de regio. Met ruimte voor groen en biodiversiteit en onder de voorwaarde dat er voldoende drinkwater voorradig is. De bodem en het watersysteem zijn bepalend voor waar en vooral hoe gebouwd wordt. Het dorp Reeve aan het Reevediep bij Kampen is hiervan een mooi voorbeeld. In het Zwolse stationsgebied Spoorzone wordt een mix van woningen, werk-plekken, winkel- en onderwijsvoorzieningen in hoge dichtheid ontwikkeld tot een dynamisch en aantrekkelijk gebied waar de verschillende functies elkaar versterken.

Duurzame werklocaties en Port of Zwolle

De regio heeft meerdere topwerklocaties, waar veel aandacht is voor duurzaam-heid, nieuwe energie, circulariteit en klimaatadaptatie. Zo is het tapijtcluster Genemuiden-Hasselt, een doorontwikkeling van de mattenmakers van Genemuiden, een wereldspeler, maar ook één van de grootste energieverbruikers van Overijssel. De onder-nemers werken actief aan verduurzaming door in te zetten op nieuwe energiebronnen (zon, wind, restenergie) en op circulaire materialen in de tapijtproductie.

Net ten noorden van Zwolle, aan de A28, ligt de Hessenpoort, een aantrekkelijke vestigingslocatie voor grootschalige bedrijvigheid. Hier wordt hard gewerkt aan het energieneutraal maken van het bedrijventerrein met zonnepanelen, windmolens en aardwarmte. Bij Hessenpoort wordt een energie hub gerealiseerd die ervoor zorgt dat lokaal opgewekte energie zoveel mogelijk lokaal wordt gebruikt en dat het overschot wordt omgezet in waterstof. De zone langs de A28 tussen Zwolle en Staphorst wordt met de bestaande en nieuw te realiseren windturbines getransformeerd tot een energielandschap, waar ook het naastgelegen bedrijventerrein Hessenpoort kan profiteren. Langs de A50 tussen Zwolle en Kampen is ruimte voor kleine clusters van windturbines.

Port of Zwolle is de *Port of Opportunities*, een samenwerking tussen Zwolle, Kampen en Meppel voor havens en logistiek. Binnen Port of Zwolle zijn de havens van Zwolle en Kampen belangrijke multimodale overslagpunten voor bulkvervoer via de IJssel en het Zwarte Water. De Zuiderzeehaven in Kampen is een containerhaven die direct verbonden is met de vaarroute via IJsselmeer en de sluis bij Kornwerderzand. Binnen het icoonproject *Port of Zwolle: logistieke hub voor circulaire bedrijvigheid* zet de regio in op energietransitie, innovatie, duurzaamheid en digitalisering. Zo streeft de Zuiderzeehaven naar een energieneutrale haven door grootschalige opwek en toepassing van windenergie. Port of Zwolle verbindt ondernemers, overheid en onderwijs met logistiek als hoofdrol.

Perspectief voor het brede Vechtdal

7.3 Het brede Vechtdal

Het brede Vechtdal in het noorden van Overijssel is een gebied met meerdere gezichten. De Vecht is de grootste van de kleine en de kleinste van de grote Nederlandse rivieren. De rivier (167 kilometer lang) meandert door schitterende landschappen en passeert daarbij pittoreske dorpen en steden, landgoederen, bossen en heide. Ten noorden van de Vecht vinden we het grootschalige agrarische landschap met dorpen als Nieuwleusen, Balkbrug en Dedemsvaart. Op de grens met Drenthe slingert de Reest nog in haar oorspronkelijke vorm door het eeuwenoude kleinschalige landschap met bossen, heidevelden, hooilanden en oude boerderijen.

Veilige, aantrekkelijke Vecht

De Vecht biedt een unieke combinatie van rust, ruimte, rivier, afwisselend landschap, cultuur, historie en natuur. Dit maakt het Vechtdal niet alleen een aantrekkelijke woonomgeving, ook toeristen en recreanten komen er graag. De bron van de Vecht ligt in de glooiende heuvels van de Duitse Baumberge, vanaf daar slingert de rivier richting het Zwarte Water en uiteindelijk het IJsselmeer.

Terug naar inhoudsopgave

Tussen Dalfsen en Hardenberg ligt de Vecht in een echt dal. Stroomopwaarts van Hardenberg en stroomafwaarts van Dalfsen ligt de Vecht nauwelijks lager dan de omgeving en daarom wordt de rivier hier omgeven door kaden en dijken. Op de hogere oeverwallen en stuifduinen langs de rivier liggen de dorpen, bossen en landgoederen. De vele afgesneden meanders tonen het vroegere ongetemde karakter van de Vecht.

Door klimaatverandering krijgt de Vecht te maken met hogere piekafvoeren. Om deze goed te kunnen opvangen, krijgt de rivier meer ruimte. De Vecht als robuuste, half-natuurlijke laaglandrivier die gevoed wordt door neerslag en de ruimte heeft om te meanderen, water vast te houden en pieken op te vangen. Bovendien wordt het gebied ten noordoosten van Zwolle overloopbestendig ingericht, zodat hier gecontroleerd en met weinig schade tijdelijk water opgevangen kan worden en Zwolle wordt ontlast.

De Vecht is samen met de beboste oeverwallen bovendien een belangrijke verbinding tussen de Veluwe en het Duitse Reichswald. Deze verbinding bestaat uit natuurgebieden, recreatiegebieden en natuurinclusieve landbouw. Hier ligt de nadruk niet alleen op het produceren van streekproducten, zoals Vechtdal Wijnen, kaas, ijs, asperges en vlees van de Brandrode koe, maar ook op het verhogen van de biodiversiteit, het vasthouden van water en het vastleggen van CO_2. Daarnaast zijn er volop recreatieve kansen. De *Koesafari* is ondertussen een begrip en trekt bezoekers van heinde en ver. Maar ook de verhuur van tiny houses of proeverijen zijn een mooie toevoeging aan het huidige recreatieve aanbod.

> ***"We kunnen prachtig wandelen hier bij de Vecht."***

Landgoederen als drager van duurzame ontwikkeling

De landgoederen, met bekende namen zoals o.a. Vilsteren, Den Berg, de Horte en Kasteel Rechteren bezitten veel grond in het Vechtdal. Van oudsher zijn landgoederen landschappen van verwevenheid, plaatsen waar natuurwaarden, economische, cultuurhistorische en sociale waarden samenkomen. Ook nu zijn landgoederen voorlopers op het gebied van verduurzaming. Zo is *Landgoed Vilsteren* één van de initiatiefnemers van *Soil4U*, een organisatie die werkt aan natuur-inclusieveland- en bosbouw, duurzaamheid, kleinschaligheid, gezamenlijkheid en meervoudige waarde creatie.

Vitale dorpen en steden aan de Vecht

Dalfsen, Ommen, Hardenberg en Gramsbergen liggen alle vier prachtig aan de Vecht en zijn bijzonder aantrekkelijke plaatsen om te wonen en te werken. De kernen zijn door middel van de provinciale Vechtdalroute en de spoorlijn Zwolle Emmen uitstekend verbonden en daarom geschikte woningbouwlocaties. Hardenberg draagt met haar kwaliteiten en ambities in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid en economische vitaliteit van de regio. De voor Overijssel kenmerkende MKB-maakindustrie is hier rijk vertegenwoordigd. Ook voor logistieke bedrijven is Hardenberg een aantrekkelijke vestigingslocatie via weg en water door de ligging op de Vechtdal-as. Als belangrijk economisch en vervoersknooppunt tussen Zuidoost Drenthe (Hoogeveen, Emmen, Coevorden), Twente en Duitsland en door de goede stad-land verbindingen vervult Hardenberg haar rol als streekcentrum.

Panorama van het brede Vechtdal

Grootschalige ontginningen en hoogproductieve duurzame landbouw

Het gebied ten noorden van de Vecht bestond vroeger uit onbegaanbare en uitgestrekte hoogveenmoerassen. Deze zijn vanaf de 19e eeuw, na het graven van de Dedemsvaart, in hoog tempo ontgonnen voor de commerciële turfwinning. Wat overbleef was een rationeel verkaveld en goed ontwaterd gebied dat zich uitstekend leent voor landbouw.

Op deze gronden staat voedselproductie op de eerste plaats, daarom zijn hier beperkte mogelijkheden voor het herontwikkelen van vrijkomende agrarische bebouwing en zonnevelden. Hier wordt op een intensieve, duurzame manier voedsel geproduceerd en gewerkt aan innovaties, zoals strokenteelt, robotisering en emissiearme stallen. Dit wordt gecombineerd met het opwekken van duurzame energie door zonnepanelen op daken en grote clusters windturbines te plaatsen.

De ontwikkeling van een energiecluster wordt gecombineerd met de aanleg van landschappelijke structuren langs wegen en vaarten en in de dorpsranden. Het robuuste watersysteem kan de extremen opvangen, water op maat leveren aan de landbouw en natuurgebieden verbinden.

Dorpen aan de Dedemsvaart

Nieuwleusen, Balkbrug en Dedemsvaart, zijn dorpen die ten gevolge van de turfwinning aan de Dedemsvaart of aan zijvaarten, Slagharen, de Krim en Schuinesloot, zijn ontstaan. Vooral in Dedemsvaart zijn sporen uit die tijd nog herkenbaar aanwezig, zoals de statige 19e-eeuwse villa's die welgestelde verveners langs de vaart lieten bouwen. De dorpen zijn uitgegroeid tot aantrekkelijke woon/werklocaties. Zij zijn via de N337 en een hoogwaardige busverbinding goed verbonden met de A28 en Zwolle.

Reestdal als parelketting

Op de grens van Overijssel en Drenthe kronkelt de Reest van Drogteropslagen bij Dedemsvaart naar Meppel. De Reest rijgt landgoederen, heideterreinen, bossen, bloeiende hooilanden met ooievaars en sfeervolle boerderijen, als parels aan een ketting, aaneen. Van oudsher werd op de hogere zandkoppen, ook wel horsten of bergen genoemd, gebouwd en daar vind je nog steeds bijzondere landgoederen en karakteristieke boerderijen.
In dit kleinschalige landschap dragen boeren met agrarisch natuurbeheer, weidevogel beheer en het vernatten van hun gronden bij aan het herstel van de natuur en landschappelijke waarden. Het Reestdal biedt mogelijkheden voor kleinschalige, extensieve recreatie.

Perspectief voor Twente

7.4 Twente

Het Twentse landschap is een aantrekkelijke afwisseling van stuwwallen en beekdalen, bossen en houtwallen, agrarische gronden met boerenerven, rustige dorpen en bruisende steden. De bewerking van de 'oale groond' heeft Twente dit aantrekkelijke kleinschalige landschap opgeleverd dat door de vele paden en routes goed toegankelijk is. En daar waar ontginning later volgde of uitbleef - met name langs de landsgrens - is unieke natuur ontstaan.

Twente heeft meerdere culturele trekkers als het Rijksmuseum Twente in Enschede, de glaskunst uit Ootmarsum, het Afrika Festival in Hertme, de FBK Games in Hengelo en Natura Docet in Denekamp. De combinatie van natuur en cultuur maken van Twente een veelzijdige en aantrekkelijke regio. Noaberschap, noaberplicht en noabers zijn bekende begrippen voor Tukkers. De betrokkenheid van de gemeenschappen is groot met vele vrijwilligers en lokale netwerken. Dit komt onder andere tot uitdrukking in het rijke verenigingsleven en de vele tradities, zoals de Pinksterbruidjes, carnaval, het midwinterhoornblazen of de Poaskaerls.

Terug naar inhoudsopgave

Spons van het oosten

De Twentse stuwwallen zijn ontstaan tijdens de één na laatste ijstijd. Vanaf deze heuvelruggen stromen vele beken richting de Dinkel en de Regge. Op de stuwwallen werd gewoond, de randen werden gebruikt voor akkers en de laaggelegen gebieden als weiland en hooiland. De beken zijn de afgelopen decennia rechtgetrokken om het water zo snel mogelijk af te voeren. Tijdens de laatste droge zomers vielen beken en waterlopen droog en was er een groot watertekort met mislukte oogsten, droogvallende vennen, verdwijnende bossen en planten, schade voor industrie, scheepvaart en bebouwing tot gevolg.

De uitdaging is het water langer in Twente vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Nu arriveert Twents regenwater na 3 dagen in het IJsselmeer, straks na 3 maanden. Hoog in het systeem fungeren droge zandgronden en de stuwwal als spons door gebruik te maken van het (micro)reliëf om water te laten infiltreren. Tot in de haarvaten van het systeem houden we het water zo lang mogelijk vast. Op de flanken van de stuwwallen zetten o.a. beheerders van natuurgebieden en landgoedeigenaren zich hiervoor in. Zo werkt *Landgoed Het Lankheet* met zogenaamde vloeiweiden, een eeuwenoud en ingenieus systeem van sloten en sluizen om de hooilanden van water te voorzien.

En water krijgt de ruimte in de beekdalen. De beken slingeren door ondiepe, vochtige beekdalen, de grondwaterstand wordt verhoogd en de afvoer vertraagd. In de winter staan de dalen vol water, met meanders en klimaatbossen wordt de afvoer vertraagd. ‘s Zomers is door de hogere grondwaterstand op de meeste plaatsen voldoende water voor natuur en landbouw. De groenblauwe beekdalen zijn bovendien belangrijke verbindingen voor planten en dieren en aantrekkelijke routes voor inwoners, toeristen en recreanten.

Ook drinkwater wordt steeds schaarser in Twente en de winningen zijn kwetsbaar. In Twente combineren de *Boeren voor Drinkwater* het verminderen van de uitspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen met een verbeterd economisch bedrijfsresultaat. Daarnaast wordt onderzocht of op de Sallandse Heuvelrug op een innovatieve wijze extra drinkwater gewonnen kan worden. Met de Eeuwige Bron wil men voorkomen dat het water afstroomt via de Sallandse weteringen, zodat dit water als drinkwater gebruikt kan worden.

Twents boerenverstand

Mede vanwege de de vele natuurgebieden is in Twente weinig ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw, des te meer ruimte is er voor natuurinclusieve landbouw. Met die natuurinclusieve landbouw wordt in Twente volop geëxperimenteerd. Het experimenteren gebeurt bijvoorbeeld binnen *Mineral Valley Twente*, een samenwerking van overheden, onderzoek- en onderwijsinstellingen en ondernemers in de agro & food sector. In verschillende proeftuinen worden nieuwe oplossingen en technieken op het gebied van regionale voedselproductieketen, landbouw en maatschappij, meerwaarde biomassa en klimaat, bodemgezondheid en water onderzocht.

Door gebruik te maken van haar innovatiekracht en kennis wil Twente meer dan gemiddeld in Nederland bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw die door verbrede bedrijfsvoering maatschappelijke doelen realiseert als water vasthouden, verbeteren van waterkwaliteit, vergroten van biodiversiteit en het onderhoud van het landschap.

Panorama van Twente

Een biodivers en aantrekkelijk coulisselandschap

Bijzondere natuurgebieden als onder andere het Springendal, Dal van de Mosbeek, Wierdense Veld, Buurserzand en Haakbergerveen vormen een robuust samenhangend netwerk dat heel Twente omspant. Daartussendoor vormt de groenblauwe dooradering van beekdalen, bossen en vele houtwallen een fijnmazig netwerk dat landelijk gebied van Twente maakt tot een regio met grote natuurwaarden. Dit prachtige, kleinschalige landschap met daarnaast ook landgoederen, watermolens, authentieke dorpen en bruisende steden biedt natuurlijk ook volop kansen voor toerisme en recreatie. Het heuvelachtige Noordoost Twente is ook niet voor niets een nationaal landschap. Via een uitgebreid netwerk aan routes kunnen wandelaars, fietsers, MTB'ers en ruiters de regio doorkruizen. Boeren kunnen hun bedrijfsmodellen verbreden met de verkoop van streekproducten, kleinschalige verblijfsrecreatie of agrarische activiteiten.

De ligging aan de Duitse grens vormt een extra attractie voor de toeristen in Twente. En omgekeerd: op Duitse feestdagen verwelkomt Twente vele Duitse bezoekers.

De Twentse stedenband

Wie Twente zegt, zegt techniek. Twente weet als geen ander hoe techniek de economie en samenleving kan veranderen. De industriële revolutie, met voornamelijk de textiel- en metaalindustrie, bracht Twente vanaf de 19e eeuw economische groei, nieuw werk en inkomsten. Naast fabrieks-hallen en spoorverbindingen bouwden de textielfabrikanten grote landgoederen en tuindorpen en lieten parken aanleggen.

Techniek zit ook nu nog in het DNA en maakt van Twente een sterke ondernemende regio met innovatieve bedrijven en (MKB)- maakindustrie waarmee vooral Almelo zich onderscheidt. De Universiteit Twente heeft de meeste universitaire spin-offs van Nederland en onder andere door de ontwikkeling van *Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE)* wordt toptechnologie verder aangejaagd en krijgt de kwaliteit van leven, wonen en werken een impuls. Er wordt gewerkt aan een nieuw type stad die de 5e stad van Nederland moet worden met 250.000 inwoners en grote aantrekkingskracht op talent.

Goed verbonden

De strategische ligging van Twente op Europese schaal valt meteen op. De A1 corridor is onderdeel van de internationale oost-west verbinding tussen de Randstad en de stedelijke knooppunten in Duitsland en het Europese achterland. Door de ontwikkeling van de Corridor Zwolle - Twente - Münster wordt dit nog verder verbeterd en kunnen bedrijfsleven en onderwijs nieuwe duurzame innovaties doen. De Twentekanalen en de snel- en spoorwegen vormen samen een belangrijk netwerk voor de logistieke bedrijvigheid. Zo zijn de havens van Hengelo en Almelo belangrijke multimodale schakels in dit netwerk en is het XL Businesspark bij Almelo een locatie voor grootschalige logistieke bedrijvigheid. Langs de A35 worden rond de knooppunten windmolens geplaatst om duurzame energie voor de regio op te wekken, dicht bij de gebruikers en het netwerk. Samen met het cluster net ten noorden van Almelo wordt een flinke bijdrage geleverd aan de Twentse energietransitie.

8. HOE - van visie naar uitvoering

Dit Fundament – en straks de Omgevingsvisie – geeft een beeld voor de toekomst van Overijssel. Maar hoe gaan we deze visie uitvoeren? Welke uitgangspunten gebruiken we daarbij?

Eerder werd onze sturingsfilosofie al genoemd. Daarin leggen we uit wat we verstaan onder regie en het onderscheid dat we maken tussen beleidsregie en procesregie. Beleidsregie nemen we door aan te geven wat we willen bereiken en waar we ontwikkelingen wel of niet voor ons zien. Dat hebben we in de voorgaande hoofdstukken gedaan. Procesregie gaat over de uitvoerig van dat beleid. Dat is wat hier beschreven staat en lichten we toe aan de hand van rollen en samenwerking, het uitvoeringsmodel voor initiatieven, de instrumenten die we als provincie in kunnen zetten, en de aanpak per gebied en de aanpak per opgave. Kortom: we laten alvast een voorproefje zien van de uitwerking van de Omgevingsvisie. Zo komen we van visie naar uitvoering.

8.1 Rollen en wederzijdse verwachtingen

In de sturingsfilosofie hebben we als provincie drie rollen: een regulerende rol, een samenwerkende rol en een faciliterende rol. Ons motto is: 'De provincie geeft ruimte en richting, werkt samen, maakt mogelijk en stuurt waar het moet'. Welke rol we aannemen hangt af van wat de opgave vraagt en waar onze verantwoordelijkheid ligt. Die rol kan ook per gebied verschillen, omdat de opgaven in het ene gebied erg groot kunnen zijn, en in het andere juist minder. We passen onze aanpak en instrumenten aan op de rollen die we innemen.

We vinden het belangrijk om duidelijk aan te geven wat partners van ons mogen verwachten, en wat wij van hen verwachten. In de regulerende rol vragen wij van onze partners om de kaders te respecteren en hiermee rekening te houden in de eigen plannen. Zij mogen van ons verwachten dat wij duidelijk zijn over welke kaders dat zijn. In de samenwerkende rol vragen we partners om samen met ons de gebiedsgerichte aanpak in te richten. Wederzijds vertrouwen is daarbij het sleutelwoord. In de faciliterende rol dagen we onze partners uit om het initiatief te nemen en daarbij innovatief te zijn. Onze partners mogen van ons verwachten dat wij dit stimuleren en (mede-)mogelijk maken.

Participatie

In Overijssel willen we wensen, ideeën en belangen goed in beeld hebben voor we gezamenlijke besluiten nemen. Het participatieproces zal in lijn met de Omgevingswet, die in 2023 van kracht wordt, een belangrijk onderdeel zijn van de uitvoering. Zo kunnen we het draagvlak voor die besluiten vergroten en stellen we partijen in staat om 'mede-eigenaar' te worden van de opgaven. Ook als we besluiten nemen laten we zien hoe we tot dat besluit zijn gekomen en welke afwegingen we daarvoor hebben gemaakt.

Samenwerking

In het verlengde van participatie ligt de samenwerking. De uitvoering van ons omgevingsbeleid kunnen we niet alleen. We hebben onze omgeving en partners daarbij nodig. Zij staan namelijk voor dezelfde opgaven. We hebben al veel met elkaar gesproken over de ambities, doelen en opgaven. Die gesprekken stoppen natuurlijk niet bij de vaststelling van het Fundament. Juist bij het opstellen van de Omgevingsvisie is het belangrijk met elkaar te blijven samenwerken en zeker ook bij de uitvoering van de Omgevingsvisie in de praktijk. We zijn samen verantwoordelijk voor diverse belangrijke uitdagingen: wij als provincie, maar ook de waterschappen, de gemeenten en het Rijk. Daarbij worden we geholpen door inwoners en veel andere partners om te bereiken wat we voor ogen hebben.

We willen per gebied duidelijke afspraken maken over het bereiken van die doelstellingen. In de uitwerking van de Omgevingsvisie bekijken we de benodigde governance om met elkaar de samenwerking te kunnen stroomlijnen, waarbij we in ieder geval de bestaande overlegstructuren benutten op verschillende niveaus (gemeente, gebied, rijks en provinciaal niveau). Met de grote steden zijn inmiddels al afspraken gemaakt rondom het samen optrekken in de uitwerking van deze aanpak.

De samenwerking met het Rijk wordt steeds belangrijker; naast een provinciale Omgevingsvisie is er ook een Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het rijk heeft een stevige ambitie als het gaat om het inrichten van de openbare ruimte, ook in Overijssel. Vanuit de gedachte 'werken als één overheid' kijken we samen met het Rijk en andere partijen hoe we invulling geven aan de ruimtelijke opgaven. Zo zullen we in de uitwerking van het Fundament naar de Omgevingsvisie kijken welke aanvullende acties nodig zijn om invulling te geven aan de nationale programma's die vallen onder de NOVI. Daarbij kijken we in hoeverre we bestaande programma's daarvoor kunnen inzetten of dat er eventuele hiaten vallen in de uitvoering. Wij zullen in ieder geval in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), een provinciale vertaling maken in een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).

Niet alleen tussen partijen is samenwerking belangrijk. Ook binnen de verschillende programma's en afdelingen van de provincie zullen we inzetten op meer samenwerking om er zo voor te zorgen dat de programma's toewerken naar de visie die we schetsen. De Omgevingsvisie fungeert daarbij straks als kader voor al onze provinciale programma's.

Adaptief, maatwerk en flexibel

We kunnen niet alles in één keer realiseren; Zwolle, Losser en Raalte zijn niet in één dag gebouwd en dat geldt ook voor de Overijsselse Omgevingsvisie. De uitdagingen waarvoor we ons gesteld zien kunnen veranderen, net zo goed als de oplossingen. We houden alles goed in de gaten en zijn flexibel in de manier waarop we het beleid en instrumenten (zoals subsidieregelingen) inzetten. We kijken wat op welk moment nodig is en houden goed bij of elk middel het effect heeft wat we ervan verwachten. Als het nodig is, doen we voorstellen voor verandering. Het Fundament beschrijft de koers op strategisch niveau die we in programma's en andere instrumenten concretiseren. De Omgevingsvisie en programma's zijn zelfbindend voor de provincie. De Omgevingsverordening bevat regels die ervoor zorgen dat doelen uit de visie en programma's juridisch bindend doorwerken naar anderen. We vinden het belangrijk dat het samenspel van instrumenten goed op elkaar afgestemd blijft in de uitvoering. Om deze reden is actualisatie en monitoring een belangrijk onderdeel. Daarom gaan wij jaarlijks de voortgang van de uitvoering van de Omgevingsvisie monitoren en evalueren. Zo blijven we adaptief en flexibel. De opzet van de monitor zullen we de komende tijd verder uitwerken.

Data en kennisdeling

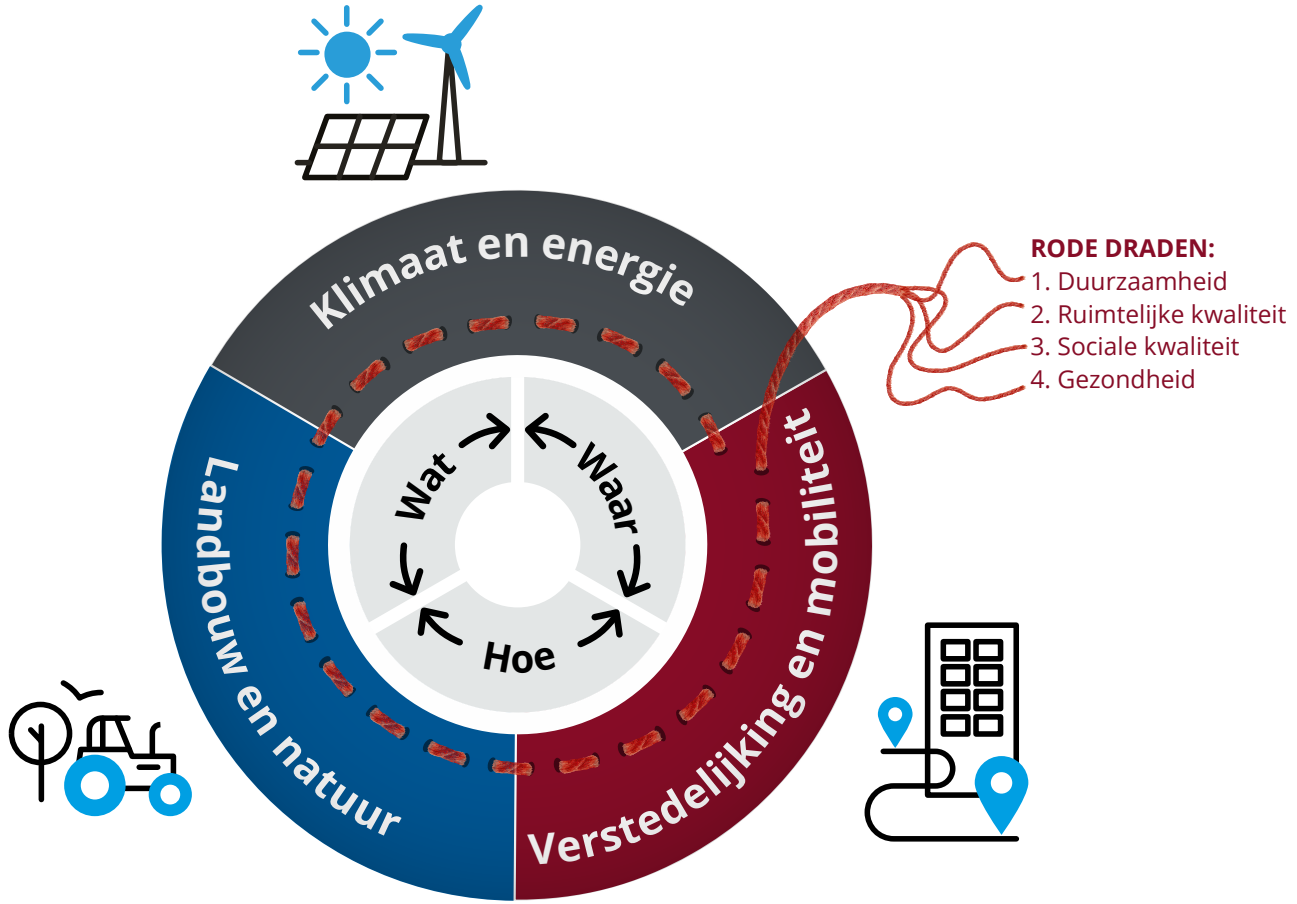
Bij het maken van de Omgevingsvisie vinden we het belangrijk dat beslissingen zijn gebaseerd op feiten en data. Zo kunnen we de juiste beslissingen maken op het juiste moment. Met onze partners gaan we in gesprek over de data die we (zouden willen) hebben. Zo komen we tot een gezamenlijk beeld. Via onze 'Kennishub Overijssel' delen we de gegevens, zodat onze partners weten waar en waarom we ergens mee bezig gaan.

8.2 Het Uitvoeringsmodel

Net zoals in de huidige Omgevingsvisie moedigen wij inwoners, ondernemers, maatschappelijke partijen en overheden aan om ruimtelijke initiatieven te nemen die passen binnen ons nieuwe Omgevingsbeleid. Over hoe dit past binnen ons nieuwe Omgevingsbeleid gaan we graag in gesprek en bij die gesprekken maken we gebruik van het Uitvoeringsmodel. Met het Uitvoeringsmodel willen we integraliteit en kwaliteit toevoegen aan onze plannen en die van anderen en aan de uitvoering van initiatieven. Het model inspireert en helpt bij het structureren van gesprekken met initiatiefnemers, zoals professionals en inwoners, en het maken van (eigen) afwegingen en keuzes. Hieronder geven we een schematische weergave van het uitvoeringsmodel:

Uitleg van het uitvoeringsmodel

Het uitvoeringsmodel bevat drie elementen: de grote uitdagingen; de vier rode draden; en de sturingsfilosofie. De drie grote uitdagingen vormen de aanleiding van het Fundament en dit nieuwe omgevingsbeleid, en zijn ook in het hoofdstukken waarom en wat beschreven. Het gaat daarbij om: klimaat en energie; landbouw en natuur; en verstedelijking en mobiliteit.

Het uitvoeringsmodel bevat drie elementen: de grote uitdagingen, de vier rode draden en de sturingsfilosofie.

In het uitvoeringsmodel geven we duidelijk aan wat onze inhoudelijke ambities zijn voor deze opgaven. De rode draden zijn eerder aan bod gekomen in het hoofdstuk waartoe. Het gaat daarbij om: duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit, sociale kwaliteit, en gezondheid. De rode draden werken we uit in kwaliteits-ambities. Zo leggen we de verbinding tussen de inhoudelijke ambitie uit de drie opgaven en de kwaliteitsambities van de rode draden.

Gespreksleidraad

In het uitvoeringsmodel ontwikkelen we een gespreksleidraad waar drie vragen centraal staan, gebaseerd op onze sturingsfilosofie.

De 'wat' vraag gaat over de aard van de beoogde ontwikkeling en de mate waarin dit past binnen het provinciale beleid en ontwikkelperspectief. Vragen die daarbij passen zijn:

- Wat is het doel van het initiatief (drijfveer/ ambitie) en de behoefte die er mee vervuld wordt?
- Wat is de aansluiting van het initiatief op het provinciale beleid? Past het of past het niet binnen de provinciale kaders en uitdagingen?
- Wat voor waarde kan het initiatief toevoegen?

De 'waar' vraag gaat over de locatie in de provincie waar het initiatief voorzien is en de voorwaarden waaronder de ontwikkeling op die plek past/passend te maken is.

- Welke locatie is voorzien?
- Past het initiatief op deze locatie en onder welke voorwaarden?
- Zijn er alternatieve locaties die beter passen?

De 'hoe' vraag gaat over hoe de provincie en anderen bij een initiatief betrokken kunnen worden en hoe die samenwerking er uit ziet.

- Hoe kan/moet de provincie betrokken zijn, hoe ziet een eventueel gezamenlijk proces eruit?
- Hoe is/wordt de omgeving bij het initiatief betrokken?
- Hoe zorgen de gesprekspartners voor evenwichtige afweging van belangen en heldere keuzes?

Online tool

We ontwikkelen een methode om het uit-voeringsmodel praktisch te maken; helder voor ons, maar ook helder voor de gesprekspartners die kunnen zien welke afwegingen we waar en waarom maken. Die methode gaan we samen met partners uitwerken in een praktische online tool. Deze tool zullen we ook voorzien van hulpmiddelen, zoals een duidelijke schets van belangrijke kwaliteitsambities horend bij de rode draden, diverse handreikingen zoals onze catalogus gebiedskenmerken en andere beschikbare instrumenten.

8.3 Instrumenten

Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie kunnen we diverse instrumenten inzetten. Voor welk instrument we kiezen, is afhankelijk van een aantal factoren: wat we willen bereiken, wat de rol is van de provincie en wat de samenleving van ons verlangt. Op de volgende pagina geven we een overzicht van de instrumenten die we tot onze beschikking hebben.

Gedragsinstrumenten/ Communicatie

- Framing/labeling
- Naming en shaming
- Algemene/specifieke voorlichting
- Lobby

Kennisinstrumenten

- Experiment/Pilot
- Onderzoek/Benchmark
- Taskforce/groep deskundigen
- Best practices/duurzame koplopers

Samenwerkings instrumenten

- Bestuurlijk overleg
- Convenant
- Intentieverklaringen
- Publiek-private samenwerking
- Publiek-publieke samenwerking
- Gebiedscommissies

Juridische instrumenten

- Ontheffing
- Vrijstelling
- Regels
- Verordening
- VTH: Vergunning, Toezicht en Handhaving

Instrumenten die innovatie bevorderen

- Experiment
- Prijsvraag
- Right to Challenge

Overzicht instrumenten

Ruimtelijke instrumenten

- (Omgevings)visie
- Programma/Programmatische aanpak
- Omgevingsvergunning
- Projectbesluit
- Milieueffecten: MER/LOK
- Ontwerpateliers
- Omgevingsverordening
- Omgevingswaarden/sturen op kwaliteit

Instrumenten om beleid te monitoren/evalueren

- Enquête
- Monitoring
- Krachtenveldanalyse
- Kosten-Baten analyse (MKBA)

Financiële instrumenten

- Directe betaling vanuit overheid
- (Revolverende) gebiedsfondsen
- Subsidieproject of -programma
- Voucher
- Garantstelling/Lening
- Sponsoring

Zelfregulerings-instrumenten

- Keurmerk
- Certificeren
- Gedragscode
- Visitatie

Grondinstrumenten

- Grond aankopen
- Kavelruil
- Pacht
- Verkoop
- Landinrichting

Een overzicht van de instrumenten die we tot onze beschikking hebben

8.4 Onze hoofdstrategie: gebiedsgerichte aanpak

Een groenere stad, een gezondere stad. Als we bijvoorbeeld een stad willen vergroenen, leidt dat tot meer natuur in de stad; een betere biodiversiteit. Maar tegelijkertijd draagt zo'n groene omgeving ook bij aan een betere luchtkwaliteit, meer mogelijkheden voor recreatie, een beter woongenot en zo uiteindelijk ook aan een gezonder leven van de bewoners. Win-win dus. (Foto: Mark van Veen)

Om onze urgente opgaven en doelen te kunnen realiseren stellen we een integrale gebiedsaanpak voor, aangevuld met een aanpak gericht op specifieke opgaven die de gebiedsgerichte uitwerking van onze opgaven ondersteunt. Samen met partijen in een gebied willen we gebiedsspecifieke keuzes maken die gericht zijn op de kenmerken en identiteit van zo'n gebied. Door die gebiedsgerichte aanpak kunnen we de opgaven nog beter aanpakken; als we het goed uitvoeren, kunnen sommige maatregelen bijdragen aan meerdere doelen (zie voorbeeld hieronder). Het maken van keuze betekent ook dat niet altijd alles kan. Door dit samen te constateren en bespreken tijden de gebiedsgerichte aanpak, sturen we op begrip en draagvlak.

Per gebied kunnen we dus bepalen hoe we iets gaan aanpakken, en die aanpak kan per gebied weer verschillen. We noemen dat ook wel maatwerk. Zowel in het landelijk gebied als in het stedelijke gebied voorzien we een gebiedsgerichte aanpak. Samen met onze partners (publieke partijen, terreinbeheerders, ondernemingen, kennisinstituten, niet-gouvernementele organisaties) starten we of zijn we inmiddels begonnen met gebiedsprocessen waarin we specifieke maatregelen uitwerken om de doelen te realiseren. Daarbij zetten we in of sluiten we aan bij lopende trajecten zoals de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof (GGA), de provinciale visie Perspectief op Landbouw, de Bossenstrategie, de RES-sen en het provinciale waterprogramma en Rijksprogramma's zoals het Uitvoeringsprogramma van de NOVI, het Deltaprogramma of Zoetwatervoorziening Oost-Nederland.

Samenhangende aanpak landelijk gebied

Als uitwerking van het NPLG voorzien we voor het landelijk gebied het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Dit programma zal een belangrijke motor zijn voor het realiseren van de gestelde ambities en doelen in het landelijk gebied. In dit programma zullen we in verschillende gebieden aan een aanpak werken om de opgaven op gebied van waterkwaliteit (KRW), stikstof en biodiversiteit en klimaatmitigatie in samenhang uit te kunnen voeren. Daarbij benutten we ook meekoppelkansen. Uitgangspunt daarbij zijn de kaders en principes die we beschrijven in het Fundament. Daarbij benutten we de al bestaande instrumenten maar werken ook aan nieuwe instrumenten. We zijn voor de opgaven in het landelijk gebied regisseur en geven richting, maar werken daarbij samen met onze partners in het landelijk gebied. In de uitwerking van het programma geven we aan wat we van onze partners vragen. Vanuit onze rol zetten we instrumenten in. Welke instrumenten we precies inzetten is mede afhankelijk van de instrumenten die het Rijk beschikbaar stelt.

Ook hier gaat het om een combinatie van ruimtelijke instrumenten zoals het opstellen van gebiedsperspectieven, maar ook omgevingswaarden en instructieregels voor landgebruik in bepaalde gebieden. Het PPLG bevat ook financiële instrumenten.

Samenhangende aanpak stedelijk gebied

In het stedelijk gebied willen we ook toewerken naar een samenhangende aanpak. We willen het bodem- en watersysteem als leidend principe in samenhang bekijken met de opgaven voor wonen, werken, mobiliteit en bijvoorbeeld energie. Voor bijvoorbeeld woningen en werklocaties maken we gebiedsgerichte afspraken per gemeente. Deze worden vervolgens meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak. De aanpak van ons stedelijk gebied hangt sterk samen met de aanpak rond water en klimaatadaptatie, energie (infrastructuur), natuur en biodiversiteit en ook de verduurzaming van de landbouw en is ook afhankelijk van de aanpak van stikstof en bodemkwaliteit. Daarom verbinden we nieuwe ontwikkelingen aan randvoorwaarden voor de fysiek-ruimtelijke inpassing en de bijdrage aan de doelen voor klimaat, energie, groen en circulariteit. In de instrumenten, financieel en ruimtelijke voorwaarden, zijn we mede afhankelijk van het Rijk. In onze stedelijke aanpak leggen we verbinding met de lopende processen. Enkele voorbeelden zijn de Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle, het Gebiedsgericht MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Zwolle e.o., de Spoorzone Hengelo-Enschede, de Nationale Woon- en Bouwagenda waaronder het programma Woningbouw en de daarin opgenomen versnelling van de woningbouw met extra ondersteuning voor bereikbaarheid. We concretiseren onze gebiedsgerichte aanpak voor het stedelijk gebied aan de hand van de ruimtelijke ordeningsbrief van het Rijk.

Sturen op de rode draden

Voor een sterke gebiedsgerichte aanpak maken we gebruik van de vier rode draden zoals hierboven beschreven in het uitvoeringsmodel; de rode draden van duurzaamheid, gezondheid, sociale kwaliteit en ruimtelijke kwaliteit. Die vier rode draden zijn al krachtig gebleken; landelijk gezien loopt Overijssel voorop als het gaat om ruimtelijke kwaliteit. Dat laten we niet los. Veel gebiedsgerichte opgaven vragen houvast hoe we ze kunnen oppakken, waarbij we rekening houden met de ruimtelijke kwaliteit. Onze instrumenten catalogus gebiedskenmerken en diverse handreikingen (zoals de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving) bieden daarvoor houvast. Daarbij willen we deze instrumenten wel meer gebiedsgericht maken. Zo ontwikkelen we een gebiedsgerichte KGO waarmee we plannen en initiatieven passend kunnen maken binnen een gebiedsperspectief. Voor enkele urgente opgaven, zoals het water en bodemsysteem, passen we nu al de catalogus aan. Voor andere opgaven onderzoeken we op welke onderdelen we de catalogus moeten aanpassen, inclusief de mate van sturing (normerend, inspirerend, richtinggevend). Daarbij zullen we in de uitwerking ook de andere rode draden duurzaamheid, gezondheid en sociale kwaliteit een plek geven.

8.5 Aanpak per opgave

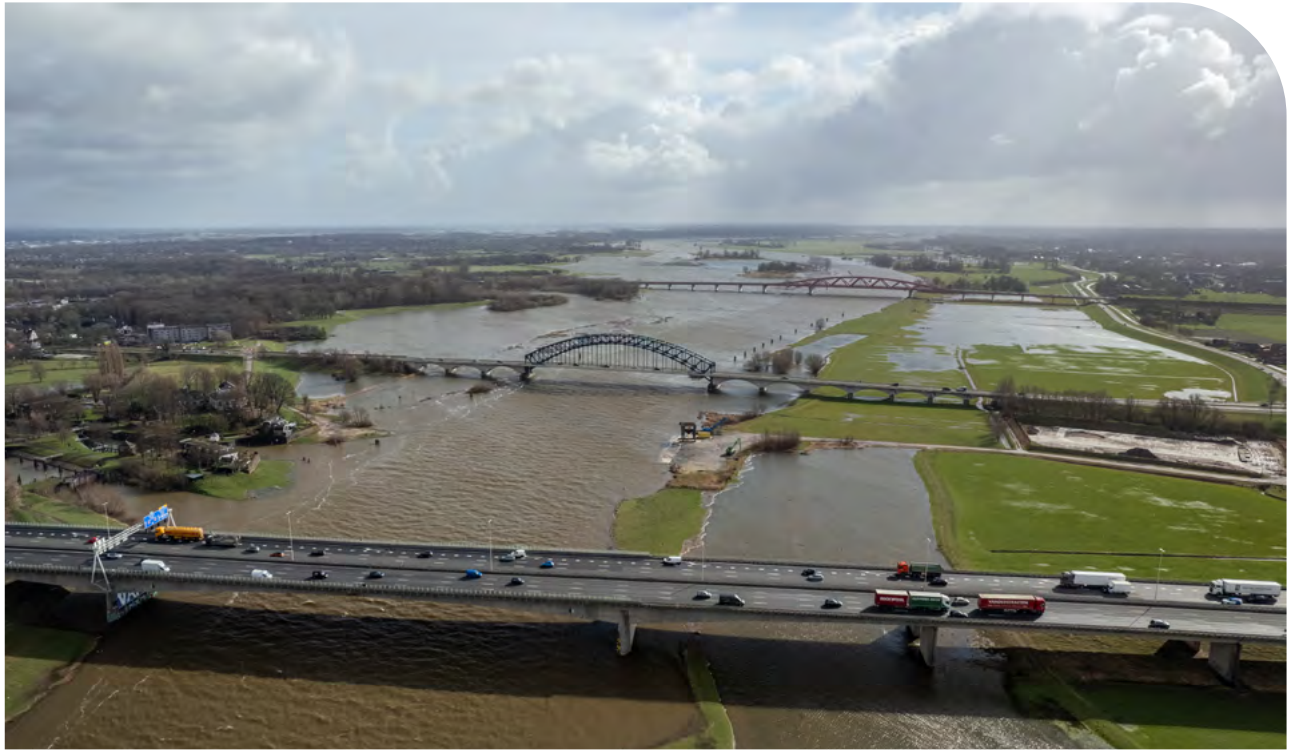
Naast de gebiedsgerichte aanpak waarin we de opgaven in samenhang oppakken, voorzien we ook voor de verschillende grote opgaven een specifieke aanpak (zoals hieronder beschreven). Per opgave zetten we specifieke instrumenten in. Bij het formuleren van de instrumenten kijken we steeds wat de opgaven vragen. Daarbij bekijken we of bepaalde vraagstukken een speciaal programma nodig hebben. Bestaande en eventuele nieuwe programma's werken we uit in de nieuwe Omgevingsvisie. Hieronder schetsen we onze inzet per grote uitdaging. Deze aanpak per opgave kan gebruikt worden in de gebiedsgerichte aanpak.

Terug naar inhoudsopgave

Klimaatadaptie, -mitigatie en energietransitie

Water en Klimaatadaptatie

- De water en klimaatopgaven vragen om een goede inrichting en benutting van de ruimte en om meer regels ten aanzien van het gebruik van water en bodemsysteem. Er bestaan al regels in de Omgevingsverordening voor drinkwater, waterveiligheid, klimaatadaptatie en waterkwaliteit (KRW). Daarnaast voegen we ieder geval een nieuw artikel in de omgevingsverordening toe met als doel dat initiatiefnemers bij nieuwe ontwikkelingen en initiatieven rekening houden met het water en bodemsysteem. Dit principe werken we uit in de catalogus gebiedskenmerken. Deze aanpassing werkt door voor alle opgaven en vormt een kader voor de gebiedsgerichte aanpak.
- Water en klimaatadaptatie opgaven vragen om een samenhangende gebiedsgerichte aanpak (zie boven). Belangrijke sleutel om hiermee om te gaan is ons grondbeleid. Dit werken we uit in het PPLG.
- Voor verdere vraagstukken rondom het gebruik van water in combinatie met het veranderende klimaat maken we gebruik van specifieke programma's (het Kennisprogramma Zeespiegelstijging, het Deltaprogramma met onder andere het Deltaplan Zoetwater, Integraal Rivierenmanagement, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, Regionaal Waterprogramma etc.) maar ook van projecten als 'Boeren voor Drinkwater' en de 'Eeuwige Bron'. We willen voor de omgevingsvisie ook uitzoeken of het mogelijk is slim gebruik te maken van de financiële mogelijkheden die het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) te bieden heeft.

Rivierverruiming langs de IJssel draagt bij aan de afvoer en bergingscapaciteit waardoor het overstromingsrisico wordt beperkt. Deuiterwaarden bieden niet alleen ruimte voor water, maar ook voor planten, dieren en mensen en dragen daarmee bij aan de biodiversiteit en recreatieve mogelijkheden. (Foto: gemeente Zwolle)

Klimaatmitigatie

- De opgaven om uitstoot van broeikasgassen door het landgebruik te verminderen speelt vooral in het veenweidegebied van Noordwest Overijssel. Daarnaast spelen in dit gebied nog andere uitdagingen. Dit vraagt om een gebiedsgerichte aanpak met specifieke maatregelen die we uitwerken in het PPLG.

- Het aanleggen van (nieuwe) bossen helpt om koolstof vast te leggen. We werken dit samen met partners verder uit in de Bossenstrategie. Grondbeleid, kennis en geld spelen een rol in het ontwikkelen van die strategie, waarbij we als provincie vooral willen samenwerken en faciliteren.
- Voor het aanpakken van deze opgaven voorzien we een belangrijke rol voor de Catalogus Gebiedskenmerken. In dit document beschrijven we hoe we de aanleg van bos en het vasthouden van CO_2 kunnen combineren met andere functies, en hoe we dit alles bij elkaar in de toekomst verder kunnen ontwikkelen.

In gebieden met grondgebonden natuurinclusieve landbouw zien we mogelijkheden voor de opwek van duurzame zonne-energie. Dit kan gecombineerd worden met het verbeteren van de biodiversiteit (opgaand groen, bloemrijke graslanden en insectenhotels). Indien mogelijk profiteren omwonenden mee van de opbrengsten. (Foto: TPSolar)

Energietransitie

- Om de energie doelen te kunnen halen, dan zijn we van mening dat we vanuit onze regulerende rol sterker moeten sturen op duidelijke regels. We willen bepaalde gebieden beschermen en in andere gebieden zien we kansen voor landschappelijke inpassing. Daarom passen we de huidige Windladder en de uitsluitingsgebieden aan en verankeren we deze in de Omgevingsverordening met de actualisatie van de huidige Omgevingsverordening. Ook de zonneladder zullen we meer gebiedsgericht gaan toepassen, waarbij grootschalige clusters van zonne-energie niet toegestaan zijn in geschikte landbouwgebieden.
- Binnen de gestelde kaders werken we met partners in RES-verband aan het concretiseren van de ambitie voor opwek van zon- en windenergie.
- We voorzien daarbij een belangrijke provinciale rol om de bestaande energietransitie te ondersteunen. We stellen een nieuw programma Energiestrategie op waarmee we met kennis en geld nieuwe ontwikkelingen op dit gebied ondersteunen. Het doel van het Programma Energiestrategie is het realiseren van de ambitie die we geformuleerd hebben in de Regionale Energie Strategie. Het programma geeft aan welke doelen we daarbij hanteren voor initiatiefnemers, gemeenten en hoe wij zelf als partner in de RES onze verantwoordelijkheid voor de uitvoering nemen. Vanuit de constatering dat we de afgesproken ambitie voor 2030in het huidige tempo en inzet niet halen zet het programma vooral in op windenergie.

- Daarbij ligt de focus op twee elementen:
  - Onze rol bij het aanwijzen van zoekgebieden en ruimte bieden voor windenergie. Zowel op de korte termijn als de lange termijn
  - Onze rol in het versnellen van de uitvoering om de ambitie in 2030 te halen.

Dit betekent dat het programma basis is voor vergunningverlening en de manier waarop wij omgaan met verzoeken tot projectbesluiten.

- We geven richting en inspiratie aan inpassing van duurzame energietoepassingen in ons landschap in de Catalogus Gebiedskenmerken.

Bij strokenteelt worden meerdere gewassen in stroken naast elkaar geteeld. Door de afwisseling in gewassoorten kunnen ziekten en plagen zich minder snel verspreiden, waardoor er minder gewas-beschermende middelen nodig zijn. (Foto: Peter Roek)

Landbouw en natuur

Landbouw en voedselproductie

- De opgaven voor de landbouw en voedselproductie vragen enerzijds om een duidelijk kaderstellende/ regulerende rol van de provincie ten aanzien van omgeving en gebiedsdoelen en anderzijds een samenwerkende en faciliterende rol. De uitwerking van instrumenten zal gebeuren in het kader van PPLG en het perspectief voor de Landbouw. Dit zal onder andere gebeuren in afstemming met het NPLG van het Rijk en het bijbehorende transitiefonds.
- Als uitwerking van ons perspectief voor de landbouw werken we diverse instrumenten uit die we kunnen inzetten om de sector een perspectief te bieden. Zo onderzoeken we hoe we invulling kunnen geven aan meer planologische ruimte op erven en ons grondbeleid ten behoeve van de verduurzaming van de landbouw.
- We geven in onze catalogus gebiedskenmerken op richtinggevende en inspirerende wijze aan hoe landbouw zich ruimtelijk gezien kan ontwikkelen, rekening houdend met verschillende opgaven in de gebieden.
- We brengen programmagelden samen en verkennen hoe we ecosysteemdiensten financieel kunnen ondersteunen.
- We ondersteunen het perspectief voor de landbouw met het programma Agro & Food. Dit doen we door:
  - Agrariërs te ondersteunen met kennis en financiering van ecosysteemdiensten en gebiedsgerichte initiatieven (Salland Loont).
  - In te zetten op eiwittransitie door o.a. het versnellingsprogramma eiwittransitie.

- Het ondersteunen van technische innovaties die bijdragen aan beperken van emissies.
- Bijdrage te leveren aan het versterken van korte ketens door inzet op kennis en bijvoorbeeld het aanstellen van een dealmaker, die aanbod en vraag naar producten bij elkaar brengt.
- Subsidieregelingen mogelijk te maken voor advies en ondersteuning voor de overgang naar kringlooplandbouw.

We werken brengen samen met onze partners de condities voor natuur binnen de natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000) op orde, onder andere in Haaksbergerveen. Hier werken we aan het herstel en behoud van hoogveen en natte heide en daarmee aan de biodiversiteit. Dit draagt bovendien bij aan CO_2-opslag. (Foto: Mark van Veen)

Natuur en biodiversiteit

- Als het gaat om de bescherming van de natuur en de biodiversiteit in Overijssel, combineert de provincie verschillende rollen. Naast de bestaande instrumenten die we inzettenvoor natuur en biodiversiteit, verkennen we als uitwerking van het PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied), elke instrumenten we nog meer moeten inzetten. In de huidige Omgevingsverordening hebben we diverse regels opgenomen voor het beschermen van natuurwaarden binnen de natuurgebieden (Natura 2000 en het NatuurNetwerk Nederland (NNN)) en daarbuiten, zoals houtopstanden. Zo hebben we onze Wezenlijke Kenmerken en Waarden van Natuurgebieden verankerd. Op een aantal onderdelen zien we dat we meer kaders moeten stellen en zullen we passend ruimtelijk instrumentarium gaan uitwerken in de Omgevingsvisie. Twee onderdelen zijn:
  - Zone Ondernemen met Natuur en Water. Veel van de opgaven die centraal staan in het PPLG zullen landen in deze zone. Deze zones zijn ook in beeld als overgangsgebied van natuur naar landbouw. Daarnaast bevatten deze zones belangrijke natuurwaarden. Als onderdeel van de uitwerking van het PPLG bekijken of en zo ja, welke ruimtelijke herijking nodig is en welk instrumentarium daarbij past. Daarbij benutten we mogelijk het instrument omgevingswaarden.
  - Weidevogelgebieden: We willen via instructieregels duidelijk aangeven hoe we willen omgaan met peilen in weidevogelgebieden.
- Natuur en biodiversiteitsopgaven vragen om een samenhangende gebiedsaanpak. We pakken dit samen met de partners op in de Ontwikkelopgave N2000 en het PPLG. We zetten daarbij in op een combinatie van financiële, grond en ruimtelijk juridische instrumenten.

Steeds meer boeren zien de voordelen van bloemrijke en kruidenrijke akkerranden: natuurlijke plaagbeheersing, gewasbestuiving, vergroten van biodiversiteit en verbetering van de waterkwaliteit.(Foto: provincie Overijssel)

- Om natuur en biodiversiteitswaarden buiten de natuurgebieden te versterken willen we vooral richting geven en faciliteren. We voorzien daarbij een aantal acties:
  - We gaan in onze catalogus gebiedskenmerken basiskwaliteit natuur uitwerken waarbij we afhankelijk van de staat van deze basiskwaliteit, richtinggevend en inspirerend aangeven hoe dit uitgewerkt kan worden. Met behulp van een 'meetlat' kan de basiskwaliteit van de natuur worden vastgesteld. We maken ook een werkboek en handreiking met streefbeelden voor basiskwaliteit natuur per landschapstype.
  - Om onze ambitie voor een sterkere groenblauwe structuur te realiseren stellen we in de Omgevingsvisie een duidelijke ambitie van 10% groenblauwe dooradering. Dit verankeren we ook in ons instrumentarium, bijvoorbeeld door een meetlat landschapselementenregistratie systeem te ontwikkelen. Voor groenblauwe dooradering willen we zoveel mogelijk aansluiten bij de kansen die het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid gaat bieden en bij de uitgangspunten van ons Agrarisch Natuurbeheer voor aanleg, herstel en beheer.
  - We willen vergroening van de bebouwde omgeving aanjagen door in de catalogus gebiedskenmerken richtinggevende uitspraken te doen.
- Naast ruimtelijke instrumentarium willen we samen met partners natuurinclusieve ontwikkeling aanjagen. Hiervoor zetten we een pallet aan instrumenten in:
  - Programma Natuur voor Elkaar/ Natuurinclusief. Hierbinnen zetten we naast het beschermen, ook in op het beleven en benutten van natuur en biodiversiteit.Dit doen we onder meer via kennis en financiering.
  - We ondersteunen agrarisch natuurbeheer in kansrijke gebieden.
  - We zetten financiële instrumenten in zoals SNL, SKNL.
  - We ondersteunen Streekeigen Landschapsbeheer.
  - We geven uitvoering aan Aanvalsplan Grutto.
  - We verkennen mogelijkheden van Nationale en Europese subsidiemogelijkheden.
  - We zetten ons Grondbeleid in (als onderdeel PPLG).
  - We ondersteunen het opstellen van soortenmanagementplannen.
  - We willen overal in Overijssel natuurinclusieve nieuwbouw aanjagen. Daarvoor ontwikkelen we een meetlat "puntensysteem natuurinclusief/klimaatadaptief bouwen".

We willen onze werklocaties toekomstbestendig maken met volop aandacht voor onder andere klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en biodiversiteit. Een mooi voorbeeld hiervan is Niverplast in Nijverdal dat volgens BREEAM-certificering is gebouwd. (Foto: Foreco)

Verstedelijking en mobiliteit

- Als het gaat om verstedelijking willen we de komende jaren vooral inspireren en richting geven. Maar we zullen ook strengere regels hierover moeten opnemen.
- Voor woningbouw hebben we in de regio's West-Overijssel en Twente in 2021 met gemeenten afspraken gemaakt voor de periode tot 2030 in de zogenaamde woonagenda's. De kwaliteit van de woningbouw hebben we vastgelegd in het Stimuleringskader. Hier werken we mee verder.
- We benoemen drie soorten van verstedelijking; steden, (middelgrote) kernen en streekcentra en kleinere kernen. Die termen zijn verankerd in de al bestaande regelgeving, en daar komt geen verandering in. Per soort verstedelijking wordt bekeken of er een visie voor opgesteld moet worden.
- Voor bedrijventerreinen zijn in 2017 afspraken gemaakt die we momenteel in gesprek met partners actualiseren. Nieuw is dat we nu afspraken maken over de kwaliteit van werklocaties.
- We gaan op basis van pilots samen met onze partners onderzoeken hoe de uitwerking van het VAB-beleid in de praktijk vorm krijgt.
- De mate van toegestane verstedelijking toetsen we aan de 'Ladder Duurzame Verstedelijking'.
- We werken samen met de Stadsbeweging. De stadsbeweging draagt bij aan en stimuleert het leefbaar en vitaal houden van steden en dorpen.
- Voor mobiliteit werken we – samen met vertegenwoordigers uit de DUS-regio's - toe naar een Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP), dat uiteindelijk de bestaande Koersnota's voor de verschillende vervoersmodaliteiten gaat vervangen.
- Voor vrijetijdseconomie onderzoeken we waar en hoe dit een plek kan krijgen in ons beleid, zodat we dit een impuls kunnen geven.

Dalfsen, herkenbaar aan oa de Blauwe Bogenbrug en De Zwevende Kei werd in 2016 verkozen tot de groenste kleine stad van Europa. In deze 'groene parel aan de Overijsselse Vecht' met monumentale landgoederen en bomenlanen bestaat het nog: ruimte en aandacht voor natuur en cultuur. (Foto: provincie Overijssel)

9. Verdieping

9.1 Begrippenlijst

Aanvalsplan Grutto	Is een nationaal plan gericht op het versterken van weidevogels.
Agroforesty	Een verzamelnaam van teeltsystemen waarbij veehouderij of akkerbouw gecombineerd wordt met de teelt van afwisselend eenjarige en meerjarige houtige gewassen of bomen op hetzelfde perceel.
ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.
Basiskwaliteit natuur	Basiskwaliteit Natuur is een in Nederland voorgestelde minimale vereiste waaraan condities van een landschap moeten voldoen om een gewenst niveau van bij dat landschap passende biodiversiteit duurzaam in stand te houden. Drie factoren zijn hierbij leidend: de milieucondities, de inrichting van het landschap en het beheer van het landschap.
Beleidsregie	Met beleidsregie geven we aan wat we willen en waar we dit voor ons zien.
Biodiversiteit	Biodiversiteit of biologische diversiteit is een graad van verscheidenheid aan levensvormen binnen een gegeven ecosysteem, vegetatiezone, geografisch gebied of de gehele planeet. Biodiversiteit omvat de verscheidenheid aan verschillende ecosystemen, de verscheidenheid aan verschillende soorten binnen een ecosysteem en de genetische variatie binnen een soort.
Brede welvaart	Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid.
Circulaire Landbouw	Bij circulaire landbouw blijven grondstoffen en producten zo lang en zo hoogwaardig mogelijk in de kringloop door volledige benutting van grondstoffen, hoogwaardig gebruik van biomassa en recycling van reststromen. Het gaat dus over hoogwaardige toepassing van reststromen.
Corridorstudie GNOE	Onderzoek naar afwikkeling goederenvervoer over spoor tussen Noordzeehavens en Noordoost Europa (Goederenspoor Noord Oost Europa).
DUS-regio's	Daily Urban System. Daarmee bedoelen we een samenhangende regio van steden en dorpen waar mensen dagelijks heen en weer bewegen tussen wonen, werken en leven.
Duurzaamheid	Met duurzaamheid bedoelen we dat we binnen de draagkracht van onze leefomgeving kunnen wonen, werken en leven en gebruik maken van wat onze leefomgeving ons te bieden, nu en in de toekomst.

Ecosysteemdiensten	Een ecosysteemdienst is een dienst die door een gezond ecosysteem aan mensen wordt geleverd. Het betreft het verstrekken van een product door een ecosysteem (bijvoorbeeld drinkwater), een regulerende dienst (bijvoorbeeld bestuiving van gewassen), een culturele dienst (bijvoorbeeld gelegenheid geven tot recreatie) of een dienst die de voorgaande diensten ondersteunt (bijvoorbeeld de kringloop van nutriënten in een ecosysteem).
Eeuwige bron	Het plan 'De Eeuwige Bron' heeft de EO Wijersprijs gewonnen. Het project met de Sallandse Heuvelrug als casusgebied, is de uitwerking van een 'waterlandschap' waarmee drinkwaterbedrijf Vitens mogelijkheden verkent om met een nieuw concept water te winnen.
Eiwittransitie	Met de "eiwittransitie" wordt de overgang naar meer plantaardige eiwitten bedoeld.
Emissieloos OV	Openbaar Vervoer op basis van hernieuwbare energie en zonder uitstoot van milieuverontreinigende stoffen (treinen & bussen).
Energietransitie	De energietransitie is de overgang van het gebruik van fossiele energie naar hernieuwbare energie.
Ex-ante ecologische beoordeling	Een ecologische beoordeling die voorafgaand op een plan en project gedaan wordt.
Functie volgt peil	De functie van het landgebruik is volgend op het waterpeil.
Gebiedsgerichte aanpak	Is gericht op een aanpak van de opgaven speciaal voor een gebied.
Gezondheid	Met gezondheid bedoelen we dat we actief bewegen en ons thuis voelen in onze provincie. Het gaat daarbij niet alleen om lichamelijke maar ook om geestelijke gezondheid.
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof.
GLB	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid.
Governance	De wijze van besturen.
Grondgebonden landbouw	Grondgebonden betekent dat een agrarisch bedrijf afhankelijk is van grond als productiemiddel. Wat we er ook mee bedoelen is dat er sprake is van een kringloop van mineralen. Gras en maïs worden aan het vee gevoerd en met de mest van het vee worden deze voedergewassen bemest.
Hermeanderen	Vertraagde afvoer van water, hierdoor krijgt water ook meer tijd om te infiltreren in de grond.
Hittestress	Lichamelijke klachten bij mensen en dieren die wordt veroorzaakt door extreme hitte. Bij hittestress kunnen mensen en dieren de warmte moeilijk kwijt. Symptomen van hittestress zijn bijvoorbeeld overmatig zweten, opgezwollen armen en benen, uitdroging en spierkrampen.

Hoogproductieve duurzame landbouw	Duurzame hoogproductieve landbouw is een vorm van landbouw dat in principe een productie gedreven bedrijfsvoering kent, waarbij deze bedrijfsvoering plaats vindt binnen de beschikbare milieugebruiksruimte en binnen de draagkracht van het natuurlijk water- en bodemsysteem ter plaatse.
HOV-personenverkeer	Hoogwaardig Openbaar Vervoer van mensen over het spoor en via snelle busverbindingen (met grote halte-afstanden).
Inbreiden	Een locatie binnen bestaand bebouwd gebied, die braak ligt of vrij gaat komen en die gebruikt wordt voor woningbouw en/of andere nieuwe functies; het bouwen binnen de bestaande bebouwingsgrenzen. Het tegenovergestelde is uitbreiding, die aansluitend plaatsvindt, maar buiten de grenzen van bestaande bebouwing.
Kavelruil	In een kavelruil worden kavels in het buitengebied geruild tussen verschillende partijen, bijvoorbeeld om een betere bereikbaarheid te creëren. Het kan gaan om de ruiling van cultuurgrond, maar ook om een bedrijfsverplaatsing of het ruilen van een veldkavel voor een huiskavel.
Kennishub Overijssel	Dit is een platform voor overheden, bedrijven, inwoners en partners waarin de Provincie (open)data en (onderzoeks-)artikelen, statistieken en kaarten beschikbaar stelt. Daarnaast biedt dit platform ook ruimte voor samenwerking met ketenpartners, bedrijven en burgers.
Kernrandzones	Het gebied tussen de stad en het platteland. De gebieden vormen als het ware een poort naar beide gebieden toe.
KGO	Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving.
Kleinschalige woningbouw	Stedelijk wonen: minder dan 50 woningen; Centraal wonen/Wonen langs de radialen: minder dan 30 woningen; Ontspannen/buiten wonen: minder dan 12 woningen. Plannen in zeer kleine kernen (minder dan 500 inwoners) zonderen we uit, wanneer door een plan de woningvoorraad met maximaal 2% groeit. Bij een dorp met 100 woningen betekent dit dus dat we plannen met maximaal twee woningen niet meenemen.
Klimaatadaptatie	Inspelen op de gevolgen van veranderende weersomstandigheden zoals droogte en wateroverlast: het benutten van de kansen van het veranderende klimaat en anticiperen op de bedreigingen ervan.
Klimaatmitigatie	Klimaatmitigatie bestaat uit maatregelen bedoeld om de omvang of snelheid van opwarming van de aarde te beperken. Over het algemeen bedoelt men met klimaatmitigatie het verminderen van de door mensen veroorzaakte emissies van broeikasgassen (met name kooldioxide (CO_2), methaan (CH_4), lachgas (N_2O) en fluorverbindingen zoals HFK's, PFK's en zwavelhexafluoride).
KPI's	Kritische prestatie indicatoren.

Kringlooplandbouw	Produceren met zo min mogelijk verlies aan grondstoffen, een zo klein mogelijke footprint, een zorgvuldig beheer van bodem, water en natuur. De kringlopen kunnen verschillend zijn ingericht: binnen een bedrijf, een regio, Nederland, grensoverschrijdend, Europees of mondiaal.
KRW-opgaven	Kaderrichtlijn Water - opgaven. De Europese opgaven voor het bevorderen van een goede waterkwaliteit.
Leidende principes	Zijn vuistregels die richting geven aan het ruimtelijk beleid van de provincie Overijssel.
Meekoppelkansen	Kansen die gelijktijdig met de aanpak van een andere opgave/project kunnen worden opgepakt.
MIRT-cyclus	Proces van Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte (onderzoek, verkenning, planstudie, realisatie etc).
Mobiliteitladder	Gewenste volgorde van vervoerswijzekeuze binnen mobiliteit, bijvoorbeeld het STOMP-principe van stappen, trappen OV, mobiliteitsmanagement en personenauto.
Mobiliteitssysteem	Beschikbare infra inclusief bijbehorende voorzieningen. Vooral bedoeld om de hoofdinfrastructuur te benoemen, die min of meer vastligt en daarmee uitgangspunt is voor ontsluiting van (nieuwe) functies en locaties.
Modal shift goederenvervoer	Vergroten aandeel goederenvervoer over spoor en water, minder over de weg.
Multimodaler logistiek netwerk	Netwerk voor goederenvervoer over spoor en water verbeteren.
Natura 2000 / N2000	Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Overijssel heeft 24 van deze gebieden. Deze natuur is zo bijzonder en uniek dat we die graag willen beschermen.
Natuurinclusief	Natuurinclusiviteit wil zeggen dat er rekening wordt gehouden met de natuurwaarden en dat het inspelen op, en waar mogelijk versterken van natuur een vanzelfsprekend onderdeel uitmaakt van het doen en handelen. Natuurinclusiviteit draagt actief bij aan de kwaliteit van diezelfde natuurlijke omgeving.
Natuurinclusieve landbouw	Duurzame landbouw die in samenhang met natuur en omgeving waarbij de ondernemer zowel landbouwproducten als natuur en landschap voortbrengt.
Natuurnetwerk / NNN	Het Overijsselse deel van het Natuurnetwerk Nederland met daarin de Overijsselse natuurgebieden, waaronder ook de Natura 2000-gebieden.
NEO	Programma Nieuwe Energie Overijssel.
Netwerk van groenblauwe dooradering	Groenblauwe dooradering (GBDA) is het netwerk van half-natuurlijke landschapselementen die het landelijk gebied doorsnijden. 'Groene dooradering' zijn elementen met een 'droog karakter', zoals houtwallen, bomenrijen, dijken en wegbermen. Blauwe dooradering zijn elementen met een 'nat' karakter zoals sloten en beken.
Niet-grondgebonden landbouw	Niet-grondgebonden landbouw zijn bedrijven die niet gebonden zijn aan land voor hun voedselvoorziening. Dit kan glastuinbouw zijn, gebouwgebonden teeltbedrijven of kwekerijen, maar bijvoorbeeld ook pluimveehouderij of varkenshouderij als die niet gebonden zijn aan land voor de voedselvoorziening.

NNN	Nationaal Natuurnetwerk.
NOVI	Nationale Omgevingsvisie.
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied.
ONW	Ondernemen met Natuur en Water.
Overgangsgebieden	Overgangsgebieden rondom natuurgebieden.
PPLG	Provinciaal Programma Landelijk Gebied.
Procesregie	Met procesregie geven we aan hoe we samen de uitvoering van beleid vormgeven. Bij procesregie gaat het over samenwerking en het vertalen van het beleid in concrete resultaten.
Programma Ontwikkelopgave N2000	Binnen programma Ontwikkelopgave Natura 2000 werkt provincie Overijssel samen met de partners van 'Samen werkt beter' aan het behoud en herstel van kwetsbare natuur van de 24 Overijsselse N2000-gebieden.
RES	Regionale Energie Strategie.
Ruimtelijke kwaliteit	Het - bedoeld en onbedoeld - resultaat van menselijk handelen en natuurlijke processen dat de ruimte geschikt maakt en houdt voor wat voor mens, plant en dier belangrijk is. Ruimtelijke kwaliteit is de optelsom van toekomstwaarden, gebruikswaarden en belevingswaarden. Ruimtelijke kwaliteit omvat niet alleen de waarden die objecten en gebieden hebben, maar ook de potentie die gebieden en objecten hebben om waarden tot ontwikkeling te brengen. Het zijn waarden die te maken hebben met eigenheid, identiteit, herkenbaarheid, bruikbaarheid en continuïteit.
SKNL	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap.
Slim gekozen locaties	Functies op een locatie die geen extra mobiliteitsproblemen veroorzaakt.
SNL	Subsidieregeling Natuur en Landschap.
Sociale kwaliteit	Met sociale kwaliteit bedoelen we hoe gelukkig mensen zijn als het gaat om de dagelijkse leefomgeving en spelen zaken als privacy en dagelijkse contacten.
Stadsrandhub	Knooppunt aan stadsrand waar meerdere modaliteiten bijeen komen, waardoor overgestapt kan worden van bijvoorbeeld auto op OV of (deel)fiets. Tevens te gebruiken als uitvalsbasis voor stadslogistiek, energieopwek/opslag en elektrisch laden.
STOMP-principe	De voorkeursvolgorde van modaliteitskeuze bij personenverplaatsingen is Stappen, Trappen, OV, Mobiliteitsdiensten, Personenauto.
Systeemefficiëntie	De transitie naar een toekomstbestendige energie-infrastructuur: voldoende capaciteit, slim koppelen van vraag en aanbod en opslag van energie.

Topwerklocaties	Een label voor een 9-tal werklocaties in Overijssel die een bovengemiddelde ontwikkeling doormaken binnen een eigen economisch profiel.
Uitvoeringsmodel	Met het Uitvoeringsmodel willen we integraliteit en kwaliteit toevoegen aan onze plannen en die van anderen en aan de uitvoering van initiatieven. Het model inspireert en helpt bij het structureren van gesprekken met initiatiefnemers, zoals professionals en inwoners, en het maken van (eigen) afwegingen en keuzes.
Verbrede landbouw	Verbrede landbouw (ook wel multifunctionele landbouw) is een vorm van landbouwbedrijfsvoering waarin inkomsten uit andere activiteiten naast voedselproductie een grote rol spelen.
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn.
Vloeiweiden	Een vloeiveld is een groot waterbassin om het in riool- of proceswater opgeloste sediment te laten bezinken.
Voedselbossen	Door mensen gecreeëerde plantengemeenschap (meerlaags, bestaande uit o.a. planten,bomen en struiken) met een extreem hoog aantal eetbare soorten. De biodiversiteit, (ecologische) veerkrachten en productiviteit (van biomassa) van een voedselbos zijn hoog. Een voedselbos is volledig zelfvoorzienend, klimaatbestendig en er is geen inzet van bemesting en/of bestrijdingsmiddelen.
Vrijetijdseconomie	Economische sector op het gebied van toerisme en recreatie.
Vrijkomende Agrarische Bebouwing	Bedrijfsruimten en bouwwerken (stallen, loodsen, kassen, silo's e.d.) op een agrarisch bouwvlak die leeg (komen te) staan na beëindiging van de bedrijfsactiviteiten ter plaatse.
Weidevogelgebieden	Uitgestrekte graslanden, die geschikt zijn voor weidevogels om te broeden en hun nakomelingen groot te brengen.
Werklocaties	Locaties voor bedrijfsvestigingen, zoals bedrijventerreinen, kantoorlocaties, retailzones, innovatieclusters, stationsomgevingen, campussen.
Windbos	Het combineren van windturbines en bos.

9.2 Beleidsvoorstel Water & klimaatadaptatie

Regionale versterking van het natuurlijk watersysteem

In deze bijlage geven we een nadere toelichting voor de opgaven water en klimaatadaptatie.

WAT

Het is de ambitie van de provincie om te komen tot regionale watersystemen die klimaatbestendig en veilig zijn, voldoende en goed (drink)water bieden voor verschillende activiteiten, en waarvan het grond- en oppervlaktewater van goede ecologische en chemische kwaliteit zijn. Deze robuuste watersystemen zijn, met de bodem, onderlegger en richtinggever voor functies en ruimtelijke ontwikkeling.

Concreet zijn de ambities:

- Het grond- en oppervlaktewater heeft een goede ecologische en chemische kwaliteit.
- Het watersysteem is klimaatbestendig en veilig, want is meer in evenwicht voor situaties met toenemende hitte, droogte en wateroverlast. Voor extreme situaties is gevolgbeperking onderdeel van de aanpak.
- Er is voldoende en goed water voor drinkwater, scheepvaart, landbouw, wonen, recreatie, natuur en landschap.
- De waterkeringen zijn op orde en overstroombare gebieden zijn zo ingericht dat gevolgen zoveel mogelijk worden beperkt.
- Het natuurlijke bodem- en watersysteem is bepalend voor nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen, anticiperend op effecten van klimaatverandering.

Voor water- en klimaatadaptatie onderscheidt de provincie de volgende doelen (2027 / 2050):

- Waterkwaliteit (ecologie en chemie) verbeteren tot het niveau dat afgesproken is in de EU Kaderrichtlijn Water; uiterlijk in 2027. Leefgebieden voor waterdieren en -planten verbeteren tot het niveau dat afgesproken is in de EU Kaderrichtlijn Water.
- Voldoende drinkwater van goede kwaliteit produceren volgens de nationale verplichtingen, met zo min mogelijk extra zuivering en zoveel mogelijk gebruik van grondwater. Blijven inzetten op besparing en onnodig gebruik van drinkwater. Verkend wordt hoe tegemoetgekomen kan worden aan de toenemende vraag naar drinkwater. Gebruik van oppervlaktewater is daarbij een optie.
- Ruimtelijke ontwikkelingen passen zich aan de gegeven omstandigheden ter plekke aan. Het watersysteem is in 2050 klimaatrobuust.
- Onderdeel daarvan zijn:
  - Overstromingsrisico's (kans in relatie tot schade) binnen de wettelijke normen houden voor beschermde gebieden achter primaire (waterwet) en regionale (verordening) keringen en waar mogelijk veiligheid toevoegen.
  - Droogteschade aan landbouw, natuur en scheepvaart zoveel mogelijk beperken, door water langer vast te houden en de sponsfunctie van gebieden te versterken.
  - De kosten en baten als gevolg van de kans op wateroverlast in natte perioden en de kans op droogteschade in droge perioden zijn in balans, waarbij het grondgebruik plaatsvindt op basis van de waterbeschikbaarheid ter plaatse.
  - Ondervangen van klimaateffecten en borgen van de vitale en kwetsbare functies binnen en buiten de bebouwde kom.
  - Nieuwe wijzen van samenleven met effecten van klimaatverandering en anders omgaan met de ruimte en met risico's. Klimaatverandering leidt tot grilliger patronen van droogte, hitte en wateroverlast, waar ons op reguleren,

- normeren en inrichten gebaseerde systeem niet altijd meer een antwoord is. Het accepteren van klimaatverandering is onderdeel van ons handelen.

- In veenweidegebieden een waterhuishouding die bijdraagt aan minimalisering van de uitstoot van broeikasgassen, gericht op het behalen van de doelen uit het Klimaatakkoord voor 2030 en verder.

Opgaven

Om een goede ecologische en chemische waterkwaliteit voor karakteristieke planten en waterdieren en drinkwaterwinning te realiseren zijn de opgaven:

- Beperking van de belasting van grond- en oppervlaktewater met meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en stedelijk water/ effluent waterzuivering (o.a. medicijnresten) door maatregelen in de landbouw, bij waterzuivering en, met name in veengebieden, peilbeheer gericht op minimalisatie van emissies van meststoffen.
- Beek- en watersysteemherstel, gericht op versterking van de ecologische en landschappelijke kwaliteit, waaronder het beperken van droogval.
- Behoud en herstel van de kleine waardevolle wateren.
- Beperken van de (groei van) wateraanvoer in de zomer, dan wel zuiveren van het aan te voeren water om negatieve effect op de bijzonder goede waterkwaliteit in de natuurgebieden tegen te gaan.

Om het watersysteem klimaatbestendig en veilig te maken en om voldoende en goed water voor drinkwater, scheepvaart, landbouw, wonen, natuur en landschap te borgen zijn de opgaven:

- Antiverdrogingsmaatregelen, zoals het aanpassen van het watersysteem en grondgebruik, zodat in de zomer voldoende water beschikbaar is voor drinkwaterproductie, natuur en landbouw door in de winter de grondwatervoorraad te vergroten en door lokaal wateroverlast door toenemende kwel en piekbuien te accepteren.
- Waterveiligheids- en wateroverlastmaatregelen, zoals het op orde hebben en houden van de waterkeringen, systeemmaatregelen om afvoerpieken te beperken, een robuuste ruimtelijke inrichting om effecten van een overstroming te beperken en aanpassen van het watersysteem rond stedelijk gebied om wateroverlast en hittestress in de steden te beperken en tegen te gaan (klimaatbuffers). Maar door daarnaast ook lokaal wateroverlast te accepteren.
- Remmen en opheffen van de steeds grotere verschillen in waterpeil tussen m.n. natuur- en landbouwgebieden en bijbehorende verandering van kwel en wegzijding door realisatie van bufferzones en watersysteemherstel.
- De ruimte klimaatrobuust inrichten, en daarmee anticiperen op effecten van klimaatverandering, door het grondgebruik af te stemmen op het watersysteem en de waterbeschikbaarheid (functie volgt peil).

WAAR

Een aantal opgaven is generiek, zoals beperking van de belasting van grond- en oppervlaktewater met meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en stedelijk water/ effluent waterzuivering (o.a. medicijnresten). De meeste opgaven zijn gebiedsspecifiek. We onderscheiden vier gebieden in Overijssel, ieder met een eigen perspectief om de ambities en doelen te realiseren. De verschillende perspectieven gaan vergezeld met een samenhangend pakket met maatregelen. Met een gebiedsgerichte werkwijze en gebiedsspecifieke maatregelen wordt in elke regio het watersysteem toekomstbestendig gemaakt.

Hogere zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer

Perspectief is een robuust zoetwatersysteem waarbij watervraag en -aanbod beter in balans zijn. In de hogere zandgronden en de inliggende beeklandschappen is de waterafvoer trager, de (freatische) grondwatervoorraad structureel hoger en de natuurlijke sponswerking van de bodem is vergroot. Door het neerslagoverschot van de winter zo lang mogelijk vast te houden, blijft er in de zomer langer voldoende water beschikbaar voor landbouw, natuur en drinkwater, waarmee de concurrentie om water afneemt, droogteschade wordt beperkt enwordt bijgedragen aan realisatie van de KRW. Tegelijk houden we bij de inrichting van gebieden rekening met het hoger neerslagoverschot in de winter, grotere kwel in de lagere delen en de opvang van water tijdens piekbuien. Waar nodig passen we normeringen, gebiedsreserveringen en het grondgebruik hierop aan. Bijbehorende maatregelen van samenwerkende gebiedspartijen zijn o.a.:

- Op de hogere zandruggen en (stuw)wallen: vergroten van de grondwatervoorraad door water tijdig, langer en meer vast te houden in de bodem, vermindering van de verdamping, vertragen van de afstroming, vergroten van de infiltratie van het regenwater in de bodem door aanpassing van de kleinste watergangen (haarvaten) en ruimte voor natte perceeldelen.
- In de lagere delen van het landschap: verhogen van de ontwateringsbasis in alle watergangen, waaronder de beken en het creëren van plekken om neerslagpieken op te vangen.
- In de (beek)dalen: vertragen van de afvoer en verlengen van de watergang of beek (bijvoorbeeld hermeanderen).
- Waar het landschap en het reliëf de ruimte biedt: tijdelijke berging en infiltratie door bevloeiing.
- Druk op het grondwater verminderen door grondwateronttrekkingen voor drinkwater, proceswater en beregening blijvend of tijdig te reduceren in en om gebieden die door onttrekkingen worden beïnvloed en die gevoelig zijn voor droogteschade, zoals natuur.
- Grondgebruik afstemmen op een goed functionerend watersysteem (een watersysteem dat goed functioneert onder droge en onder natte omstandigheden en onder extreme omstandigheden gevolgen beperken en/of accepteren).

Zandgronden met de mogelijkheid voor wateraanvoer

Perspectief is een watersysteem dat is ingericht op water op maat voor de aanwezige functies, ruimte om extreme neerslag en tijdelijke tekorten op te vangen en zorgvuldig beheer van de grondwatervoorraad. Door wateraanvoer kan er, onder normale omstandigheden, in deze gebieden het hele jaar voldoende water aangevoerd worden voor de nu aanwezige functies. Lokaal en in droge perioden kan er wel droogteschade optreden als het grondwaterpeil tijdelijk wegzakt, vooral als de wateraanvoer het neerslagtekort niet geheel kan vervangen. Vasthouden van het winteroverschot en zo nodig aanvullen vanuit IJssel (o.a. via het Twentekanaal) en IJsselmeer (o.a. via gemaal Stroink en Meppelerdiep) houdt de watervoorraad op peil. Alleen in jaren met extreem weinig water in de IJssel en weinig buffer in het IJsselmeer kan er onvoldoende water beschikbaar zijn. Verdringingsreeksen zijn dan leidend. Bijbehorende maatregelen van samenwerkende gebiedspartijen om dit perspectief te realiseren zijn o.a.:

- Watersparen op bedrijfsniveau: grondeigenaren gaan zuinig om met water en vergroten de voorraad onder de eigen percelen.

- Verruiming van het watersysteem, bijvoorbeeld door verbreden van watergangen en plas-dras zones, om tijdelijke tekorten en overschotten beter op te vangen.

De IJssel, Vecht en Delta

Het ontwikkelingsperspectief voor de IJssel en IJsseldelta is een robuust watersysteem met hoge ecologische kwaliteit dat extremen (veel of weinig afvoer) kan opvangen door een integrale aanpak (in landelijk en internationaal perspectief). Het ontwikkelingsperspectief voor de Vecht is een robuuste half-natuurlijke laaglandrivier met een hoge ecologische kwaliteit, voldoende afvoer jaarrond, ook om de beschikbaarheid van drinkwater te vergroten door een watersysteembenadering van bron tot monding. In de IJssel-Vechtdelta komen het rivierengebied (IJssel en Vecht) en het IJsselmeergebied samen en dat vraagt om een afgestemde aanpak voor vraagstukken als de afvoerverdeling en het toekomstig IJsselmeerpeil. Daarnaast komen opgaven van waterveiligheid, natuur, landbouw, wonen, recreatie en scheepvaart hier bij elkaar. Dat is complex, maar biedt ook kansen voor slimme oplossingen. Dit vraagt om ontwerpend onderzoek en dat doen we samen met onze partners. Om dit perspectief te realiseren zijn maatregelen binnen en buiten Overijssel nodig van samenwerkende partijen, waaronder de provincie, zoals:

- Waterveiligheidsmaatregelen voor situaties met hoge waterstanden worden genomen in het hele stroomgebied, ook hoog in het systeem. Het stroomgebied van beken en rivieren wordt ingericht om water te bergen bij veel regen en vast te houden voor drogere tijden. Laag in het systeem, richting de monding, vormen de primaire keringen (onder verantwoordelijkheid van Rijk en waterschappen) de basis van de waterveiligheid. Daarbij gaat ook de aandacht uit naar het IJsselmeer en de mogelijke aanpassing van de IJsselmeerpeilen aan de zeespiegelstijging.
- Integraal riviermanagement om in het hele systeem van bron tot monding samenhangende maatregelen te treffen, gericht op nivellering van de afvoer en verhoging van de waterkwaliteit.

Veenweidegebieden en overige veengronden

Het perspectief is een veen(weide)gebied met hoge waterstanden, waarbij bodemdaling en broeikasgasemissies beperkt worden tot een minimum, de waterkwaliteit voor mens en natuur goed is en een robuust watersysteem extreme weersomstandigheden kan opvangen. Het grondgebruik zal zich aanpassen aan het waterregime (functie volgt peil), met extensievere landbouw, natuurinclusieve landbouw (o.a. weidevogelbeheer), natuurontwikkeling en nieuwe gebruiksvormen (wonen, recreatie, duurzame rietteelt en nieuwe, kansrijke 'natte teelten' et cetera). Grotere lokale buffercapaciteit maakt vernatting van delen van het veenweidegebied beter mogelijk en vergroot de zelfvoorzienendheid van het gebied in plaats van afhankelijkheid van de IJsselmeerbuffer. De door de samenwerkende gebiedspartijen mogelijk te nemen maatregelen die bijdragen aan dit perspectief zijn o.a.:

- Aanpassing van het waterpeil en grondgebruik per peilvak of polder om broeikasgasemissies en bodemdaling tot een minimum te beperken. Vermindering van peilverschillen en wegzijging/ kwel tussen natuur- en landbouwgebied door buffers en aangepast peilbeheer. Verkleinen van peilvakken om maatwerk in peilbeheer te realiseren.
- Extensivering en verandering van het grondgebruik op basis van het waterpeil.
- Verruiming van het oppervlaktewater om extremen op te vangen en waterinlaat beperkt te houden. Met grotere buffers wordt vernatting beter mogelijk en de zelfvoorzienendheid van het gebied vergroot.

HOE

We willen onze ambitie op verschillende manieren realiseren, en daarin onderscheiden we drie rollen met bijpassende instrumenten, die elkaar overlappen en aanvullen.

Regulerende rol: inzet van ruimtelijk instrumentarium

We hanteren vanuit onze regulerende rol regels voor duurzaam gebruik van het water en bodemsysteem. De randvoorwaarden die bodem en watersysteem als leidend principe stellen nemen we op in de visie en verordening. De huidige regels in de Omgevingsvisie en -verordening blijven van kracht, zoals de bescherming van grondwaterlichamen en drinkwaterwinningen, verdringingsreeksen, zoekgebieden voor drinkwaterwinningen en bescherming van het (toekomstig) grondwater en oppervlaktewater voor de productie van drinkwater en proceswater, waardevolle kleine wateren, normering regionale keringen. Aanvullend worden beleid en beleidsregels opgenomen om realisatie van robuuste watersystemen als onderlegger voor gebieds- en functieontwikkeling te ondersteunen, zoals het principe 'functie volgt peil/ waterbeschikbaarheid', water besparen, gebruik grijs water, water en bodem als leidend principe en (aanpassing van) verdringingsreeksen, normering wateroverlast. Realisatie van klimaatadaptatie en waterkwaliteit conform de KRW worden randvoorwaardelijk voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Samenwerkende rol: gebiedsontwikkeling

In de regio komen de verschillende opgaven voor water, klimaat, natuur en landbouw samen. Uitgangspunt daarbij is dat het natuurlijke systeem van water en bodem leidend is. (Deel) stroomgebieden zijn daarom een goede indeling voor gebiedsprocessen. De vier geschetste, robuuste watersysteem-perspectieven creëren de uitgangspunten en randvoorwaarden voor realisatie van deze opgaven. Ze zijn daarmee integraal onderdeel van gebiedsontwikkelingen. Met samenhangende ontwerpen in gebieden worden opgaven en watersysteemontwikkeling met elkaar verbonden. Door realisatie van de maatregelen in het watersysteem (met name door het waterschap) te verbinden met de andere gebiedsopgaven creëren we een oppervlakte- en grondwatersysteem dat zorgt voor robuuste natuurgebieden en natuurverbindingen via o.a. de beken, voor de voorwaarden voor precisielandbouw en landschapslandbouw, voor forse reductie van broeikasgasemissies en voor het vastleggen van koolstof, voor voldoende en schoon drinkwater, voor waterveiligheid en klimaatbuffers rond steden en voor een aantrekkelijk en leefbaar platteland.

Faciliterende rol: inzet van lopende en nieuwe programma's

Realisatie van robuuste watersystemen wordt ondersteund door o.a. onderdelen van het Deltaprogramma Zoetwater (DPZW) en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en het Integraal Riviermanagement (IRM), en de cofinanciering daarbij uit de regio, KRW/ 7e actieprogramma. In de nabije toekomst zal ook het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) bijdragen aan realisatie.

Inspirerende en ondersteunende instrumenten

Ondersteunende instrumenten die doorontwikkeling vragen zijn o.a.:

- Actief grondbeleid en grondbanken
- Financiële faciliteiten voor gebiedsontwikkeling, zoals gebiedsfondsen en -programma's
- Landinrichtingsinstrumenten op basis van de WILG en straks de Omgevingswet

- Gebiedsprocesfaciliteiten, ontwerp-instrumenten en ontwerpend onderzoek
- Groenblauwe diensten
- De vier gebiedsperspectieven geven richting aan ruimtelijke ontwikkelingen. Die werken we concreter uit in de Catalogus Gebieds-kernmerken.
- We inspireren door gidsuitwerkingen per landschap (illustraties van ruimtelijke verdeling en samenhang van maatregelen per landschapstype).

9.3 Beleidsvoorstel Klimaat-mitigatie & energietransitie

In deze bijlage geven we een nadere toelichting voor de opgaven klimaatadaptatie & energietransitie.

Klimaatmitigatie

Klimaatmitigatie betreft het terugdringen van emissies van broeikasgassen en het vastleggen van koolstof via landgebruik. Klimaatmitigatie maakt onderdeel uit van de afspraken uit het Klimaatakkoord van Parijs om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en is door vertaald in Nederlandse wetgeving (Klimaatwet) en een Klimaatakkoord. Wij willen ons aandeel nemen in het realiseren van het Klimaatakkoord.

Klimaatmitigatie betreft het terugdringen van emissies van broeikasgassen en het vastleggen van koolstof via landgebruik. Klimaatmitigatie maakt onderdeel uit van de afspraken uit het Klimaatakkoord van Parijs om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en is door vertaald in Nederlandse wetgeving (Klimaatwet) en een Klimaatakkoord. Wij willen ons aandeel nemen in het realiseren van het Klimaatakkoord.

WAT

EU-doel:

- Europa is in 2050 klimaatneutraal. Klimaatneutraal houdt in dat de uitstoot en vastlegging van broeikasgassen in balans zijn.

Nationaal doel:

- In 2050 is de broeikasgasuitstoot met 95% gereduceerd ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
- In 2030 is de broeikasgasuitstoot met 49% gereduceerd ten opzichte van 1990 (Klimaatakkoord; in het Regeerakkoord is de ambitie bijgesteld naar 55% maar verdere doorvertaling daarvan moet nog gebeuren).
- Een emissiereductie van de veehouderij van 1,2-2,7 Mton CO_2 eq/jaar door verduurzaming landbouwpraktijk met innovaties.
- In de veenweidegebieden een emissiereductie van 1,0 Mton CO_2 eq/ jaar.
- Bomen, bos en natuur dragen bij aan emissiereductie met 0,4-0,8 Mton CO_2 eq/jaar door vastlegging van CO_2. Een deel hiervan is vertaald in de landelijke Bossenstrategie. De landelijke taakstelling betreft 10% bos toevoegen tot 2030, dit is 37.000 ha. Rijk en provincies verplichten zich nu tot 18.000 ha (3.400ha boscompensatie door kap binnen N2000 en 15.000ha binnen NNN) en verkennen de resterende 19.000 ha (buiten NNN). In de Bossenstrategie wordt ook de ambitie besproken om bomen buiten de bossen te realiseren in combinatie met andere functies, zoals woningbouw en landbouw. Dit betreft 25.000 ha agroforestry en 1.000 ha voedselbos. Hier zijn nog geen harde afspraken over gemaakt.

De onderdelen Veenweidegebieden en Bomen, Bos en Natuur worden regionaal uitgewerkt. De andere onderdelen zijn landelijke generieke maatregelen.

Doelen en opgaven provincie Overijssel:

Voor de vertaling van de doelen uit het Klimaatakkoord gaat de provincie ervan uit dat circa 10% voor rekening van Overijssel is. In Overijssel ligt ongeveer 10% van het veengebied van Nederland en ongeveer 10% van het bosareaal. We sluiten aan bij de landelijke ambitie dus 10% meer bos en 5% houtige elementen buiten het bos in 2030. Voor Overijssel betekent dit 3.900 ha bos extra. Deze bestaat uit drie onderdelen: boscompensatie, bosuitbreiding binnen NNN en bosuitbreiding buiten NNN (exclusief agroforestry en voedselbos). Hiervoor zijn wel voldoende financiële (rijks)middelen nodig. Hoeveel extra bos en bomen we kunnen realiseren en in welk tempo, hangt dus mede daarvan af.

Terug naar inhoudsopgave

Voor boscompensatie staat Overijssel voor 1.400 hectare aan de lat, mits de financiële (rijks)middelen voldoende zijn. Hoe de overige hectares precies verdeeld worden, is nog niet helemaal duidelijk. Dit geldt ook voor de hectares agroforestry en voedselbossen in Overijssel. Dit is het aantal hectares dat is gekapt in Natura2000-gebieden in Overijssel voor natuurherstel.

Opgaven

Bosaanleg 3.900ha extra bos voor 2030:

- 1.400ha boscompensatie
- Over de omvang van de omvorming naar bos binnen het NNN in Overijssel maken we nog nadere afspraken met de andere provincies en het Rijk.
- Samen met het Rijk en andere provincies willen we met andere partijen verkennen hoe buiten het NNN extra bos kan worden aangelegd.
- 10% groenblauwe dooradering (zie ook landbouw)

Veenweidegebieden

- Veen(weide)gebieden: ca. 0,1 Mton CO_2 eq. reductie in 2030 (11%-14% van de landelijke doelstelling)
- Circa 95% reductie in 2050

Grondgebruik

- Verhogen organisch stofgehalte in de bodem waarmee broeikasgas wordt vastgelegd, ter compensatie van onvermijdbare emissies.

WAAR

Deze nadere toelichting op het beleidsvoorstel ten aanzien van klimaatmitigatie bestaat uit twee onderdelen: het vastleggen van CO_2 (in bodems, gewassen en nieuw bos) en het beperken van de uitstoot van CO_2 in het veenweidegebied.

Voorstel voor heel Overijssel

In alle vier de deelgebieden zetten we in op het vastleggen van CO_2 in natuur- en landbouwbodems en door aanleg van nieuw bos en landschapselementen op locaties door heel Overijssel. De aanleg van bossen en landschapselementen willen we combineren met het realiseren van andere beleidsopgaven. Daarbij zijn dus andere opgaven leidend en zoeken we mogelijkheden om hierop aan te sluiten. Voorbeelden van andere opgaven zijn: het realiseren van een goede basiskwaliteit voor de natuur, het realiseren van extra groenblauwe dooradering of de transitie naar kringlooplandbouw. Concreet zien we op basis van de Bossenstrategie vier verschillende kansen om bosaanleg te combineren met andere opgaven:

1. aanleggen en versterken van groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (10% van de totale oppervlakte),
2. in overgangsgebieden rondom natuurgebieden, in overgangsgebieden rondom natuurgebieden,
3. in stedelijk uitloopgebieden en in stedelijk uitloopgebieden en
4. op plekken waar bosaanleg kansen biedt om doelen gecombineerd te realiseren, zoals windbos (combineren van aanleg van windturbines en nieuwe bos), agroforestry of voedselbos. Op plekken waar bosaanleg kansen biedt om doelen gecombineerd te realiseren, zoals windbos (combineren van aanleg van windturbines en nieuwe bos), agroforestry of voedselbos.

Voorstel voor veenweidegebied

Om het land in het veenweidegebied voor koeien en tractoren begaanbaar te houden wordt het waterpeil laag gehouden. Hierdoor komt het veen in contact met zuurstof, verbrandt het en klinkt het in. Bij het verbranden van het veen komt CO_2 vrij.

Terug naar inhoudsopgave

Om deze emissies te reduceren en bodemdaling in het veenweidegebied te beperken zetten we in op het vernatten van delen van het gebied (zie ook klimaatadaptatie). Via het gebiedsproces Noordwest-Overijssel bepalen we met partners wanneer, waar en hoe we hieraan gaan werken.

HOE

We willen onze ambitie op verschillende manieren realiseren, en daarin onderscheiden we drie rollen met bijpassende instrumenten, die elkaar overlappen en aanvullen.

Regulerende rol

In het fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie en door aanpassing van de verordening leggen we vast dat het bodem- en watersysteem leidend is voor ruimtelijke ontwikkeling. Uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen aansluiten op het water- en bodemsysteem. In gevallen waarin dit niet mogelijk is, wordt dit onderbouwd waarbij wordt ingegaan op alternatieve locaties. Ook wordt onderbouwd welke maatregelen op de locatie worden genomen om aan te sluiten op het bodem en watersysteem. Dit betekent dat uitgangspunt is dat landgebruik zich aanpast aan omstandigheden en dat de huidige praktijk van optimaliseren van het waterpeil voor de veehouderij in het veenweidegebied op termijn gaat stoppen. Om zicht te hebben op effecten en te leren van andere gebieden, participeren wij in het nationale kennisprogramma bodemdaling en kijken we naar de resultaten van verschillende onderzoeken. De maatregelen worden in het gebiedsproces Noordwest Overijssel geconcretiseerd.

Samenwerkende rol

- Samen met partners werken wij in het veenweidegebied aan een toekomstperspectief voor dit gebied in het kader van het Gebiedsproces Noordwest-Overijssel.
- Via de Bossenstrategie werken aan het combineren van bosaanplant met andere opgaven. De kansen voor combinaties zijn genoemd onder ‘waar’.

Faciliterende rol

- Via het perspectief op de landbouw willen wij stimuleren en inzichtelijk maken hoe vanuit de agrarische bedrijfsvoering een bijdrage kan worden geleverd aan Klimaatmitigatie. Het gaat dan om agroforestry, CO_2-vastlegging in gewassen en bodem (verhogen organisch stofgehalte), leveren van ecosysteemdiensten.
- We beschrijven in onze Catalogus Gebiedskenmerken op inspirerende en richtinggevende wijze hoe bosaanplant en CO_2-vastlegging in de verschillende gebieden in samenhang met andere maatschappelijke opgaven/functies in de toekomst kan ontwikkelen.

Energietransitie

WAT

Het verduurzamen van de energievoorziening maakt onderdeel uit van de afspraken uit het Klimaatakkoord van Parijs om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en is doorvertaald in Nederlandse wetgeving (Klimaatwet) en een Klimaatakkoord.

EU-doel:

- Europa is in 2050 klimaatneutraal. Klimaatneutraal houdt in dat de uitstoot en vastlegging van broeikasgassen in balans zijn. Het verduurzamen van de energievoorziening is hier onderdeel van.

Nationale doelen:

- In 2050 is de broeikasgasuitstoot met 95% gereduceerd ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).
- In 2030 is de broeikasgasuitstoot met 49% (bijgesteld naar 55% in regeerakkoord) gereduceerd ten opzichte van 1990 (Klimaatakkoord).
- CO_2-emissies verminderen met ten minste 20,2 Mton.
- Voor 2030 is bepaald dat 49TWh (Terrawattuur) duurzame elektriciteit moet worden opgewekt op zee en 35 TWh op land. In Nederland worden in 30 RES-regio's Regionale Energie Strategieën (RESsen) gemaakt die opgeteld de doelstelling van 35 TWh gaan invullen. Omdat al in 2030 35 TWh moet worden opgewekt, zal daartoe gebruik worden gemaakt van bestaande bewezen technieken: energie uit wind en zon.

Doelen Provincie Overijssel:

- Bijdragen aan een klimaatneutraal Nederland in 2050.
- In Overijsel zijn twee RES-regio's. West-Overijssel heeft als ambitie de opwek van 1,794 TWh duurzame elektriciteit in 2030. Twente heeft als ambitie de opwek van 1,5 TWh duurzame elektriciteit in 2030. Juli 2021 zijn de RESsen voor besluitvorming opgeleverd.

Opgaven

De ambities vertalen we in drie hoofdopgaven:

- Groei hernieuwbare energie (3,3 TWh in 2030) o.a. door ruimte te maken voor wind- en zonne-energie (op dak en op land)
- Energiebesparing
- Verbeteren systeemefficiëntie (de transitie naar een toekomstbestendige energie-infrastructuur: voldoende capaciteit, slim koppelen van vraag en aanbod en opslag van energie).

WAAR

Voorstel met betrekking tot opwek duurzame energie

Bij het bepalen van de mogelijkheden voor de opwek van duurzame energie zijn de uitgangspunten van de provinciale inzet voor de RES de basis. Dit zijn:

- Meervoudig ruimtegebruik eerst, inclusief zon op dak;
- Windenergie (klein en groot) en kleinschalig zon op agrarische erven;
- Monofunctioneel zon op veld (conform toepassing van de zonneladder);
- Benut kansen voor biogas/ groen gas.

Aanvullend hebben wij voor het realiseren van windenergie de volgende ruimtelijke voorkeur:

- In clusters op locaties waar maatschappelijke betrokkenheid en democratische legitimatie is;
- Bundeling langs infrastructuur;
- Windbakens op bedrijventerreinen;
- Verkennen van mogelijkheden voor het realiseren van windenergie gecombineerd met bos aanplant ('Windbos').

De zonneladder geeft de voorkeursvolgorde aan bij de verdeling van de opwekopgave voor zonne-energie. De Overijsselse zonneladder en aanpak kent drie treden. Een multifunctionele invulling van een zonneveld in de groene ruimte is uitgangspunt (trede 1 'Stimuleren' en 2 'Combineren'). Pas als gemeente en initiatiefnemer hebben verkend en gemotiveerd dat trede 1 en 2 niet mogelijk zijn, dan komen monofunctionele zonne-velden (trede 3) aan de orde. Goede landbouwgronden worden daarbij ontzien.

In locatiekeuzes voor wind en zonne-energieprojecten houden we rekening met gebiedskwaliteiten, het water- en bodemsysteem, maatschappelijke betrokkenheid, systeemefficiëntie en economische functies.

Nadere inpassing van zon en wind op project-niveau is onderdeel van de integrale gebieds-processen.

Wijzigen winduitsluitingsgebieden en windladder

Wij bieden duidelijkheid over de ruimtelijke mogelijkheden voor windenergie door de uitsluitingsgebieden windenergie te herijken en het wijzigen van de provinciale wind-ladder. Op basis van provinciale voorkeuren en de landschapsanalyse die is gebruikt in de RES komen we tot een onderscheid in vijf treden.

- Trede 1: ruimte voor grote clusters
- Trede 1 en 2: aansluiten bij hoofd-infrastructuur
- Trede 2 en 3: ruimte voor kleine clusters en solitaire molens
- Trede 4: terughoudend met molens gezien landschappelijke, economische of ecologische waarden
- Trede 5: Natuurwerk: nee, tenzij beleid

Windenergieprojecten in trede 1 en 2 hebben nadrukkelijk onze voorkeur. We streven naar realisatie van zoveel mogelijk windprojecten in trede 1 en 2.

Ten opzichte van de huidige uitsluitingsgebieden en windladder is het voorstel om het uitsluitings-regime voor windturbines nu te wijzigen voor:

- Nationale Landschappen door dit te veran-deren naar 'trede 4: Ja, mits', waarbij een deugdelijke onderbouwing nodig is die aantoont dat locatiekeuze te verenigen is met landschappelijke, economische en ecologi-sche waarden.
- Het Natuur Netwerk Nederland (NNN) door dit gelijk te trekken met de mogelijkheden voor overige functies in het NNN: 'Nee, tenzij'. Dit houdt in dat moet worden aangetoond en verzekerd dat:
  a. Er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang;
  b. Er geen reële alternatieven zijn;
  c. Voor zover de negatieve effecten ten gevolge van de beoogde activiteit niet kunnen worden voorkomen, deze zo beperkt mogelijk worden gehouden;
  d. Overblijvende optredende schade of negatieve effecten op een toereikende maar tenminste op een gelijkwaardige wijze worden gecompenseerd. Het besluit hiertoe dient tegelijk genomen te worden met het besluit tot wijziging van de bestemming of de regels ter zake het gebruik van de grond.

Deze beleidswijziging van de winduitsluitingsgebieden is aangemerkt als urgente uitdaging waarvoor de vol-ledige besluitvorming dit jaar wordt doorlopen

Zonneladder gebiedsgericht toepassen

Vanwege het uitgangspunt "aansluiten bij het bodem en watersysteem", gaan wij de zonneladder gebieds-gericht toepassen. Doorzettende klimaatverande-ring heeft tot gevolg dat een beperkter deel van het bodem- en watersysteem in de provincie op de lange termijn geschikt is voor grondgebonden duurzame hoogproductieve landbouw binnen de geldende (inter)nationale kaders. Gebieden die op lange termijn geschikt zijn voor duurzame hoogproductieve land-bouw willen wij beschikbaar houden voor landbouw. Dit betekent een verbijzondering van de zonneladder, waarbij trede 3 projecten niet worden toegestaan in deze gebieden. In gebieden waar we kansen zien voor grondgebonden verbrede landbouw die bijdraagt aan deze maatschappelijke opgaven, zien we mogelijk-heden voor opwek van duurzame zonne-energie als onderdeel van een verbrede bedrijfsvoering.

Voorstel met betrekking tot verbeteren systeem-efficiëntie

Wij willen het bestaande energienet zo optimaal mogelijk benutten. Daarom streven wij vanuit maat-schappelijke kostenefficiëntie naar een aandeel van 60% wind in de duurzame opwek in 2030.

Terug naar inhoudsopgave

Dit streven is vastgelegd in RES 1.0 en nemen wij over in het fundament van de nieuwe Omgevingsvisie.

Daarnaast zal de energietransitie vanwege verregaande elektrificatie en de warmtetransitie netwerkuitbreiding vragen die ruimtebeslag met zich meebrengt. Zowel nationale ontwikkelingen als de locatie van regionale energievragende of energieleverende functies hebben invloed op de benodigde ruimte. Wij overwegen om in de Omgevingsvisie locatiebeleid op te nemen voor deze functies om de impact op de leefomgeving te beperken. Ook overwegen we om in de Omgevingsvisie ruimte te reserveren voor de meest waarschijnlijke toekomstige netwerkuitbreidingen, inclusief eventuele opslag en energieconversie.

HOE

We willen onze ambitie op verschillende manieren realiseren. Daarin onderscheiden we drie rollen met bijpassende instrumenten, die elkaar overlappen en aanvullen.

Regulerende rol

- Om de energie doelen te kunnen halen, zijn we van mening dat we vanuit onze regulerende rol sterker moeten sturen op duidelijke regels. We willen bepaalde gebieden beschermen en in andere gebieden zien we kansen voor landschappelijke inpassing. Daarom passen we de huidige Windladder en de uitsluitingsgebieden aan en verankeren we deze in de Omgevingsverordening met de actualisatie van de huidige Omgevingsverordening. Ook de zonneladder zullen we meer gebiedsgericht gaan toepassen, waarbij grootschalige clusters van zonne-energie niet toegestaan zijn in geschikte landbouwgebieden.

Samenwerkende rol

Binnen de gestelde kaders werken we met partners in RES-verband aan het concretiseren van de ambitie voor opwek van zon- en windenergie. We voorzien daarbij een belangrijke provinciale rol om de bestaande energietransitie te ondersteunen. We stellen een nieuw programma Energiestrategie op waarmee we met kennis en geld nieuwe ontwikkelingen op dit gebied ondersteunen. Het doel van het Programma Energiestrategie is het realiseren van de ambitie die we geformuleerd hebben in de Regionale Energie Strategie. Het programma geeft aan welke doelen we daarbij hanteren voor initiatiefnemers, gemeenten en hoe wij zelf als partner in de RES onze verantwoordelijkheid voor de uitvoering nemen. Vanuit de constatering dat we de afgesproken ambitie voor 2030 in het huidige tempo en inzet niet halen zet het programma vooral in op windenergie. Daarbij ligt de focus op twee elementen:

- Onze rol bij het aanwijzen van zoekgebieden en ruimte bieden voor windenergie. Zowel op de korte termijn als de lange termijn
- Onze rol in het versnellen van de uitvoering om de ambitie in 2030 te halen. Dit betekent dat het programma basis is voor vergunningverlening en de manier waarop wij omgaan met verzoeken tot projectbesluiten.

Faciliterende rol

Via het programma Nieuwe Energie Overijssel (NEO) stimuleren we het versnellen van de energietransitie. Dit doen we onder meer via financiering, ondersteuning en uitvoeren van projecten en stimuleren en faciliteren van het delen van kennis. We richten ons daarbij op onder meer initiatiefnemers, gemeenten en netwerkpartners. NEO onderscheidt acht provinciale prioriteiten met eigen doelstellingen. Relevant voor het landelijk gebied zijn: smart energy hubs, grootschalig wind, Regionale Energie Infrastructuur en biogas. We geven richting en inspiratie aan inpassing van duurzame energietoepassingen in ons landschap in de Catalogus Gebiedskenmerken.

9.4 Beleidsvoorstel Natuur & biodiversiteit

In deze bijlage geven we een nadere toelichting voor de opgaven natuur & biodiversiteit.

De nadere toelichting in deze bijlage op het beleidsvoorstel ten aanzien van natuur & biodiversiteit is vierledig, maar kent een grote samenhang in doelen, gebieden en maatregelen. Grofweg gaat het om deze vier onderdelen:

- *Versterken van de basiskwaliteit:* Met het versterken van de basiskwaliteit willen we de condities voor wilde plant- en diersoorten op orde brengen.
- *Bevorderen van de grofmazige groenblauwe dooradering*: We verbinden natuurgebieden en versterken de samenhang tussen stad en landelijk gebied met grofmazige groenblauwe dooradering.
- *Realiseren van overgangsgebieden rondom natuurgebieden:* In overgangsgebieden rondom natuurgebieden bieden we perspectief voor verdienmodellen die leiden tot combinatie van agrarische productie en levering van ecosysteemdiensten (zoals CO_2-opslag, schoon water en biodiversiteit). Dit zijn gebieden met primair agrarische bestemming.
- *Voortzetten van het beleid binnen natuurgebieden:* Binnen natuurgebieden zetten we het huidige beleid (Ontwikkelopgave, Natura2000-beheerplannen en NNN-beheerplannen) voort.

WAT

Het is de ambitie van de provincie om de biodiversiteit en natuur in Overijssel binnen en buiten natuurgebieden duurzaam te beschermen, beleven en benutten. Samen met burgers, bedrijven, gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgen we voor goede ruimtelijke en milieucondities voor natuurtypen, planten en dieren in natuurgebieden en buiten natuurgebieden in landbouwgebieden (boerenland), in stedelijke gebieden en in de grote en kleinere wateren. We richten ons daarbij op algemeen voorkomende wilde plant- en diersoorten, Overijsselse aandachtsoorten, VHR-soorten en overige rode lijst soorten, en we zorgen voor een basis voor ecosysteemdiensten.

Doelen EU-biodiversiteitsstrategie:

- Tenminste 30% van het landoppervlak is beschermd, waarvan 10% strikt.
- Geen verslechtering van de 'Staat van Instandhouding' (SvI) van aangewezen habitats en soorten in 2030, voor tenminste 30% van soorten met een slechtere SvI omkering van de trend.

Nationale doelen:

- Streven naar het realiseren van condities voor een gunstige staat van instandhouding' (SvI) van alle soorten en habitats onder de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR).
- Het nemen van maatregelen om voor 2030 tot 70% doelrealisatie te komen met specifiek aandacht voor stikstofgevoelige natuur (Programma natuur) richting een volledig doelbereik in 2050.
- Het realiseren van een goede basiskwaliteit van de natuur, binnen én buiten natuurgebieden en bevorderen van de transitie naar een natuurinclusieve samenleving voor algeheel biodiversiteitsherstel (Programma Natuur).

Doel provincie Overijssel:

- De condities voor biodiversiteit zijn op orde (Omgevingsvisie).

Twee hoofdopgaven

- De condities voor natuur *binnen* de natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000) op orde brengen.

- Condities voor wilde plant- en diersoorten *buiten* de natuurgebieden op orde brengen. De maatregelen die op gebiedsniveau nodig zijn komen voort uit het bodem- en watersysteem en de landschapstypen en bijbehorende kenmerkende landschappen en soorten.

De twee hoofdopgaven zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een natuurbewuste manier van agrarisch ondernemen en grondgebruik buiten de natuurgebieden is namelijk een steun in de rug van het natuurbeleid binnen de aangrenzende natuurgebieden. Omgekeerd levert een gezond landschap diensten (gezonde bodems, bestuiving, esthetiek) die nodig zijn voor economische functies (landbouw, recreatie en water).

WAAR

In heel Overijssel versterken we de basiskwaliteit van de natuur. Onder de basiskwaliteit natuur verstaan we de set van condities die nodig is om algemene soorten algemeen te laten zijn, blijven of worden. Binnen het agrarisch cultuurlandschap identificeren we verschillende landschapstypen en bebouwd gebied – zij zijn leidend voor de landschappelijke en natuurwaarden die gerealiseerd kunnen worden:

- Op oude zandontginningen streven we naar een kleinschalig landschap met afwisseling van vochtige kruidenrijke graslanden en essen (akkers), bloemrijke randen & ruigtes, houtwallen, heggen, bosjes en poelen. Watertoevoer zien we hier vaak in de vorm van beken. We streven naar beken met stroming en helder water, doorlopende watervoerende watergangen, vloeiweiden (hooiland) met knotwilgen of hakhoutbosjes en houtwallen (als dijkjes).
- Jonge zandontginningen zijn opener van structuur. We streven er naar een afwisseling van vochtige kruidenrijke graslanden akkers, bloemrijke randen & ruigtes. Daar waar watertoevoer is, streven we naar visarme wateren met waterplanten en ondiepe oevers.
- Veengebieden staan bekend om hun open karakter. Vanuit ecologisch en landschappelijk perspectief streven we naar een open (slagen)landschap met extensieve kruidenrijke graslanden met hoge grondwaterstanden, omringd door sloten en watergangen met bloemrijke oevers.
- IJssel, Vecht en Delta: in het rivieren- en deltasysteem streven we naar een natuurlijke dynamiek en de aanwezigheid van nevengeulen. We richten ons op rivieren met uiterwaarden en oeverwallen, graslanden met knotwilgen en struweelhagen.
- Bebouwing is een aparte categorie welke voorkomt in alle gebiedstypen. We streven naar een fijnmazige groenblauwe dooradering die de stedelijke omgeving verbindt met de stadsranden en het landelijk gebied, zodat mensen en dieren (de stedelijke ecologie) via lanen, bermen en sloten naar parken kunnen die via groene en blauwe vingers in verbinding staan met het uitloopgebied.

Door heel Overijssel verbinden we natuurgebieden door middel van grof- en fijnmazige groenblauwe dooradering in het landelijk gebied (en bebouwd gebied). Onze ambitie is om gemiddeld 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied te behouden en te realiseren, waarbij we aandacht hebben voor samenhangende clusters en het water- en bodemsysteem. De gebiedstypen en hun ruimtelijke uitwerkingsvormen – zoals beken – bieden houvast voor locaties, evenals ecologische corridors en stepping stones die kunnen bijdragen aan de verspreiding van te beschermen plant- en diersoorten.

Op de zandgronden ligt groenblauwe dooradering in de vorm van houtwallen, -singels en poelen voor de hand, terwijl in de hoog- en laagveengebieden en de rivierlandschappen en -delta de nadruk ligt op blauwe dooradering (wateren, plas-dras, oevers & uiterwaarden). Naast de dooradering versterken we de aandacht voor kruidenrijke graslanden en bloemrijke randen. Daar profiteren ook (kwetsbare) soorten van, zoals vlinders, bijen en weide- en akkervogels.

In de natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland en Natura2000-gebieden met bijbehorende ontwikkelopgave) continueren we onze activiteiten en bewaken we de realisatie van onze doelen zoals vastgelegd in de Ontwikkelopgave, de 24 Natura2000-beheerplannen en het Natuurbeheerplan Overijssel voor het Natuurnetwerk Nederland.

In de overgangsgebieden rondom natuurgebieden intensiveren we onze inspanningen en ondersteuning. In de overgangsgebieden zien we perspectief voor verdienmodellen die passen bij de natuurdoelen voor het natuurgebied. Deze gebieden hebben overwegend een agrarische bestemming. Dit leidt tot een combinatie van duurzame agrarische productie en levering van ecosysteemdiensten. De afbakening van deze gebieden gebeurt op basis van: wateropgaven (beleidsvoorstel water), economisch perspectief agrariërs (beleidsvoorstel landbouw), klimaatopgaven en ecologische opgaven. Deze laatste betreffen met name het ontwikkelperspectief voor productie van ecosysteemdiensten, uitkomsten van de natuurdoelanalyse, en het benodigd leefgebied voor VHR-soorten in het landelijk gebied (zoals weidevogels).

HOE

De uiteindelijke keuze voor instrumenten is mede afhankelijk van de uitwerking van het Regeerakkoord, de verdeling van de gelden voor de aanpak van stikstof- en klimaatproblematiek en de totstandkoming van Agenda Natuurinclusief. We willen onze ambitie op verschillende manieren realiseren, en daarin onderscheiden we drie rollen met bijpassende instrumenten, die elkaar overlappen en aanvullen.

Regulerende rol

- We werken de doelen voor natuurgebieden – ook als gevolg van de Wet Stikstofreductie en Natuurherstel - uit in N2000-beheerplannen en NNN-beheerplannen en laten aanvullende opgaven waar nodig landen in de Ontwikkelopgave en GGA-gebiedsprocessen.
- We gebruiken de Omgevingsverordening door normatieve kaders op te stellen, we nemen aanwijzingen op in de Omgevingsvisie en/of stellen omgevingswaarden vast. Met name ten behoeve van omgevingskwaliteit in overgangsgebieden, bescherming van landschapselementen en waardevolle bossen, natuurinclusief bouwen en renoveren, leefgebieden van soorten buiten het NNN (zoals weidevolgels) en de bescherming van de Wezenlijke Kenmerken en Waarden van natuurgebieden.
- We ontwikkelen een methodiek voor basiskwaliteit natuur en nemen deze in de vorm van een ondergrens op in de Catalogus Gebiedskenmerken
- We formuleren instructieregels en nemen deze op in de omgevingsverordening, bijvoorbeeld ten aanzien van landgebruik in overgangsgebieden en de zone Ondernemen met Natuur en Water (ONW), en de bescherming van de Wezenlijke Kenmerken en Waarden van het NNN.
- We werken aan een herziening van de ruimtelijke uitwerking van de zone ONW (o.a. door verbinding te zoeken met stedelijke randzones, de bossenstrategie en op termijn (vanaf eind 2022) ook met eventuele zoneringen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de uitkomsten van de actualisatie Natura2000-doelensystematiek.

- Op basis van de ruimtelijke herziening laden we de zone ONW met een bij de doelen passend instrumentarium.
- Ontwikkeling van een gebiedsgerichte Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO). We verduidelijken de positie van groen-blauwe dooradering en de relatie ten opzichte van overige opgaven en doelen, waaronder biodiversiteit.

Samenwerkende rol

- Samen met partners ontwikkelen van een gebiedsfonds of landschapsfonds om de brede variatie aan te leveren ecosysteemdiensten te financieren (biodiversiteit, CO_2-vastlegging, waterbufferend vermogen, waterkwaliteit).
- Het samen ontwikkelen van een methodiek voor basiskwaliteit natuur ofwel basiskwaliteit leefomgeving.
- We werken samen met onze partners aan een natuurinclusieve samenleving en verkennen de bijdrage van bestaande programma's hieraan, zoals Natuur voor Elkaar en Streekeigen Landschapsbeheer.

Faciliterende rol

- Verdienmodellen faciliteren door programmagelden uit Agro & Food; GLB-pilots, en instrumentarium zoals Agrarisch Natuurbeheer (ANLb), eventueel aangevuld met middelen uit het Transitiefonds Stikstof.
- Afhankelijk van de invulling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de mogelijkheid van provinciaal werk verkennen we: de inzet van grond en pacht-instrumentarium en de interventieladder, waaronder kavelruil en landinrichting, aankoop en (met kwalitatieve eisen) doorvoer van grond, mogelijk een afwaarderingssubsidie, een subsidie voor de afkoop van pacht, volledige schadeloosstelling, gedoogplicht, voorkeursrecht, onteigening en het gebruik van een gebiedsfonds. Met name ten behoeve van de realisatie van doelen in gebiedsprocessen en de GGA.
- Stimuleren van functiecombinaties door ze als inspirerende en richtinggevende optie te verankeren in de Catalogus Gebiedskenmerken.
- We faciliteren de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto en zetten in op een effectief Agrarisch Natuurbeheer (ANLb).

9.5 Beleidsvoorstel Landbouw & voedselproductie

Gebiedsspecifieke agrarische ontwikkelmogelijkheden In deze bijlage geven we een nadere toelichting voor de opgaven landbouw & voedselproductie.

WAT

Deze nadere toelichting op het beleidsvoorstel ten aanzien van Landbouw & Voedselproductie is gebaseerd op onze ambitie: het vinden van een balans tussen een gezonde leefomgeving en een gezonde landbouw. Daarmee is het toekomstperspectief een duurzame en toekomstbestendige landbouw. Dit betekent dat we voor een gezonde leefomgeving duidelijke en stabiele omgevingskaders bieden voor zowel agrariërs als de partners in de voedselketen. De landbouw is – onder meer als grootgrondbezitter – voor het realiseren van veel (wettelijk verplichte) opgaven in het landelijk gebied een belangrijke sleutel naar een duurzame toekomst voor het landelijk gebied. Het is aan de landbouw zelf om tot een toekomstbestendig, volhoudbaar en passend bedrijfsmodel te komen. Dit model dient aan alle wettelijke eisen te voldoen. Het is mede aan de overheid om dit te faciliteren en langjarige duidelijkheid te bieden over financiële kaders, wetende dat de overheid slechts een van de spelers is om die financiële kaders te borgen.

Zowel de rijksoverheid als de Europese Commissie hebben regels opgelegd aan de landbouw en voedselproductie. De provincie ontwikkelt en voert beleid uit, zoals het Agro & Food-programma en het perspectief voor de landbouw, om hier nader invulling aan te geven. Voorbeelden zijn het werken aan eiwittransitie via een versnellingsprogramma voor de hele keten, nieuwe waardeketens en productmarkcombinaties ondersteunen zoals biobased producten, slimme voedselproductie stimuleren en maatschappelijk boeren aanjagen. Deze ambities zijn niet ruimtelijk vertaald.

Doelen

Om landbouw en landgebruik goed af te kunnen stemmen op de opgaven in een gebied is het nodig om de opgaven (zie hieronder) door te kunnen vertalen naar duidelijke en stabiele omgevingskaders waar de agrariër mee kan werken en waarbij ook duidelijk wordt waar ontwikkelingen op den duur niet meer passen. Deze kaders schetsen de gebiedsgerichte ontwikkelmogelijkheden voor de sector, waarmee wij de randvoorwaarden voor voedselproductie bieden, passend bij de ambitie zoals wij verwoorden in het Perspectief voor de landbouw. De vertaling van deze kaders in kritische prestatie indicatoren (KPI's) op vijf thema's helpen bedrijven bij de overgang naar kringlooplandbouw:

- Bodem en water: een gezonde bodem is van belang voor o.a. infiltratiecapaciteit en de berging van water. Een gezonde bodem vermindert de uitspoeling van nutriënten.
- Grondgebondenheid: voor het realiseren van kringlooplandbouw beschikt een bedrijf over voldoende grond om gras, maïs en andere voedergewassen te produceren voor zijn vee, en de mest optimaal te benutten voor de groei van gras, maïs en eiwitgewassen en toekomstige, innovatieve gewassen als bijvoorbeeld lupine en silphie.
- Natuur en landschap: minimaal 10% van het areaal agrarisch cultuurlandschap bestaat uit groenblauwe dooradering voor biodiversiteits- en waterdoelen.
- Circulariteit: verwaarding van reststromen en preventie van voedselverspilling.
- Digitalisering: ontwikkeling en toepassing van kennis over inzet digitale technologieën (zoals artificiële intelligentie, blockchain, datamanagementsystemen en 5/6G) ten behoeve van smart farming.

Opgaven: duidelijke en stabiele omgevingskaders

Op basis van Europees en nationaal beleid gaat het in de landbouwsector in algemene zin om het zorgvuldig omgaan met grondstoffen en het terugdringen van emissies van milieubelastende stoffen.

Op basis van Europees en nationaal beleid staat landbouw voor de volgende opgaven (2050):

- Zorgvuldig omgaan met grondstoffen en terugdringen van emissies van milieubelastende stoffen (zoals stikstof en nitraat).
- Een klimaatneutraal landbouwsysteem met CO_2-reductie en -vastlegging.
- Levering van een landschap conform de wensen van de toekomstige samenleving, waarbij de biodiversiteit op orde is.
- Toewerken naar kringlooplandbouw (een volledig circulaire economie in 2050).
- De opgaven verschillen per gebied. Soms zijn de doelen specifiek (de staat van instandhouding van een bepaald natuurgebied), soms generiek (55% CO_2-emissiereductie in 2035 t.o.v. het jaar 1990). Daarnaast zijn er doelen, zoals ten aanzien van de waterkwaliteit, die in sommige gebieden al wel en in andere gebieden nog niet worden gehaald. Klimaatverandering leidt specifiek voor zandgronden tot droogteproblemen.

WAAR

We vertalen de opgaven per gebied/ regio naar heldere specifieke omgevingskaders. Daardoor ontstaat voor de agrarische sector een variatie aan gebieden met verschillende ontwikkelmogelijkheden, kansen of beperkingen. Hierbij zien we een logische koppeling ontstaan tussen het gebiedsspecifieke ruimtelijke landbouwbeleid en het benodigde economie-en innovatiebeleid, om de transitie te ondersteunen.

De gebieden maken we zichtbaar op de kaart (in laag 3):

- Gebieden waar goede kansen zijn voor grondgebonden duurzame hoogproductieve landbouw binnen de geldende (inter)nationale kaders, waarbij ook rekening wordt gehouden met de gewenste versterking van de basiskwaliteit van de natuur. Deze gronden zijn vanwege omgevingsdoelen en de aanwezige water- en bodemomstandigheden het meest geschikt voor deze vorm van landbouw. In deze gebieden is het ontwikkelperspectief gericht op ruimte bieden aan grondgebonden duurzame hoogproductieve landbouw binnen de geldende (inter)nationale kaders en bieden wij geen ruimte voor monofunctionele zonnevelden, nieuwe woonbestemmingen in VAB's en bundelen we rood voor rood projecten in aansluiting op bestaande kernen.
- Gebieden waar meerdere opgaven tegelijk spelen, zoals de gebieden vlakbij natuurgebieden en drinkwaterwingebieden, waar we kansen zien voor grondgebonden, verbrede landbouw die bijdraagt aan deze maatschappelijke opgaven zoals waterbuffering, drinkwaterkwaliteit of biodiversiteit.Hier zal de landbouw, naast voedselproductie, ook maatschappelijke waarde toevoegen, door het leveren van diensten zoals basiskwaliteit natuur, biodiversiteit en CO_2-vastlegging in de vorm van houtwallen of bosaanleg, of het leveren van een watervoorraad voor tijden van droogte.
- Gebieden waar we ontwikkelruimte zien voor niet-grondgebonden landbouw, zoals glastuinbouw, insectenkweek, varkenshouderij en pluimveehouderijen en mogelijk nieuwe vormen van agrarische bedrijfsvoering. In Overijssel is glastuinbouw geconcentreerd in de Koekoekspolder. De Koekoekspolder is een gebied van circa 500 hectare in de gemeente Kampen, waar ruimte is voor circa 250 hectare kassen. De overige niet-grondgebonden landbouw zal voldoen aan de omgevingsdoelen, waarbij gezondheidsnormen en ruimtelijke kwaliteit belangrijk zijn.

- Op het gebied van uitbreiding van niet-grondgebonden landbouw verkennen we nog of nadere ruimtelijke ordeningsprincipes gewenst zijn om ruimtelijke kwaliteit te behouden en synergie tussen bedrijven te bevorderen.

Deelkaart landbouwgebieden

Het water en bodemsysteem (laag 1) en de diverse beperkingen en reserveringen voor ruimtegebruiksfuncties (laag 2) zijn in belangrijke mate bepalend voor de ontwikkelmogelijkheden en kansen voor de agrarische sector in laag 3. Op zandgronden met mogelijkheden voor wateraanvoer zien we meer kansen voor grondgebonden duurzame hoogproductieve landbouw, dan in gebieden waar sprake is van droogte of waar ook nog een wateropgave speelt. In die gebieden zien we grondgebonden en verbrede landbouw voor ons die bijdraagt aan die specifieke maatschappelijke opgaven.

HOE

Regulerende rol

Als uitwerking van het perspectief willen we in zogenaamde proefgebieden met een grootte van 500 – 5.000 ha in pilots uitwerken of het mogelijk is om op gebiedsniveau de benodigde doelen te stellen en om agrariërs te ondersteunen om de slag te maken naar een bedrijfsmodel dat past bij de doelen en omgevingskaders in het gebied. Hiervoor stellen we de volgende regulerende instrumenten voor. Dit is een mix van ruimtelijke en niet-ruimtelijke instrumenten:

- We stellen kaders via de Omgevingsverordening en/of omgevingsvergunning vanuit onze verantwoordelijkheden ten aanzien van lucht, veiligheid, (grond-) water, natuur, flora en fauna.
- Grondbeleid/grondbank/kavelruil t.b.v. een betere grondgebondenheid.

Met deze kaders stimuleren we flexibiliteit, innovatie en het verbreden van de bedrijfsvoering door het:

1. Samenbrengen bestaande programma's om ecosysteemdiensten op te zetten, zoals maatschappelijke diensten als waterbuffering, biodiversiteit, verduurzaming van de voedselketen, voedselgemeenschappen e.d. Daarvoor kijken we hoe we bestaande of aanvullende programmagelden binnen en buiten de provincie kunnen benutten om deze verdienmodellen (mede) te financieren, wetende dat langjarige financiering nodig is en dat dit op dit moment nog niet verzekerd is. Dit is een voorwaarde om tot deze verdienmodellen te komen. Daarnaast zoeken we naar mogelijkheden om agrarische ondernemers in te zetten en te belonen voor landschaps- en natuurbeheer.
2. Onderzoeken in het traject van de nieuwe Omgevingsvisie van de mogelijkheden voor planologische flexibiliteit, zoals verruiming van functies op erven.
3. Bieden van meer vergunningsruimte voor technische innovaties t.b.v. emissiereductie.
4. Versterken van de kennis- en innovatie-infrastructuur om het proces van de overgang naar kringlooplandbouw te ondersteunen en bijpassende nieuwe circulaire waardeketens te ontwikkelen.
5. Ondersteunen van agrarisch ondernemers die al zijn gestart met duurzame verbredingsactiviteiten, waaronder levering van ecosysteemdiensten en afzet via de korte keten. Deze ontwikkelingen worden verder ondersteund en leiden in de praktijk van de gebiedsgerichte aanpak tot het bijdragen aan de doelen op gebiedsniveau.

Samenwerkende rol

Samen met de agrarische sector en andere partners werken we gebiedsgericht aan landbouwopgaven in combinatie met andere opgaven, zoals in de GGA-gebieden.

De wijze waarop we hier vorm aan geven werken we uit in de provinciale vertaling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Hieruit zal onder andere ook blijken hoe de stikstofopgave (aangegeven in een percentage ammoniak-reductie) wordt doorvertaald naar gebiedsniveau. Dit kan zijn in een generiek reductiepercentage, maar het kan ook een gebiedsgedifferentieerde aanpak worden, waarbij de opgelegde reductie afhankelijk is van de ligging van een bedrijf tot een Natura2000-gebied. Het NPLG zal ook instrumenten bevatten zoals het omschakelfonds, afwaarderingssubsidies en beëindigingsregelingen. Waar mogelijk werken we samen met het Rijk en benutten we deze instrumenten. De mate van uitwerking van deze instrumenten is ook bepalend voor de uitwerking van de Omgevingsvisie.

Faciliterende rol

We beschrijven in onze Catalogus Gebiedskenmerken op inspirerende en richtinggevende wijze hoe de landbouw in de verschillende gebieden in samenhang met andere maatschappelijke opgaven/functies in de toekomst kan ontwikkelen. We zoeken naar mogelijkheden om bestaande en nieuwe middelen in te zetten waar deze maximaal bijdragen om de transitie te ondersteunen. Met het stimuleringsprogramma Agro & Food bevorderen we innovaties en andere initiatieven om de transitie naar kringlooplandbouw te maken (programma Versnelling Eiwittransitie, Nieuwe Waardeketens en Slimme Voedselproductie).

9.6 Beleidsvoorstel Verstedelijking & mobiliteit

Deze bijlage betreft een samenhangende aanpak voor wonen, werken, voorzieningen, cultuur & erfgoed en mobiliteit. Met specifieke uitwerkingen voor wonen, bedrijventerreinen en mobiliteit.

WAT

We bieden onze inwoners een aantrekkelijke, prettige en veilige stedelijke woon-, werk- en leefomgeving.

Overijssel bevindt zich zowel ruimtelijk als in de tijd op een scharnierpunt. Ruimtelijk is de provincie het scharnier tussen West- en Noord-Nederland, tussen Oost-Nederland en Duitsland en schakel in het Stedelijk Netwerk Nederland (uit de Nationale Omgevingsvisie). Ook in de tijd staan we op een scharnierpunt. De provincie heeft te maken met ingrijpende veranderingen van het klimaat (warmer, natter én droger) en een verslechtering van de biodiversiteit en het milieu en de drinkwaterbeschikbaarheid. Daarbij komt nog dat we ons bevinden in een wooncrisis waarbij het voor vooral starters en ouderen moeilijk is om geschikte en betaalbare woonruimte te vinden. Dit alles vraagt om transities rond energieopwek en verduurzaming van landbouw en verstedelijking.

Binnen deze ruimtelijke positie en transities willen we onze provincie leefbaar en bereikbaar houden en de (brede) welvaart van Overijsselaars bevorderen. Daarvoor willen we ruimtelijke oplossingen vinden voor de woningbouwopgave (de huidige wooncrisis vraagt om een impuls), ruimte voor bedrijven en onze mobiliteit en bereikbaarheid. Bij deze oplossingen willen we verbeteringen realiseren op gezondheid, sociale kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid in Overijssel.

Overijssel heeft, als je kijkt naar verstedelijking, sterke netwerken en een mobiliteitsnetwerk dat goed regionaal en interregionaal verbonden is. Ook de Overijsselse werklocaties – bedrijventerreinen, kantoorlocaties, stationsomgevingen, campussen – vertegenwoordigen een grote economische waarde en dragen bij aan het vestigingsklimaat. Ten slotte zijn ook de woonfuncties in Overijssel kwalitatief in orde met gevarieerde woonmilieus met zowel stedelijke als meer landelijke invulling en kwaliteiten. Onze inwoners zijn vaak trots op hun leefomgeving en afkomst. De provincie wil zoveel mogelijk deze bestaande sterke netwerken benutten om de opgaven rond klimaat, woningbouw, landbouw en natuur, die allemaal om ruimte vragen, een plek te geven. Door aan te sluiten op bestaande netwerken worden deze netwerken verder versterkt en wordt ruimte bespaard. Voor verstedelijking zijn de logische netwerken de dagelijkse verbanden waarlangs mensen wonen, werken en gebruik maken van voorzieningen de zogenaamde Daily Urban Systems (DUS).

Doel

Streven naar een toekomstbestendige gezonde stedelijke leefomgeving door slim en zorgvuldig ruimtegebruik en met optimaal fysieke en maatschappelijke toegankelijkheid die wonen, werken en recreëren verbindt. We streven naar fraaie dorpen en vitale steden met eigen cultuurhistorische identiteit, klimaatbestendig, waar natuur om de hoek is en waar kansen voor ontplooiing zijn en waar voorwaarden voor welvaart, gezondheid en welzijn voor nu en de toekomst duurzaam aanwezig zijn. Met de optelsom bieden we ‘brede welvaart’.

Opgaven

- Gebruik maken van lokale identiteiten en rijke cultuur bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Onze prachtige omgeving en slim ingerichte openbare ruimte dagen uit tot activiteiten, individueel en samen.
- Het optimaal benutten van de stedelijke ruimte door menging van functies, intensiveren, transformatie naar woon-werk-vrijetijd.
- Cultureel erfgoed als impuls voor een herkenbare en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving.
- Behouden en toekomstbestendig maken van erfgoed als belangrijk onderdeel van onze identiteit en als impuls voor de vrijetijdseconomie.
- Werken aan nieuwe iconen voor de vrijetijdseconomie, zoals historisch waardevolle plekken die Dutch DNA beleefbaar maken. Denk hierbij aan het vergroten van 'Giethoorn' naar Wieden-Weerribben Koloniën van Weldadigheid en de beleefbaarheid van de Hanzesteden via Kampen -met toekomstig Hanze experience- naar Zwolle, Deventer enzovoorts. Ook de vergroting van de Nationale Parken zorgt voor de mogelijkheid van meerdaagse recreatieve arrangementen in onze provincie. Zo blijft Overijssel de Tuin van Nederland.
- Vitale en gezonde Overijsselaars die meer bewegen en een leefomgeving die ook uitnodigt om dat te doen.
- Klimaatadaptief en circulair bouwen en hanteren van circulaire principes (de regeneratieve stad).
- Een goede balans op de woningmarkt met toevoegen van voldoende toekomstbestendige woningen in 2030 (zoals vastgesteld in woonagenda's) en aan de hand van een adaptieve strategie, op de juiste locaties na 2030. Dit in regionale balans op de goede plek.
- Voldoende huisvesting voor specifieke doelgroepen zoals ouderen, kenniswerkers/talent en betaalbaarheid.
- Verduurzaming van bestaande woningvoorraad.
- Complementariteit tussen steden/kernen en regio's waarin het eigen DNA tot uiting komt o.a. vitale binnensteden en dorpskernen en vrijetijdseconomie.
- Voldoen aan de biodiversiteitsopgaven in de stad.
- Uitvoering geven aan de bomenstrategie in de stad.
- We hebben oog voor het sociale weefsel en stimuleren gezond gedrag
- Tegengaan van verrommeling en te grote verdichting door soms conflicterende sectorale ruimteclaims vanuit bijvoorbeeld wonen, werken, mobiliteit, energie, of waterbeheer. Met name de zones direct aangrenzend aan het stedelijk gebied (de kernrandzones) kennen een hoge dynamiek en hoge ruimtelijke druk, terwijl deze als gebieden, zowel poort van de stad, als toegang vanuit de stad naar het landelijk gebied, een cruciale rol vervullen.
- We stimuleren (tijdelijk) zorgvuldig gebruik met passende toekomstbestendige functies van vrijkomende winkelpanden en leegstaand cultureel erfgoed (specifiek kerkgebouwen) in binnensteden en centra van dorpskernen. Daarmee bieden we o.a. ruimte voor placemaking en broedplaatsen voor creatieve industrie.
- Nieuwe stedelijke ontwikkelingen krijgen randvoorwaarden om een expliciete bijdrage aan de $C0_2$-reductie, biodiversiteit en klimaatadaptatie te leveren.
- Voor mobiliteit is het hele spectrum van lokaal via regionaal naar nationaal en internationaal netwerk van belang. (Wordt uitgewerkt via samenhangende beleidsoptie mobiliteit).

WAAR

Overijssel is aantrekkelijk voor doelgroepen van buiten de provincie die hier willen wonen en werken. Ook is er nog een achterstand in het aantal woningen voor de eigen inwoners. Dat geeft de verstedelijkingsopgave een extra impuls om voldoende woningen toe te voegen waarbij geldt dat de provincie daarbij zoveel mogelijk ontwikkelingen wil laten aansluiten op het al bestaande DUS. Een centrale rol in de DUS-sen is weggelegd voor de bestaande vijf grote steden. Hier is ruimte voor (door-) ontwikkeling van bruisende binnensteden en stationslocatie, waar wonen, winkelen, werken en vermaak hand in hand gaan. Vaak door verdere verdichting binnen bestaand stedelijk gebied, waar nodig ook door de ontwikkeling van nieuwe, slim gekozen locaties voor wonen en werken aan de randen van deze steden. Juist doordat een DUS als systeem functioneert, is het van belang dat de onderlinge relaties in het DUS in samenhang blijft functioneren. Iedere kern heeft zijn rol, eigenschappen en identiteit.

In Overijssel zijn er drie DUS regio's die ieder een eigen accent voor ontwikkeling hebben waar de provincie bij aansluit. De regio Zwolle ziet zich als klimaatbestendige groeiregio, Twente profileert zich als een regio met techniek en innovatie en de Cleantech Regio is een gebied met de focus op energietransitie en een circulaire en brede economie en een prettig woonklimaat. De regio Zwolle en de Cleantech regio zijn provinciegrensoverschrijdend.

- De regio Zwolle heeft een groeiambitie voor wat betreft inwoners en economie die gepaard gaat aan de ambitie voor een klimaatadaptieve waterveilige regio. De opgave is om woningen en bedrijventerrein toekomstbestendig toe te voegen in een gebied waar de wateropgave groot is. De regio werkt een verstedelijkingsstrategie uit waarin deze opgave een prominente plek heeft. De provincie ondersteunt deze gezamenlijke opgave en werkt daaraan mee zolang de strategie past binnen de ruimtelijke principes en voorwaarden van de provincie.
- Twente werkt aan een innovatieve economie die zich richt op techniek waarbij hersenen en handen de ruimte krijgen. Om die ambitie waar te maken is het nodig talent aan te trekken en te behouden. Daarvoor is ruimte nodig voor de woningbouwopgave, de inrichting van werklocaties en de bereikbaarheid van Twente, zowel intern als naar de Randstad en naar Duitsland. De provincie ondersteunt Twente in deze opgave en zet in op de ontwikkeling van de corridor Zwolle-Twente-Münster.

De Cleantech Regio ligt voor het grootste gedeelte in Gelderland maar heeft wel Deventer en omliggende dorpen op Overijssels grondgebied. Met de ligging op autosnelwegnet (A1/E30), spoornet (Berlijnlijn, intercity Twente – Utrecht / Amsterdam) en vaarwegen (IJssel, Twentekanaal) verbindt het de sterke stedelijke regio's en economische kerngebieden in (Oost-)Nederland en internationaal (TEN-T corridor), omringd door landschappen van formaat zoals de Veluwe en Sallandse Heuvelrug. De regio kenmerkt zich door sterk hoger en middelbaar onderwijs en researchgerichte adviesbeurs. De Cleantech Regio versnelt de regionale energietransitie door grootschalige duurzaamheidinnovaties en realiseert slimme en schone mobiliteit.

HOE

Overijssel heeft (net als de rest van Nederland) te maken met een wooncrisis terwijl we ook voor belangrijke transities rond klimaat, landbouw, natuur en energie staan. Tegelijkertijd willen we ook het ons waardevolle landschap en de lokale en regionale identiteit en cultuur in stand houden zonder afbreuk te doen aan regionale economie en bereikbaarheid.

Dat legt druk op de ruimte in Overijssel. Niet alles kan overal. Dat vraagt om keuzes in verstedelijking. We beseffen dat het onontkoombaar is om voor deze bovenlokale opgaven op systeemniveau oplossingen te vinden die de omstandigheden volgen en die zich aanpassen aan de bestaande (natuurlijke) systemen. Zij wil daar voor de verantwoordelijkheid nemen en regie op voeren. Deze sturingsprincipes zijn op de hele provincie van toepassing, de uitwerking kan per gebied verschillen.

Meebewegen met het natuurlijke systeem betekent voor verstedelijking dat we uitgaan van de dagelijkse en wekelijkse verplaatsingen voor werk, recreatie en voorzieningen (Daily Urban System). In het DUS hebben alle steden, regionale kernen en dorpen hun betekenis voor bepaalde voorzieningen en mate van stedelijkheid inclusief de verbindingen en mobiliteitsvoorzieningen.

Gebiedsgericht (of sectorgericht) regievoeren

- Gebiedsgericht betekent voor elke regio een uitwerking op alle sectoren en hun samenhang. Voor de opgave verstedelijking en mobiliteit betekent dat uitwerking op het niveau van het DUS. Dat is wat anders dan sectorgericht, zoals dat in de huidige Omgevingsvisie is opgenomen, namelijk voor de sector (wonen, bedrijventerreinen, retail etc.) apart beleid maken, dat uiteraard wel op elkaar afgestemd is.
- Verstedelijkingskeuzes (locatiekeuzes) worden vanuit regionaal perspectief genomen. Dat betekent:
  - Samen met de regio's (Zwolle, Twente en Cleantech) een aantal thema's in beeld brengen en op basis hiervan keuzes maken. Bijvoorbeeld groenblauwe hoofdstructuur, mobiliteitsstructuur, energie-infrastructuur als basis voor locatiekeuzes wonen, werken, voorzieningen. Hierbij zit de provincie aan tafel vanuit haar regierol. Voorbeeld: de verstedelijkingsstrategie regio Zwolle, woonagenda's etc.
  - Ladders opnemen in de verordening als sturingsinstrument voor verstedelijkingskeuzes, zoals duurzame verstedelijking, klimaatladder, energieladder, ondergrondladder, mobiliteitsladder en voorzieningenladder
  - Basiseisen in de verordening opnemen (nog uit te werken)
  - Verstedelijkingstypologie bepalen (zoals nu steden, streekcentra en overige kernen) en daar de sturing aan ophangen (in de grote stad mag meer dan daarbuiten)
  - Beleidsregie voeren betekent op provinciale schaal randvoorwaarden, kaders, uitgangspunten en beleid formuleren. Met die uitgangspunten worden lokaal en regionaal locatieafwegingen mogelijk die recht doen aan de provinciale belangen in de verstedelijkingsopgaven.

Procesregie voeren betekent dus uitgangspunten en beleid meegeven waarmee lokaal verantwoord keuzes gemaakt kunnen worden in regionaal verband. Dat doen we samen met alle partners. We nemen het DUS als uitgangspositie om te bepalen of woningbouw passend is. Daarbij gaan we uit van dat de meeste woningen in de grote steden landen, daar waar ook de banen zijn en dat overige kernen bouwen voor eigen autonome groei en instandhouding van voorzieningen. Wij monitoren op het totaal en zetten de voorkantsamenwerking in om plannen en afwegingen te begeleiden op deze uitgangspunten.

Woningbouw

De uitgangspunten voor woningbouw zijn:

1. De woonagenda's en de daarbij behorende plannen staan (korte termijn tot 2030). Waar mogelijk wordt daarin geoptimaliseerd voor zover het gaat om klimaat en bereikbaarheid.

1. Voor nieuwe plannen voeren wij regie vanuit een zelfbewust Overijssel in, met ruimte voor maatwerk van onderaf:
   a. Verstedelijking vindt prioritair plaats in en aan de steden.
   b. Bij woningbouw wordt uitgegaan van zuinig ruimtegebruik en gebied specifieke omstandigheden zoals bodem- en watersysteem. Waarbij inbreiding in verbinding met klimaatadaptatie en met uitbreiding van groen plaatsvindt. Om (versneld) aan de woonvraag te voldoen en om te kunnen concentreren in de grote steden is soms uitbreiding nodig. Daarbij moet uitbreiding beantwoorden aan de doelstellingen voor klimaatadaptie, energietransitie, biodiversiteit en circulaire economie en dient de nieuwe bebouwing de bestaande te versterken. Dat zal samen opgaan en uitwerking krijgen in de lokale visies en programmering.
   c. Het natuurlijk systeem is vertrekpunt bij nieuwe locaties.
   d. Net als bereikbaarheid (zowel ontsluiting als OV-bereikbaarheid)
   e. Gemeenten kunnen voor dorpen en kernen bouwen voor natuurlijke aanwas. Streekcentra kunnen meer bouwen als dat regionaal in de afstemming en programmering past en voorziet in de juiste kwaliteit woningen vanuit regionale opgave binnen het overige ruimtelijke beleid zoals natuur, ruimtelijke kwaliteit, bodemgesteldheid, waterveiligheid en waterbeschikbaarheid. Denk aan bijvoorbeeld Hardenberg waar voor een bepaald woonsegment uitstekend kan worden voorzien in de woonopgave uit de regio of aan een gemeente die in een regionale statushoudersbehoefte kan voorzien.

WAT

- Verstedelijking vindt plaats passend bij het Daily Urban System. Dit betekent dat de meeste woningen komen op plekken waar voorzieningen en werk in de buurt zijn. Vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's) krijgen ruimte voor kleinschalige woningbouw, waar dat kan worden afgestemd met de agrarische functie.
- De plancapaciteit voor woningbouw tot 2030 ligt voor 2/3e vast in harde plannen. We gaan sturen op de lange termijn plannen. Bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen stellen we vanuit het natuurlijke watersysteem, mobiliteitssysteem en energiesysteem randvoorwaarden aan nieuwe locaties.
- We zorgen voor een goede balans op de woningmarkt met het toevoegen van voldoende toekomstbestendige woningen tot 2030 (zoals vastgesteld in woonagenda's) in regionale balans op een plek met toekomst. Denk daarbij aan bereikbaarheid, waterveiligheid, waterbeschikbaarheid, energiebeschikbaarheid, bodemgesteldheid en dergelijke op lange termijn.
- We zorgen voor voldoende huisvesting voor specifieke doelgroepen zoals ouderen, kenniswerkers/talent en we stimuleren betaalbaarheid van woningen.
- We stimuleren de verduurzaming van bestaande woningvoorraad.

WAAR

We wijzen gebieden, netwerken en lijnen aan voor: landbouw, natuur, het opwekken van energie, grootschalige bedrijvigheid/logistiek, regionale bereikbaarheid en hoogwaardig openbaar vervoer. Voor woningbouw geven we randvoorwaarden aan.

Beleidsopties

- We nemen alle nationale belangen (NOVI) op kaart over, dat gaat bijvoorbeeld over defensiebeperkingen, nationale infrastructuur NNN etc.
- Provinciale belangen en opgaven vertalen we op hoofdlijnen in beleid en zetten we op de kaart.

- Voor de stedelijke functies geldt:
  - Bij locatiekeuzes voor nieuwe verstedelijking stellen we randvoorwaarden vanuit bodem, water, mobiliteitssysteem, energiesysteem, erfgoed/cultuurhistorie en DUS.
  - Vanwege de ruimtelijke impact concentratie van grootschalige bedrijvigheid/logistiek langs corridors A1 en A28.
  - Nieuwe uitbreidingen van bedrijventerreinen beoordelen we binnen de kwantitatieve en kwalitatieve programmeringsafspraken, waarbij de sociaal-economische regionale meerwaarde van nieuwe marktvraag een belangrijk criterium is.
  - We versterken innovatieclusters met name om de kenniseconomie en -talenten te stimuleren.
  - Autonome groei van lokaal verankerde MKB (familie)bedrijven faciliteren we mits passend in de programmeringsafspraken.
  - Regionale bereikbaarheid betreft alle spoorlijnen, hoofdvaarverbindingen en regionale wegen.
  - We sluiten aan op de bestaande en de op termijn uit te breiden energie-infrastructuur.

HOE

- We gaan in gesprek met onze partners over de juiste functies op de juiste plek vanuit het regionale (DUS) perspectief en onze randvoorwaarden.
- Later in het proces afwegen of en welke verordeningen nodig zijn. We voegen nu alvast een nieuw artikel toe in de omgevingsverordening voor bestemmingsplannen met als doel dat initiatiefnemers bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met het water- en bodemsysteem.
- In gesprek met gemeenten over programmering wonen en werken.
- Ladder van duurzame verstedelijking (+ extra tredes)
- Eventueel waterladder toevoegen aan ladder van duurzame verstedelijking
- In het DUS vindt verstedelijking vooral plaats in de grote steden maar zien we ook een rol voor goed bereikbare middelgrote kernen en dorpen.
- Broedplaatsen i.r.t. onderwijs/onderzoek en cultuur.
- De opwek van energie concentreren we daar waar de vraag het grootst is in aansluiting op het bestaande net.
- Groenblauwe dooradering van stedelijk en van landelijk gebied.
- Het klimaatadaptatiever maken van vitale en kwetsbare functies zoals benoemd door het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, waaronder mobiliteit, elektriciteit en telecom-uwe ontwikkelingen volgen in beginsel het natuurlijke systeem. Daar waar dat niet kan of niet wenselijk is, wordt de best beschikbare techniek ingezet.
- Aandacht voor bewegen en positieve gezondheid.
- Benutten van de kracht van identiteit en cultuur en inzetten als kans voor verrijking van de leefomgeving.
- Voor religieus erfgoed sluiten we aan bij gemeentelijke kerkenvisies als onderdeel van integrale stedelijke ontwikkelingen (‘behoud door ontwikkeling’).
- Oog voor het deel van de samenleving dat geen initiatieven kan nemen.

Werklocaties

WAT

Ambitie

We bieden ruimte aan economische groei in Overijssel. De werklocaties - bedrijventerreinen, kantoorlocaties, stationsomgevingen, campussen - vertegenwoordigen een grote economische waarde en dragen bij aan het vestigingsklimaat. In tijden van schaarse ruimte is het belangrijker dan ooit om economische ontwikkelingen op bestaande werklocaties te realiseren. Waar dit niet kan maken we een zorgvuldige afweging op welke locaties nieuwe ontwikkelingen wel mogelijk zijn, passend binnen de ruimtelijke kaders. Door zorgvuldig ruimtegebruik gaan we zuinig om met onze ruimte en tegelijkertijd behouden en verhogen we daarmee de economische waarde van onze bestaande werklocaties. Het resultaat is krachtige florerende werklocaties die bijdragen aan een toekomstbestendige regionale economie.

De aandacht voor toekomstbestendigheid bevordert het zorgvuldig omgaan met de ruimte: het leidt tot het beter benutten van bestaande locaties (inbreiding) ten opzichte van nieuwe locaties (uitbreiding). Het maximaal benutten van de bestaande werklocaties is het vertrekpunt van ons beleid voor de 'aanpak versnelling toekomstbestendige werklocaties'. Daarbij stellen duurzaamheidsaspecten (klimaatadaptatie en mitigatie, energietransitie, circulaire economie, groene mobiliteit en veiligheid) nieuwe inrichtingseisen aan toekomstbestendige werklocaties. Voor bestaande, maar zeker voor nieuwe ontwikkelingen, ligt een grote prioriteit op landschappelijke inpassing, biodiversiteit en gezonde leefomgeving.

Bedrijventerreinen

Binnen het aanbod werklocaties ligt de focus voor nieuw beleid op de bedrijventerreinen in Overijssel. We maken een nadrukkelijke afweging over hoe (een deel van) de marktvraag voor bedrijfsruimte hier te faciliteren en daarmee de samenhang met het economisch ecosysteem van het Daily Urban System te versterken. Overijssel blijft ruimte bieden aan het MKB en familiebedrijven op lokale bedrijventerreinen waarmee het bedrijf veelal al een sterke binding heeft en de nieuwvestiging of uitbreiding qua aard en schaal past bij het lokale (economische) ecosysteem.

Doel

Ruimte voor economische ontwikkeling op duurzame en toekomstbestendige werklocaties als basis voor een optimaal economisch vestigingsklimaat van het DUS.

WAAR

- Grootschalige en bovenregionale bedrijvigheid wordt geclusterd per corridor op de daarvoor aangewezen of aan te wijzen regionale bedrijventerreinen (aan de snelweg, multimodaal toegankelijk).
- Bedrijventerreinen blijven de plek voor bedrijven in de hogere milieucategorie.
- De ruimte op bestaande terreinen wordt intensiever gebruikt. Onder stringente voorwaarden zijn ontwikkelingen voor nieuwe lokale bedrijventerreinen mogelijk.

HOE

- In gesprek met de bestuurlijke regio's West Overijssel en Twente maken we programmeringsafspraken voor de bedrijventerreinen, kwantitatief en kwalitatief van aard.
- Bij het faciliteren van nieuwe marktvraag maken we een nadrukkelijke afweging door niet alleen de Ladder voor duurzame verstedelijking na te leven, maar ook door extra inspanningen te leveren samen met relevante partners.

Terug naar inhoudsopgave

- De drempel voor nieuwe ontwikkelingen is hoog door strengere eisen te stellen aan uitbreidingslocaties in het groen, waaronder de bijdrage aan het water- en bodemsysteem.
- Bij uitbreidingslocaties hanteren we de volgende uitgangspunten:
  - We werken mee aan grootschalige nieuwe bedrijventerreinen voor kavelgrootte >5 ha als de sociaaleconomische regionale meerwaarde is aangetoond (ja, mits).
  - We werken niet mee aan nieuwe bedrijventerreinen voor datacentra >5 ha, tenzij de sociaaleconomische regionale meerwaarde is aangetoond (nee, tenzij).
  - We hanteren 'clustering' als uitgangspunt voor nieuwe terreinen voor grootschalige kavels >5 ha op de regionale (multimodaal bereikbare) bedrijventerreinen in stedelijk gebied gelegen aan de corridors A1/A35 en A28.
  - We werken mee aan nieuwe bedrijventerreinen voor regionale en lokale ruimtevraag voor kavelgrootte <5 ha als de actuele marktvraag is aangetoond en herontwikkeling van bestaande locaties is uitgesloten.
  - We maken regionale afspraken over de kwaliteitseisen aan de fysiek-ruimtelijke inpassing om en op nieuwe bedrijventerreinen zodat de ruimtelijke impact zo klein mogelijk is.
  - We maken regionale afspraken over vergelijkbare ontwikkel- en uitgiftevoorwaarden op het vlak van energie, klimaat, groen, circulariteit, duurzame brandstof, voorzieningen (o.a. parkeren, huisvesting arbeidsmigranten), verplicht lidmaatschap parkmanagement en koppeling tussen oude en nieuwe locaties.

Mobiliteit

WAT

Ambitie

Optimaliseren van lokale en regionale mobiliteit binnen de Daily Urban Systems, deze regio's onderling goed verknopen en aanhaken op de (inter)nationale multimodale netwerken voor personen- en goederenvervoer.

Aanpak

(inter)nationaal

- HOV-personenverkeer: prioriteit voor Zwolle-Twente-Münster, medewerking aan Oostelijke Ring Stedelijk Netwerk Nederland
- Robuuste en duurzame logistieke assen A1 en A28
- Multimodaler logistiek netwerk / Modal shift goederenvervoer (binnenvaart, spoorterminals, etc))

Lokaal/regionaal

- Bevorderen gezonde mobiliteit: vrij baan voor fietsen en lopen in combinatie met autoluwe zones
- Afstemmen locatiekeuze & gebiedsinrichting wonen/werken/voorzieningen op wenselijke mobiliteit
- Spreiden & mijden (spits)mobiliteit door doelgroepenaanpak werkgevers en onderwijs
- Ontwikkelen van hubs als combinatie van energietransitie, logistiek en keten/deelmobiliteit
- Verduurzamen regionaal spoor
- Herinrichting regionaal busvervoer: openbare mobiliteit als basis, hoogwaardig OV waar mogelijk
- Bevorderen doorstroming & verkeersveiligheid regionale stroom- en gebiedsontsluitingswegen

Doel

Minder, andere en schonere mobiliteit, wat onder meer mogelijk wordt dankzij slimmere inzet van ruimtelijk beleid. Het doel is de werklocaties in Overijssel toekomstbestendig te maken en de lokale en regionale mobiliteit te optimaliseren binnen de Daily Urban Systems en ook de regio's onderling goed te verknopen en aan te haken op de (inter)nationale multimodale netwerken voor personen- en goederenvervoer.

We streven naar een robuust multimodaal netwerk voor personen- en goederenverkeer; de basis moet op orde zijn en de bestaande netwerken zo optimaal mogelijk worden benut. Aanvullend is voor personenspoorverkeer behoefte aan een betere en snellere (inter)-nationale spoorverbinding tussen Randstad en Duitsland via Twente door middel van opwaardering spoorlijn Zwolle-Wierden. Op nationale schaal mikken we op versteviging van de oostelijke "velg" van het Stedelijk Netwerk Nederland; verbetering van de spooras tussen Zwolle en Arnhem/Nijmegen, waarvoor verdubbeling Olst-Deventer nodig is. Wat betreft wegverkeer is de inzet het verbeteren van doorstroming en verkeersveiligheid op de enkelbaans rijkswegen N35, N36 en N50; voor de provinciale wegen staat de rondweg Zenderen in de planning, die bijdraagt aan de ontvlechting van het wegverkeer op de rijksweg A1/A35 tussen de knooppunten Azelo en Buren.

Ruimtelijke ontwikkelingen willen wij door middel van locatiebeleid zoveel mogelijk koppelen aan de bestaande hoofdinfrastructuur, bij voorkeur aan het (H)OV-netwerk en het multimodale logistieke netwerk. Uiteraard hebben we daarbij ook aandacht voor gezondere bereikbaarheid via lopen (first & last mile) en de fiets; zeker de in ontwikkeling zijnde snelfietsroutes van en naar de grotere steden kunnen bijdragen aan verminderen van congestie op de weg en in het OV. We stimuleren de ketenmobiliteit, waarvoor de ontwikkeling van hubs in alle soorten en maten noodzakelijk is; van stadsrandhub tot en met buurthub. Ook voor de logistieke keten zijn hubs wenselijk, bijvoorbeeld om zero emission binnensteden mogelijk te maken.

Waarom

Mobiliteit is geen opgave op zichzelf, maar wordt bepaald door de keuzes die mensen en overheden maken, bijvoorbeeld in ruimtelijke inrichting, locatiebeleid, woningaanbod, werkgeversfaciliteiten, juridische afspraken en regelgeving of juist het gebrek daaraan. Het is cruciaal dat we de verschillende ruimtelijke schaalniveaus (rijk, regio, provincie, stad, wijk, straat) aan elkaar verbinden door concrete uitgangspunten (ontwerpprincipes) te kiezen die we kunnen toepassen op al die niveaus. En misschien nog wel het belangrijkste: dat we de menselijke maat centraal stellen. Er zijn nu eenmaal verschillen tussen regio's, provincies, gemeenten en woonwijken en mensen, ook in behoeften en gedrag.

Redenerend vanuit de mens willen we vooral een stap zetten in de richting van het faciliteren van gezondere (keten)mobiliteit, dus te voet en per fiets waar dat kan en al dan niet gekoppeld aan een verplaatsing per openbaar vervoer. Dat betekent dat de nabijheid van goede OV-voorzieningen structurerender gaat worden
bij nieuwe ruimtelijke keuzes.

WAAR

- Netwerken hoofdwegen & spoorlijnen liggen vast, locatieafhankelijk is ruimte voor nieuwe aansluitingen/stations
- Routering fiets en bus is flexibel: vroegtijdig meenemen bij nieuwe (grootschalige) ruimtelijke ontwikkelingen
- Regionale ontwikkelingen die veel mobiliteit genereren: nabij hoofdstructuren (locatiebeleid)

- Gezondere mobiliteit vraagt (ook) om autoluwe gebieden zoals binnensteden, recreatie- en natuurgebieden maar ook woonwijken. Elke verplaatsing begint bij een voor- of achterdeur, waar keuzes gemaakt worden hoe op stap te gaan.
- Hubontwikkeling op meerdere schaalniveaus: stadsrand, wijk, stationsgebied maar ook op platteland en in de dorpen.
- Grootschalige bedrijventerreinen: aan (multimodaal) kernnet logistiek & goederenvervoer

HOE

Locatiekeuze en gebiedsinrichting van nieuwe ontwikkelingen met een grote mobiliteitsvraag – wonen, werken en voorzieningen – wordt beter afgestemd op het bestaande mobiliteitssysteem en tijdig uitgebreid tot een HOV-status waar gezondere mobiliteit (fiets, lopen) evenredig mogelijk is.

Conform de Omgevingswet redeneren we vanuit de inwoner en de ondernemer. Hoe kunnen we in onze (bestaande) woon- en werkomgeving ruimte vinden voor biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie en hoe combineren we dit met een gebiedsinrichting ten behoeve van gezondere mobiliteit? Nabijheid van dagelijkse basisvoorzieningen voorkomt onnodige verplaatsingen of maakt ze in elk geval korter. Voor langere verplaatsingen naar bijvoorbeeld het werk is het van belang om te kijken op welk tijdstip men waarheen wil, welke mogelijkheden daarvoor zijn en hoe we dat als gezamenlijke overheden vanuit mobiliteits- en ruimtelijk beleid kunnen beïnvloeden.

- We zetten in op minder mobiliteit via de doelgroepenaanpak (onderwijs, werkgevers) en beogen via slim locatiebeleid en functiemenging om verplaatsingen korter en duurzamer te maken. Gezonde leefomgeving vraagt om gezonde(re) mobiliteit, dus fietsen en lopen. Behalve realisatie van goede, directe en veilige fiets- en wandelpaden is ook inzet nodig op zaken zoals stallen, laden, BITS en gedrag.
- We vragen initiatiefnemers van grootschalige gebiedsontwikkelingen (wonen/werken) en regionale voorzieningen (onderwijs, zorg en cultuur) om bij locatiekeuze en gebiedsinrichting expliciet rekening te houden met bereikbaarheid met fiets en/of OV vanuit het gehele DUS.
- Met gemeenten en markt werken we aan een visie op en realisatie van hubs op meerdere schaalniveaus (wijk, stadsrand, stationsomgeving, OV-haltes) voor personen en goederen. Hubs maken ketenmobiliteit mogelijk, dragen bij aan energietransitie en zijn randvoorwaardelijk voor verkeersluwere zones zoals binnensteden en verblijfsgebieden.
- Via onze OV (trein)concessies zetten wij in op verduurzaming van de regionale dieselspoorlijnen Zutphen-Hengelo-Oldenzaal, Almelo-Mariënberg en Enschede-Gronau. We vormen het regionale bussysteem om richting snellere en frequentere verbindingen. Dit maakt het OV aantrekkelijker voor reizigers, maar dit is ook nodig vanuit onze opdrachtgeversrol om het OV voldoende kostendekkend te laten zijn. Voorafgaand is het noodzakelijk om alternatieve vormen van (publieke) mobiliteit operationeel te hebben voor dunbevolktere gebieden.
- Als wegbeheerder werken we aan een circulair en klimaatadaptatief provinciaal hoofdwegennet. Via de MIRT-cyclus vragen wij rijksinzet voor een goed functionerende hoofdwegenstructuur in Overijssel. Met name de enkelbaans rijkswegen N35, N36 en N50 vragen expliciet aandacht vanuit doorstroming, veiligheid en leefbaarheid.

- Wij werken aan een grensoverschrijdende corridor Zwolle-Twente-Münster. Met het Rijk willen we afspraken maken over verdubbeling en versnelling van de Sallandlijn, waardoor de Berlijntrein in Nederland een halfuur rijtijdwinst kan behalen en Twente/Münster “dichterbij” de Randstad komt te liggen.
- Voor een krachtige economie is bereikbaarheid via een robuust weg-, water- en spoornetwerk een essentiële randvoorwaarde. We streven naar een optimale verbinding tussen de stedelijke netwerken en (inter)nationaal via de corridors A28 (Rotterdam-Hamburg), Zwolle-Munster (Amsterdam-Berlijn), A1 (Amsterdam-Berlijn) en IJsselstad (Zwolle-Eindhoven). A28 en A1 zijn bestaande corridors die beter aangesloten kunnen worden op de internationale corridors zoals vermeld in de NOVI. Daarnaast willen we doorontwikkeling van de regionale corridor Zwolle-Enschede tot een internationale corridor Zwolle-Twente-Münster. Het succes van de corridorwerking valt en staat bij een regio-, provincie- en landsgrensoverschrijdende samenwerking.

Mobiliteitskaders locatiekeuze	**Intensief gebruik**	**Extensief gebruik**
Wonen	OV (IC / Sprinter / Q-liner) Kernnet fiets Hoofdwegenstructuur	OV wenselijk Hoofdwegenstructuur Kernnet fiets
Werken	OV (IC / Sprinter / Q-liner) Kernnet fiets	Hoofdwegenstructuur Kernnet fiets

Wonen	Wijkhubs / logistiek Deelmobiliteit/ elektrisch laden Parkeernormen Groene wijken: aantrekkelijk fietsen en wandelen Functiemenging / nabijheid
Werken	Werkgeversaanpak: spreiden en mijden Deelmobiliteit / elektrisch laden
Logistiek	Logistiek hoofdassen / stedelijke hoofdwegen/ netwerk goederenvervoer Multimodaal (o.a. natte kavels beter benutten) Clean energy hubs / elektrisch laden Vrachtwagenparkeren Zero emission stadslogistiek / wijkhubs
Onderwijs	Voortgezet: nabij OV en Kernnet fiets Basisscholen: veilig lopen en fietsen, autobereikbaarheid ondergeschikt Onderwijsaanpak: spreiden en mijden
Landbouw	Goede en veilige afwikkeling bedrijfsverkeer, let op conflicten met toeristische routes
Zorg	Regionaal / grootschalig nabij OV-knooppunten
Detailhandel / Retail	Onderscheid binnensteden versus wijkcentra qua bereikbaarheid
Ontspannen (Leisure/Cultuur)	Autoluwe binnensteden Autoluwe zones buitengebied (recreatie en natuur) Fiets- en wandelpaden
Klimaatadaptatie	Bestaande infrastructuur klimaatrobuuster maken en nieuwe gelijk goed aanleggen Relatie met dossier vitaal z& kwetsbaar en calamiteitenroutes
Energietransitie	Verplichting Klimaatakkoord: bovenlokale regie elektrisch laden zowel voor personen- als goederenvervoer, koppelen aan hub-ontwikkeling

Colofon

Uitgave
Overijssel voor elkaar!
Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie
21 juni 2022

Productie
Provincie Overijssel

Adresgegevens
Provincie Overijssel
Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99

Inlichtingen bij
Programmaleiders Nieuwe Omgevingsvisie
www.omgevingsvisie.nl
nieuweomgevingsvisie@overijssel.nl

Vormgeving en opmaak
Bureau Circuit, Zwolle